

VICTOR CRADESCU

(St. Basarabeanu)

SCHITE

ȘI

NUVELE

— ❧ — EDITIA INTEIA — ❧ —

BUGURESCI

—
H. STEINBERG, LIBRAR-EDITOR

1893.

VALOROSULUI ROMÂN

din Basarabia

DOMNULUI B. PETRICEICU-HASDEU

închin

această carte

SCHIȚE
ȘI
NUVELE

SPIRCA

De câte-va zile furtuna o ținea una. Spirca ședea ca pe ghimpî în casă: de eșit nu era chip, căci pe mare valurile se ridicaū cât casa; de remas nici vorbă, căci foamea și nevoia nu-î dădeaū răgaz. Teamă-î era de vijelia de pe mare, dar mai teamă de lipsă. Mă-sa stătea pe gânduri; eară bietul om așteaptă cât așteaptă să se liniștească furtuna, dar văzînd că vremea'și face de cap și n'are gând să se rezbune, își luă inima'n dinți și porni. Avea la gura Dunăvățului puse în stufării niște ieteri și trebuie să vază de n'a căzut ce-va pește.

Peștele-î singurul mijloc de traiū al lui Spirca: se prinde, mănîncă; nu se prinde, rabdă și el și mă-sa. Une-orî nu cade pește

câte-o săptămînă; atunci își strînge cureaua ca sa nu-î ghioraie mațele, cum zice el. La fie-care întoarcere bătrîna'l așteaptă în pragul ușei, căci cu luntrea poate veni pâna aproape de casa; el își leagă luntrea de-o salcie, ear mî-sa de obiceiî întreabă:

— Eî; cum stam ađi?

— De, n'am prins nemic, raspunde:

— Par'c'aú dat toți draciî în afurisitul cel de pește; nici macar pentru o zeama. Fire-ar afurisita ȑiua, cînd m'am hotarît sa remîn la Caterlez! «Nu era mai bine sa plec pe vr'un vas mare ca matelot? Acù, poftim, răbzi de foame și de frig, muncești cît un cal și tot într'o buna dimineată te'î pomeni.....

Maî departe nu urmeaza, căci aude cum bătrîna începe a se boci încetișor. Atunci sare din luntre, o apuca'n brațe (și poate să facă asta, căci e mare și voinic), o săruta, vorbește cu dînsa și batrîna mîngîiata, într'n casă.

Dar cînd pascuitul este norocos, înca de departe Spirca'ncepe a cînta. Cîntecul lui

nu-î frumos, dar cântec de privighetoare'î pare mine-sa.

— Batrîno, traim ađi, zbieara el, ți-am prins un morunaș, sá-ți lingi buzele.

Se coboara, și prinde a-și descarca prada.

Ciudate ființe mai sînt Spirca și ma-sa, Corniușciha! Nu beaŭ nici vin, nici rachiŭ; nimeni din Caterlez înca nu i-a vazut prin cărciume. Și sa nu beî la Caterlez e lucru cam greu. Toamna, cînd vîntul bate d'înspre Rusia de-ți trece prin toate închieturile și te îngheata, un gât de rachiŭ orî de vin face mult.

— Trebuie sa fie *sectanți*, zice lumea despre dînșii, caci priviți nu beaŭ nimic spirtos și la besereca nu se duc.

Adevarat ca la beserecă nu se duceaŭ, dar, cu toate cîte se vorbeaŭ, *sectanți* nu eraŭ.

— Bolta ceriului, eata besereca ta, il învâta mă-sa pe Spirca de mic; besereca numai la păcate te duce.

In de obște norodul pe la Caterlez nu-î bogat și'ntre cei sêraci Spirca avea oare-

care vaza. Cu dînşii Spirca se purta frăţeşte :

— Lasăţi la dracul rachiul, să ne unim şi să prindem peşte 'mpreună. Unul are un cârlig, altul două, unul o mreajă, altul alta, la un loc tot facem ce-va; dar aşa cum stăm ne topeşte sērăciea.

Insa nu era chip sa găsească un suflet măcar de părerea lui; totuşi nu pierdea nădejdea că va putea cu vremea face pe Caterlezeni să alcătuească o tovărăşie.

Spirca ştiea carte, putea cu greu ceti fabulele ruseşti ale lui Crilov; cât despre scris, numai el îşi putea ceti slova. Caterlezeni nu's cărturari: cu greu ai găsi în tot satul zece oameni cari pot ceti şi scrie, deci Spirca trecea drept om învăţat.

— Bun băiat, vorbeau bătrîni despre dînsul, bun pascariu şi nu bea rachiu.

— Bun tovarăş, ziceau cei tineri.

*
* * *

Vintul bate, bate-aşa de tare că bătrîna Corniuşciha a pus lopata'n uşă ca să n'o scoată furtuna din ţiţîni.

Odăița-i mică, sărăcăcioasă și luminată numai de flacăra unui tăciune din cup-toriu. Bătrîna șede pe un scăunel lângă vatră și'mpletește la colțun. Grija se vede zugrăvită pe fața ei. De supt un tulpă mare se ivesc vre-o cîte-va fire de păr. Părul e alb, dar femeia nu-i tare bătrînă de ani și încă-i în putere cu toata nevoia, sêraciea și suferințele care au încercat'o de vre-o cinci ani în coace, de cînd a pierdut într'o zi și bărbatul și doi copii. Se duseseră de dimineată sa descarce un vapor înneecat și seara i-au adus pe tus-trei morți. Adesea auzi pe la casele Caterlezenilor țipete și bocete: plîng femeile pe cine-va mort; bărbatii însă nu lasă nici o picătură din ochi: așa de des înfruntă moartea în cît ajung fataliști. Dar cu toată filosofea lor, pe toți îi înghețase nenorocirea de la casa lui Cornei.

— Trei inși de-o dată-i cam mulțor, ziceau pascarii eșind din căsuța lui Cornei și făcîndu-și cruce. Greu va duce-o baba lui cu băiețanul: îi numai de 15 ani.

Și adevărat c'a dus'o greū.

* * *

Vântul nu se ogoea. Se intunecase. Batrina mai arunca un vreasc în focul care se stingea și eși afara.

Pe ceriū noui mari și negrii duși de vânt rapede.

Jos marea'si rapezea valurile de ajungeaū până la prag și, sa nu fi fost doua salcī mari care apăraū casuța, furtuna putea sa ea locuința.

Batrina se uita lung pe mare sa vada felinarul de la piscul luntrei lui Spirca.

— Par'ca se zarește o steluța. Trebuie să fie Spirca, zice ea tare; ce-a întarziat baiatul ađi?

Nici nu-ī venea în gând că baiatul puțea sa pieara pe vijeliea asta.

— Staī, baiete, ca te-oīū învăța eū minte. gīndea bătrina; cum îi veni... las'...!

Era și de ce să se mănīe: de demineată nu mīncase și apoi chiar atunci ce mīncare: puțin rasol de pește cu o farmătura de pāne. Rabdătoare, cu ochiū țintiți la ste-

luța, care abiea, abiea se zarea în depărtare, batrina aștepta pe Spirca. Aproape o jumătate de ceas trecuse și steluța par'că sta locului, dar cu ochi-î deprinși batrina putu deosebi felinarul de la piscul luntrei. Intra atunci în casa, mai aruncă în foc vre-o trei bucați de scândura de brad, aduse de valurile mării de cine știe unde și, privind cum focul palalăea vesel răspândind prin toata odaița un miros placut de smoala, se simțea fericita bătrîna, sigura că lumina de pe mare era a lui Spirca: așa fusesera ei înțeleși, acesta li era semnul. De bucurie îi tremurau mâinile; ștergea laița cu o petecă. Pentru ce? Nu știea. Să fie mai curată? Dar nici un fir de colb nu se zărea pe dânsa, caci despre Corniușciha puteai în toată voia să zici: «sărac și curat».

Un motan mare sari de pe vatra și prinse a ghionți pe batrină morăind vesel.

— Brizi, te gîndești numai la crăpat, îi zise ea dându-i ușor peste cap; mai stăi: stăpînu-tu încă n'a sosit cu peștele, de va fi prins!

Batrîna vroia să mai spuie ce-va, cînd de o dată i loviră auzul cuvintele lui Spirca aduse lamurit de vînt :

*Pe o mare, mare albastră
Innota o lebădă frumoasă,
O lebădă cu puișori săi !...*

Batrîna scăpă din mîna cîrpa și sprintenă ca o fata mare, izbind ușa-și afara.

Spirca își îndrepta luntrea spre casa. Iera așa de întunec în cât puteai să-ți dai cu degetul în ochi.

— Au-uu... mama... au-uu..., s'auzi în întunec.

— Apropie-te, apropie-te, blastămatule, răspunse bătrîna cu un glas pe care vroia fără să poată a-l face aspru. Să mă ții tu cât îi ziulica de mare în așa neliniște ! Nu-i păcat de D-zeu, Spirc'o ?

Și mai mai nu plîngea.

Spirca nu răspunse nemic ; legă luntrea de salciea din dosul casei, apoi sari pe mal și, sărutînd mîna mini-sa, dîse :

— Nu-i vina mea, mamă ; gîndește-te ca

de aici pâna la Sulina sînt aproape 40 de kilometre și cât pe aci să-mî răstoarne vîntul luntrea... Fiii, ce vînt... mînele nu mi le simt de frig; dar in caltea am adus de la Sulina tot ce mî-a trebuit... Ține felinariul, sa scot cumpărăturile... Ce mai de-a cumpărături... dar și bani mulți am turtit!

Spirca vorbea rapede ca să nu-l apuce înainte bătrîna.

— Apoi ce mai de pește s'a prins: aproape o sută de ocă.

— Șuguești?

— Nicî de cum... L'am dat ieften... hai-de-acum în casă: am scos tot... Apucă 'nainte... nicî o dată n'am întarziat așa de tare.

Batrîna cu felinariul și Spirca ducînd doi saci plini unul cu pește, altul cu lucruri cumpărate intrara în casă.

Vîntul par'că mai stătuse, ceriul se curățise de nouri și o margene de lună se silea să mai lumineze pamîntul. Lăsînd peștele în tindă Spirca intră după mă-sa 'n odaie.

La lumina focului se vedea statura și

fața lui Spirca: înalt de atingea cu capul grinzile podului, frumos nu era: avea o față blândă, curat ucraineana, niște ochi mari caprii, nasul cam mare și cam gros; gura cu niște dinți albi de'ți era mai mare dragul să-î privești. Era ud, tremura de frig și oboseală, degetele mânilor nu mai ascultaș porunca de a se îndoi.

Bătrina umbla pe lângă. dinsul, îi ștergea obrazul, îi scoase de la gât un tulpă mare și roșu, tulpă tradițională la pescari ucraineni din Dobrogea. El ședea acum pe scaunul lângă vatră. Focul pîlîia și arunca snopuri de scînteie, ceaunul atîrnat de un cîrlig de fier sfîrșea și apa începea să clocotească.

— Mamă, d'întaiu fă ceaiul și-l fierbe după acea pește... am adus ceaiu și zahar... vezi în sac.

— Spirco, la ce cheltuiești tu paralele? Nu vezi cît de greu le agonisești? Mai trebuia ceaiu? Bine că este și pește!

Dar în sufletul ei era bucuroasă: de mult nu bause ceaiu și pentru ceaiu avea slăbiciune.

— Ei mama, de-am fi noi sănătoși, paralele ușor se capetă.

Bătrîna turnă apă din ceaun într'un ulcior în care puse puțin ceaiu; apoi aședă ceaunul cu apă la foc; Spirca alege vre-o trei pitici, îi curăți și-i aruncă în un crop.

— Mama, Țicea el rîdînd, fiind c'am scăpat de moarte și n'am mâncat Țiulica toată, să ședem și noi o dată, cum se șade, la masă.

Și scoase din sac o pîne albă.

Maică precista, ce face băietul ista!... Dar ce, ai nebunit de cumperi pîne boierească? D'apoi asta-i de gura noastră?

— Adecă Mnea-ta n'ai s'o poți mânca?

— O mînînc, nu-i vorba; dar tot mai bine 'n locul pînei vr'o trei ocă de făină de secară... Ce se mai aude pe la Sulina?

— Milanos strînge păsări și face un *zavod* ¹⁾ nou. Carî vrea să se scrie, dă arvona două ruble... Dar oameni cum se cade

¹⁾ *Zavod* se numește în Dobrogea aședemintul cu toate accesoriile pentru prinsul și săratul peștelui. Prinsul se face cu ajutorul cărligelor.

n'am prea vădut printre dênșii... nici unul nu-î mai de samă : tot din *bosa comanda* ²⁾... Vor prinde și ei pesce !...

Spirca făcu un semn de dispreț.

Păscarii născuți în Dobrogea nu pot suferi pe oamenii de tot soiul, veniți din părțile resăritului, mai ales că'n mare parte aceștia's vagabonđi și scăpați din temnițele Rusiei. Acești venetici, negăsind alta de lucru, se apucă de pescuit, adecă se tocnesc pe la stăpâni cu prețuri foarte scădute. Toți fără osebire's bețivi, dar bețivi până la nebunie ; bețivi cari, când se apucă de bcut, uită lumea toată ; bețivi cari, după ce'si beaū paralele și hainele de rămân în pielea goală, se tocnesc la orî-ce lucru, se fac robî numai să capete ce-va parale să mai poată bea. Se înțelege că asemenea oameni fac mare concurență adevăraților pescari dobrogeni : unuia din *bosa comanda* nu-î trebuie alta de cât o oca de basamac : n'are

²⁾ Numele *bosa comanda* se dă către adevărații pescari tuturor lepădăturilor din lume cari neavând ce face se apucă de pescuit.

nevestă, copii, rude sau vr'o legătură cu societatea, nemic! Tot idealul lui, toate dorințele lui și singura-î nădejde e să capete puțința de a se îmbăta. Acești oameni, cari cu sutele vin în Dobrogea unde încă tot e mai ușor să capeti o bucătică de pâne, poporează toate *plavnele*. ¹⁾ Dunărei. Ei însa nu-s oameni slobodi, ci robi în toată puterea cuvântului: tocmindu-se la un stăpân care are «zavoduri» de pesce pe mare, sau la unul care are *matule* ²⁾ pe Dunăre, capătă arvună, pe care o bea; pe urmă bea pe sēma stăpânului și pe leafa viitoare; așa că se'neacă în datorii cu totul și se vînd robi, căci în urmă-s nevoiți să primeasca ori-ce condiții... Stăpînul îi îmbracă și hrănește foarte prost, le dă să bea rachiū otrăvit, dar parale basta. Așa se întîmplă de staū anī întregi pe la «zavoduri», lucreaza

¹⁾ *Plavnie* înseamnă mlaștină adevărată. Așa se chiamă pe Dunăre toate locurile acoperite cu apă și stuf.

²⁾ *Matula* se chiamă în Dobrogea mrejele, luntrele și toate uneltele pentru prinsul peștelui în apă dulce; de aici și o ceată de oameni ce prind pesce cu voloac etc. se chiamă tot *matula*.

ca niște boi și se bolnăvesc, căci munca e d'între cele mai grele și primejdioase. Toamna când mlaștina începe să 'nghețe, ei pâna la piept în apă scot cârligele, le schimbă, trag peștele : cu un cuvânt fac toate cele ca să 'mbogățeasca pe stăpîn. Drept resplată capêta și ei câte o dată o vadră, două de rachiū de'si îneaca într'însul amarul vieței. Capêta, ȑic, rachiū care trece tot în séma lor, dar banī nu capêta ca să nu poată părăsi plavnele. Mai 'mult încă : e greu un an și pe urmă — dacă în vremea asta nu moare de friguri, de pneumonie, de nu se aprinde în el rachiul, de nu-î sparge capul ori de nu-l junghie un tovarăș beat — capêta un feliū de slăbiciune pentru viața destrăbălată din plavne. Și apoi unde să se ducă? Fără pașaport, fără banī și îmbrăcăminte, adesea cu picioarele sau mînilor degerate ori cu reumatism în tot trupul, umbra aceasta de om trebuie să moară acolo. Ei știu prea bine asta, simt că plăvnica e mormîntul lor și de acea beaū, beaū pînă uită și nu mai știu pe ce lume's.

*
* *
*

De cât-va timp taceaă. Spirca încalzit la foc picura și moțăea iar ma-sa gîndea :

— Dac'ar primi locul de *ataman* ¹⁾ la Milan? De mult umbla grecul sa-l tocmească.... nu vrea băietul și are cuvînt : chir Milan e un câne și jumătate, toți pescarii din Caterlez sunt în mânele lui ; a mai rămas Spirca și câți-va înca.... ar vroi să-î pape și pe dênșii ca să fie stapîn pe dênșii pe tot satul !..... Nu, nici c'un preț !

Privea bătrîna pe fiul seă, care, cu capul plecat pe piept, adormise : munca peste puterea omului, vîslitul pe vreme 'e furtună, lupta cu marea, îl sleise. Puținî ar fi putut scăpa cu vieață : trebuia o ghibacie la cârmuirea luntrei și o vîrtoșie în mîni cu cari puținî se puteaă lăuda din tot Caterlezul. Le știea toate bătrîna și inima-î se bătea de bucurie că are asemenea fecior.... Acuma cunoaștea ea bine cât prețuește Spirca.

¹⁾ *Ataman* se numește unul din pescari, care cunoaștea mai bine meseria pescuitului și care călăuzește fie-care expediție ; el privighează la azvîrlitul și scosul cârligelor din mare și toată răspunderea e pe dînsul.

— Glumă-î 80 de kilometre pe un timp ca ăsta? Și încă într'o coajă de nucă! Doamne, Doamne, mare ți-î puterea! Cunoaște Grecoteiul la oameni: nu te teme; nu de geaba se închină el când mă vede; știe blestematul că Spirca-î pe mare cum is eă la blide... Și-apoi cine știe mai bine de cât Spirca locurile cele mai priincioase? Socot eă că frica să nu facă Spirca vre-o tovărășie cu pescariî il face să-l chieme ca ataman!

Apa din ceaun fierbea așa de tare că peștele se făcuse talmeș-balmeș, focul începea să se stingă. Spirca rezemat cu spețele de horn dormea dus.

Bătrîna se ridică repede, pregăti pentru masă toate celea și trezi pe Spirca.

— Păcatele mele, ăise ea, mi se apropie ceasul morței: nici o dată nu mi s'a întîmplat să fac așa ciorbă! Ce ăici tu, Spirc'o?

— E bună, după ce toată ăiulică n'ai avut în gură o picătură de rouă.

— Ba ăeă, și de ce n'ai mîncat la Sulina?

— Mă grăbeam : să fi întârzieat jumătate de ceas pe la *cosă*, nu mă mai vedeai tea-făr.... mai erau de la noi două luntri; nu sciū de-aū plecat sau ba după mine, că de-aū plecat, apoi «vecinica lor pomenire».... A mai ramas pesce, nu l'am putut încărcă tot, spunea Spirca sculându-se de la masă și făcându-și cruce. Mîne'n ȑori de ȑiuă plecăm : ne ducem la Tulcea ; la Sulina n'are pescele preț.

Mă-sa nu respunse nemic ; așternea scoarța pentru Spirca.

— Mâne are să fie frumos, ȑise acesta culcându-se ; încă vre-o trei patru călătorii ca astă-ȑi și ne mântuim de datorii.

Peste un șfert de ceas horăea. Bătrinei nu-î era somn și mereū se'ntorcea de pe o parte pe alta : norocul ce dăduse peste Spirca, peștele ce se prinsese prin cotețe și *ieteri* n'o lăsa să doarmă.

*

* *

Abea se lumineă de ȑiuă și bătrîna ațîță focul, bodogănind că lemnele nu se aprindeaū ; afară Spirca-și dregea la luntre cuiele

de cari se anină lopețile, dregea și cârma, căci și mă-sa mergea cu dînsul.

— Pește-î mult, spuse el bătrînei, singur n'are să-mi fie la îndemînă ; trebuie să mergi și tu..... la cârmă..., încarcăm mai mult, doar n'am să duc luntrea goală tocmai pâna la Tulcea.

— Bine, bine, Spirc'o draga, și eă is bucuroasă să mai es din cocioaba asta : bine că-î nevoe și de mine.

Peste o jumătate de ceas mâncați, beuți se aședau în luntre. Bătrîna era la cârmă ; ear flăcăul cu pantalonii suflecați npin-gea luntrea de la mal. Casa n'o'ncuîesera și nici nu puseseră lacăte, ci numai aședaseră înaintea ușei un băț, semn că stăpîniî nu-s acasă : nu îeră obiceiă la Caterlez să se prade și mai apoi ce ar fi putut fura de la acești desmoșteniți ?

Pe mare liniște, liniște. Ce se facuse cu mîniea și turbarea din noaptea trecuta ? Soarele nu resărise ; era așa de recoare ! Nici țîntări nici musculițe'n aîer : frigul nu le dădea voie sa easă. Pe-o salcie de lînga

mal mulțime de rîndunele ciripeaŭ făcînd un zgomot curios și placut.

— Pleacă și rîndunelele, rosti bătrîna întorcînd rapede luntrea ca să nu se loveasca de un tumurug mare ce plutea pe apă.

— Multă pagubă și nenorocire trebuie să fi pricinuit furtuna de ieri, răspuse Spirca ; eften am mai scăpat ! Câte mame-s fără copii ađi ? Drugul ista-î de la un vas grecesc : eaca la capăt îi legat pavilionul albastru.

— Am auzit noaptea detunături, ȝise bătrîna, m'am gîndit ieŭ ca trebuie sa fie ce-va.

Nu erau acum departe de locurile unde Spirca avea îngrăditurile de stuf și papură și coteșurile în cari în vreme de furtună se prinde o mulțime de pește.

Se opriră într'un loc unde stuful era mai rar. Spirca sări în apă, îi ajunse până la briŭ ; roiuri de țîntari deșteptați din amorțela lor de noapte se ridicară din stuful pe care-l culca Spirca la pămînt și învéluiră din toate părțile pe noiș sosiți.

— Ce lighioi afurisiți's și țîntariî iștea,

dicea Spirca fluturând din cap, ți se vîră drept în ochi !

— Dă, ce să faci ? Ai vroi și sa fii cu pește și nici țințarii să te mănânce.

Și bătrîna se apucă să scoată c'o găleată apa din luntre nici băgând de sémă sutele de țințari ce-î acopereaū fața și mânele.

— Stați, procleților că v'oiu face eū, strigă Spirca, și grămădi o mulțime de stuf tăiat cu o șecere, îl afundă în apă, mai aședă de asupra alt stuf până ce făcu un soiū de podiș; pe urmă scoase niște surcele din luntre și ațită în foc micușor pe yatra așa întruchipată în mijlocul *plavnei*. Grămădi pe foc stuf uscat, papură, crengi de răchită ce creștea ici colea, așa că'ntr'un sfert de ceas luntrea cu pescari cu tot era'ncunjurată de un nor gros de fum ce'ți scotea ochii.

Acu-î bine, dice Spirca rîdînd și ștergîndu-și ochii cu mîneca de la cămașe; mai bine fumul de cât afurisiți de țințari.

— Ba dēū, lehamite de-așa apărare, res-

punse batrina tuşind mai bine mă pişte        de c t să mă 'nece fumul.

— Se vede, mamă, că de mult n' i fost in plavne: se poate pescar să rabde mai degrabă a a        de c t un fumule ?

 i Spirca făcea drum de la luntre. p n  la ingr ditur . Apucă de am ndou  părțile smocuri de stuf  i le  ndoaia p n  le culca pe apă. In acest timp bătrina sfir i de scos apa, lu  un co  din luntre  i  n inta p n  la *cote *. Pesce era mult, se zbătea  i sărea in sus.

— Avem de lucru, ce  ici?  ntreba hojma Spirca. Umplem de bună seamă luntrea.

Soarele se ridica  i         nc l i  de razele lui părăsiră mla tina suindu-se   v  duh  i f c nd un zgomot ciudat, însă placut.

— Acu-  destul mamă, putem să ne odihnim,  ise Spirca resturn nd   luntre cel de pe urmă co ule : luntrea-  aproape plină... Am socotit c'  fi mai mult.

— Destul  i c t este; nu fii lacom; lăcomia a pr padit  i pe tată-t  , respunse

încet batrâna ștergându-și fruntea și obrazul de sudoare.

— Lacom nu's, dar n'ași vroi să mă duc cu luntrea goală tocmai pân'la Tulcea: nu știți cum sunt Lipovenii pe acolo?

Maî tare de cât de orî-ce se temea Spirca sa nu fie luat în ris. Marea să fi fost cât de turburată și mînioasă, valurile să fi fost mari cât munții, lui Spirca teama nu'î era; un lucru însa nu putea suferi sa'și bată cine-va joc de dînsul.

— Tu socoți că's lacom? Dac'ași fi, ași ținea la bani; dar așa...

Spirca tacu: îi era ciuda ca masa îl judeca așa de rău și supărat, în loc sa cânte ca de obicei, tacea par'c'ar fi luat apă'n gură.

— V'ați supărat, domnule, ăise batrâna rîdînd, vă e nasul ca de ceara? Nu ți-î rușine să te mîni pe ma-ta! De când asta că Mariei-tale nici gluma nu'ți place? Sa'ți fie rușine la obraz, mucosule!

Batrâna tot îl socotea mic: uitase ca Spirca era de 20 de ani, înalt cât o prăjină și tare cât un bivol.

— Nu-î bine de dat nas baiatului, gândea ea; el socóte că'î cine ştie ce... prea e mândru nu'î bine.

— Mare lucru, dise ea tare, te-or ride! şi cine? hrapunii? ¹⁾ bosa comanda? D'a-poî tu ce eşti? Mămaliga?

— D'a-poî lasa şi pe mine, răspuse Spirca, ruşinat de vorbele batrânei. Ce socoţi c'am să'î las să'mî vîre degetele în ochi?

— Iaca! n'am zis eû bine că eşti un mucos? Ce? Să te baţi cu toţi lipovenii? Nicî odată sa nu saî tu întâiû la bătaie: fă cum facea tată-těu: nu lovea nicî odată cel d'întâiû, dar când lovea, apoi lovea: cel pocnit nu se putea scula de jos câte-va ceasuri; aşa mai înţeleg şi eû.

Spirca nu răspuse nimic şi se scărpina după cap. În vremea asta bătrâna pîrpilea în spuză doi şaranî frumoşi şi graşi.

— Gata, băete, dise ea, să mâncăm şi la drum!

1) Aşa numesc Rutenii, şi alţi Ruşi, secta Lipovenilor. Cuvîntul înseamnă oamenii cari forăie ca nişte cai sîlbateci.

Acum ea poruncea și Spirca nu răspunse nimic.

După vr'o jumătate de ceas luntrea scoasa din mlaștină, se legăna pe valurile mării. Pe la asfințitul soarelui ajunseră la Sulina, unde bătrâna nu fusese de la moartea bătrînului Cornei.

Ea se minuna: farul cel nou nu era cinci ani în urmă; acu lumina lui arăta bine stîncele, de care odinioară se sfărămau atâtea vase și luntre.

— Să ne odihnim pân'o răsari luna și apoi haide 'nainte, dise de astă-dată Spirca, uitând lecția ce'i dăduse bătrâna și luându-și aerul obicînit.

— Veđi, răspunse măsă, dacă nu spui prostii, te ascult: ține tu acu loc de căpitan și eă voiă fi la comandă.

Spirca rîdea.

După ce legară bine luntrea lângă capitania portului, după ce vestiră că nu descarcă la Sulina ei pleacă înainte la răsăritul lunei, o luară spre oraș. Pe cale întîlniră câți-va Caterlezeni ce erau să plece

tot spre Tulcea și cu toții împreună se îndreptară spre ciainăria lui «Afonschi».

*
* * *

Era încă de vreme. De a lungul cheiului Dunărei felinarele respândeau o lumină slabă, la care abia puteai vedea trupurile negricioase ale vapoarelor ce staū ancorate în port. Pe un vapor de cea-l-altă parte a Dunărei sunau, în limba marinarilor, șapte ceasuri. Lucrătorii abia 'și mântueau lucrul.

Spălați și curățiți, cu basmale albe aruncate fără băgare de seamă, pe grumaz, Grecii și Albanezii se aședau afară, lângă cafenele. Tot cheiul Dunărei e acoperit de cafenele și stabilimente cu băuturi răcoritoare și toate's pline de mușterii. Aū muncit bieții oameni toată ȃiulica încărcând și descărcând și numai seara 'și pot alina setea ce simte marinarul, când e pe uscat.

Prietenii noștri trebuia să treacă de-a lungul cheiului ca să dea într'o ulicioara. Mirosul băuturilor de prin cafenele și cârciume le gâdila nările. Trebuie mare tărie de caracter unui rus, orî de unde ar fi el,

să nu intre în cârciumă dacă norocul 'l duce pe lângă dânsa. Măzgăliți și nespălați ei nu îndrăzneau să intre în cârciumele elegante de pe chei, însă, cum au dat într'o ulicioară și s'au vădut lângă un *debit* mai prostuț, tovarășii lui Spirca s'au oprit.

— D'apoî par'ca mergem să bem ceaî, ȕise posomorât Spirca.

— Dă dracului ceaîul! respunse unul. Nu cum-va creȕi că'î pentru *Cazaci*? ¹⁾ A știut el Dumneȕeȕ ce face; pentru pântecoșii de Lipoveni a făcut ceaîul și a ȕis: «beți, nesăȕioșilor până'ȕi plesni, iar vouȕ Cazacilor, iubiȕii mei copii, vă las rachiul și vinul!»,

— Așa mai înȕeleg și eȕ, adaogă alt Carterlezan, Dumneȕeȕ știe ce face; haide Spirc'o să bem câte o *sângeapă*.

— Haide, mamă bătrâna, îmbiea altul

1) Rutenilor foarte le place să'și spuȕ «Cazaci»: Ei asigură că's din viȕa acelor Cazaci Ucraniȕi, cari, eșind din Ucraina (Rutenia) s'au întins pe gurele Dunăreȕ: Sulina, Kilia, Sf. Gheorghe și tot ȕinutul Dunavățuluȕ. Acolo purtară crâncen răsboiȕ cu Lipovenii pe care i-au bătut și isgonit. De aici și ura între dênșii.

pe batrâna Corniușciha ; trebuie să'ți ardă și Mne-tale gâtul ; apoi cât 'i vorba de mine, par'că n'am nici gură nici gâtlej... tot foc și pară !

Spirca se posomorî mai tare :

— Voi știți foarte bine că nici mama nici eu nu bem băutura dracului, rachiul vostru. Vă mulțumim de cinstea ce ne-ați făcut : dacă era să mergeți la cârciumă, nu trebuia să diceți să vă aștept, ca să'mi pierd vremea ; eu puteam de mult să beau ceai.

— Ia lasă-mă, frate, cu ceaiul ! Afurisit fie cel ce l'a stârnit ! Par'că apă fiartă cu buruiene poate fi băutură pentru oameni sănetoși.

— Haide, mamă : cu dênșii n'o mai scoți la capăt !... Poftă bună la rachiu !

— Mulțumim, asemenea la apă fiartă !

Spirca scuiă și pași înainte.

Caterlezeni se grăbiră să nu piardă vremea și o și începura cu sângepele.

Spirca și cu masa merșeră la ceainăria lui Afonschi.

O camera lungă, joasă, cu tavanul mur-

dărit de fumul lampelor și de muște: o căldură de nesuferit, aburi de apă de la ceainicele de pe mese și un miros deosebit de pește rincețit te lovește când intri de afară. La mese șed vr'o treizeci de bărbați, se văd și femei. Cea mai mare parte sunt Caterlezni și cei de pe insula Letty; mai toți pescari, cei-l-alți, mateloți de pe șlepură. Pescarii ce lucrează la stăpâni se deosibesc de cei slobozi, de soiul lui Spirca, prin aceea că nu stau la un loc: unii beau ceai, cei-l-alți amestecă băutura asta cu rachiu și cu vin.

Spirca se aședă cu măsă, prinse a striga, a răcni, a bate cu pumnul în masă ca să vie cine-va, dar în zadar: Afonschi, nevasta, sa și doi băieți se necăjesc să dea afara un ins. Tovarășii acestuia rîd cu hohot vedînd zadarnicele silințe ce făceau atîția oameni ca să scoată numai pe unul. În sfîrșit insul fu scos și lumea se liniști puțin.

Spirca se înfură.

— Ce dracul? Până când sa ședem noi aici?

Din nou o bocănitura strășnică în masă. Atunci se apropie gazda singur, semn că Spirca se bucură de mare cinste și iubire la stăpînul ceainăriei.

— Bună seara, bună seara, fiaticule, când ai venit de la Caterlez? întrebă el sērutând mîna bătrînei. Cum mai mergi cu sănătatea? Am auzit că duci pește la Tulcea.

— Mulțumesc, duc, răspuse Spirca. Poruncește, te rog, o pereche de ceaiuri.

— Numai de cât. Rămâneți până mâine?

— Când o rasari luna plecăm.

— Așa? Bine! Atunci mai aveți trei ceasuri; luna rasare pe la 11, dîse Afonschi uitându-se la un ceasornic mare de argint și în formă de ceapa. Nu poftiți să și ospatați ce-va? Am friptură de vacă la tava, foarte bună... și pe urmă am un vinișor... să tot beî și să nu mai mori!

— Bine, adu și friptura, dar vin nu... doar pentru dumnea-ta!

Afonschi plecă să poruncească lucrurile cerute, iar Spirca de urît începu să privească la mușterii.

Aproape de dînsul erau trei lipoveni pescari, doi nu așa de beți dar al treilea, tun; din naintea lor o jumătate de oca de basamac poreclit «Jamaică», iar ceaiul stătea neatins.

— Măcar că ești porc, Țise unul, dar tot îmi ești drag,... pot Țice chiar ca te iubesc.

O icneala grozavă îi curma vorba.

— Eă porc? Și de ce mă rog?

— Fiind-că așa îmi place mie să'ți Țic.

— Dar știi că mă supăr!

— Puțin îmi pasă!

— Știi că mă mâni!

— Ei și?...

— Grișa dragă, nu mă scoate din sărite ca daă!

— Tu să dai? Să dai în mine?

Grișa rîdea cu hohot.

— Grișa nu rîde, că te croiesc!

— Tu pe mine? Incearcă!

— Grișa, daă!

— Ba nu dai!

— Badaă!

— Poftim!

Grişa 'ntoarse obrazul drept spre tovarăş. Se auđi o plesnitură straşnică.

— Ei, n'am dat?

— Ba da, dar de al doilea nu mai dai!

— Nu mă cunoşti, Grişa! te mai croiesc şi a doua oară!

— Nu te cred: ean să vėd!

Se auđi a doua plesnitură şi mai straşnică. Spirca incremeni.

— De sigur are să fie moarte de om, gândea el; însă auđi:

— Vania, prietene, dă să te sėrut: acumă vėd că-mi eşti prieten.

Vania întinse botul şi Grişa 'l sėruta.

— Porcī! rosti Spirca între dinţi întorcēdu-şi de la dēnşii capul şi privind în altă parte.

— Iată-mă şi eū, ǎise Afonschi, aducēnd cu un băiat cele poruncite şi o jumătate de ocă de vin roş pe d'asupra.

— In sănėtatea dumatăle, ǎise el umplēnd un pahar mare şi dāndu-l peste cap.

Bătrina holbă ochiū : nimenī nu-l pof-

tise sa beie. Spirca insa ştia obiceiul ceainicariului şi leşina de ris vedând mutra bătrânei.

Ce să-î faci? disc el încet mâne-sa; bea ca un porc, dar pe socoteala muşteriilor; bine măcar ca nu se îmbată!

Adevărat că Afonschi bea toata diulica pe socoteala muşteriilor. Aceştia ţipă, sbeară, ocarasc, dar el nu bagă de seamă nemică; doar se deprinsese omul.

— Mai cum nu ţi-î ruşine ție, să bei așa ne poftit?

— De ce sa-mi fie? Nu-mi beaŭ eu marfa mea?

— A ta, ca a ta; dar alții o cumpără și o plătesc?

Ei, vorbe deșerte! Nu vă fac eu cinste ca beaŭ cu voi?

Muștirii țipă, ocărăsc și platesc.

Afonschi bea, ea baniș și se duce rîdînd.

Această proba de ceainicariu venise în Sulina de la muntele Atos, unde fusese căluger: lepădase acolo comanacul și rasa

și aici deschise ceinărie. Locuitorii de prin prejur fiind ruși, Afonschi, așa numit *calugărul*, făcea trebii destul de bune: n'avea cel capital mare, dar nici de foame nu murea. Nevasta lui, de care se temea ca de dracul, (căci credea în draci), îi ținea toată gospodăria, așa că fără dênșă de mult se ducea el în plavne să pescuească.

Spirca ospăta cu mă-sa și tot privea la muștiri.

Intr'un colț o ceată de vr'o 15 pescari cu atamanul lor, toți Haholi ¹⁾, beaū pelin; dar nu sudueaū, și nici unul nu ęra beat. Așteptaū, se vede pe cine-va, de vreme ce hojma se uitaū pe fereastră.

La altă masă vr'o trei Lipoveni se silesc să cante ce-va frumos; dar concertul merge greu.

În alt colț un ins începu să cante d'intr'o armonică, și canta bine, un cântec la auđul căruia nici un rus, dacă-'l mai țin

1) *Hahol* e nume dat Rutenilor de Ruși; hahol înseamnă *moț*, căci Rutenii își rad tot părul, lăsându-și un moț în virful capului.

picioarele, nu p^óte s^ă nu joace: a nume *cazac^íocul*.

Vre-o trei perech^í se ridic^ă iute, încep s^ă sar^ă și s^ă sbere, Vania și Grișa cei din-t^îi^u ; am^ândou^í joac^ă vis-à-vis.

— Porc^í , cum joac^ă ! se g^ândea Spirca privind pe d^ântuitor^í.

Peste c^âte-va minute, to^{ți} se sculasera în picioare și juca^u și tiner^í și b^êtr^ân^í ; d^ădur^ă mesele la o parte și le gr^ăm^ădir^ă una peste alta. Armonica din ce în ce c^ânta m^ăi r^êpede și juc^ător^í abia sufl^ă.

— De b^êut ! striga^u cei c^ădu^{ți} de obo-seal^ă.

Afonschi vesel umbla cu o can^ă mare și umplea paharele.

— Hule^ă ! striga^u Vania și Grișa.

— A^đ s^ă juc^ăm și m^âne putem s^ă ne rupem și g^âtul !

Se întinse o be^ție și un joc uriaș : a-ceș^{ti} oameni, car^í munciser^ă și muncesc toat^ă via^{ța}, uita^u acuma toate pe lume și se veselea^u din toat^ă inima.

Spirca sta gânditoriū într'un colț și cu capul plecat.

* * *

Luna se arătase pe cerul acoperit cu mari nourī negri și repede mînațī de un vîntișor, semn pentru marinari că din nou va fi furtună.

Cu greū isbutea Spirca să meargă împotriva șivoiului. Afară-ī rēcoare, dar pe fruntea lui se ivesc boabe mari de sudoare pe cari le șterge cu mîneca de la cămașă. Bătrîna stă la coada luntrei cu mîna pe cîrmă.

— Cam greū acu, dar nu-ī mult pînă om eși din oraș și atunci la *iedec*¹⁾ va merge mai ușor.

Și Spirca apăsă și mai tare la lopețī.

În port liniște, Sulina dormea și pe vapoare încetul cu încetul focurile se sting.

Spirca trecu pe lîngă două vapoare de răsboiū, sentinela întrebă cine-ī, Spirca răspunse și trecu mai departe.

1) A *trage la iedec* înseamnă a trage luntrea împotriva cursului apei cu o funie.

La marginea portului mână luntrea catre malul stâng, unde Spirca poposi câte-va minute, până legă o fringhie de vârful unei maste înjghebate în grabă; apoi se descâlța, își resuci pantalonii și făcând la celălalt capăt al fringhiei un laț, ca sa-î fie mai ușor de tras cu umărul, porni înainte. Bătrâna acum putea să se culce: n'avea mai nemica de făcut.

E greu de tras la *iedec* și omul cel mai voinic, dar nedeprins, peste un ceas, două cel mult, ar dice «lehamite!» Dar pentru Spirca-î o jucărie: de trasul edecului umeri i-s acoperiți cu bătătură; de multe ori, când nu prindea pește, se tocmea la alți pescari ca să ducă la Brăila ori la Galați marfă cu luntrea. Dar ce deosebire; atunci dăcea în luntre streină marfă streină, fringhia îi tăia umărul, abea putea scoate picioarele din glod; acuma parcă nu erau nici necazuri nici greutați.

Bătrâna dormea.

Cu capul plecat, cu trupu înainte, încet, pas cu pas, Spirca înainta spre Tulcea.

— Cam greu, gândea el ; până în seară intra în Tulcea ; dar ce-are a face ? Am să vînd în-caltea marfa cu preț.

Și gândind și chibzuind cam cât ar putea scoate pe marfă, pășea înainte.

Luna era sus, cerul se curățise de nori și stelele măreau frumusețea nopții.

Stufăriile, pe unde ajunsese Spirca erade tot nalte, în cât hojma trebuia să ridice frînghiea ca să nu se anine. Spirca înjură, dar mergea.

Peste vr'o patru ceasuri lumina lunei prinse a slăbi și un vîntișor cald începu să aburească di'nspre mare. Spirca se opri, avea nevoie de popas, 'i se uscaseră limba în gură și înaintea ochilor i se arătau cercuri galbene. Trase luntrea către mal și o legă de o salcie. Bêtrîna se deșteptă și întreba ce-î ?

— Nimic, răspuse Spirca ; să mă mai hodinesc, m'am silit prea tare !

— Pe unde suntem ?

— Pe la ierecul ¹⁾ lui Ivan Mihailovici.

— Bine-ai mers!

Spirca beu apă, luă funia pe umăr și porni din nou.

Se făcuse bine ziua când ajunse la «*Trei Sălci*», loc bun de popas. Aici hotări să stea mai mult și să mănânce; nu mai putea de foame, muncise doar opt ceasuri nu glumă.

În vreme ce el se hodiea tologit pe iarbă, bătrâna făcu foc și înfipse trei bețe, de cari anină de-asupra focului un ceaunaș.

— În viața mea n'am fost așa de flămând!

— Ce spui? dise bătrâna ridând.

— Dău, mamă... Mai pune și vr'un pește în spuza că nu-mi ajunge ciorba.

Bătrâna alese un crap ca de vr'o două oca și-l băgă în cenușă.

După un ceas Spirca porni spre Tulcea.

1) *Ierec* se chiamă gârlișoarele care din mlaștină și lacuri curg în Dunăre. Primăvara peștele prin aceste gârlițe intră în lacuri unde-i apa mai caldă și lasă icrele, dar când vrea să iasă înapoi gurele ierecilor fiind îngrădite îl nevoește să rămâe pe loc.

De trei orî a mai poposit și spre seară, pe la vre-o 8 ceasuri, aû ȑarit giamiile Tulcei.

A doua ȑi peștele vîndut cu preț destul de bun scotea din minți pe Spirca.

— Inca de două ori sa ne meargă tot așa și putem cumpăra ce-va cărlige și cu cîte mai avem a casa putem dura un *zavod* mic, dar mic de tot.

Și Spirca rîdea plin de veselie.

Pe la amiază se porni înapoi. Acum treaba mergea strună; cursul apei și un vîntișor suflînd cam din dos duceau luntrea, mai ajuta și Spirca din lopeți și sbura ca o săgeată.

— De-om merge tot așa ajungem diseară la Sulina.

Și chiar aû ajuns la vremea tocei.

Bêtrêna nu voia să tragă la Afonschi:

— Lasă la dracul pe pântecosul cela, ȑicea ea; mîncăm ce-va și pornim înainte.

— E greû mamă, ȑrespunse Spirca; am obosit de tot și ea privește cerul.

Bătrîna ridică în sus capul: nori mari

fugeau repede împinși de un vînt ce sufla di'nspre meadă-noapte și vîntul era destul de rece. Paseri mari, turburate, se vede, de furtuna ce se simțea în vîedlul se frământau în aier ba repedîndu-se în sus, ba cufundându-se în apă de unde apucau câte un pește. Cele, cari nu isbuteau să prindă, fugăreau pe tovarășele lor mai norocoase silindu-se să le ea prada din cioc.

— Când e sa vie furtuna, *pescarii* is tot-d'a-una mulți., ce mulți is, doamne!

Adevărat că mulți erau.

— Mai bine să mînem aicea și mâine dimineata pornim spre casă. Ce dici?

— Fie și așa; n'am nimica împotriva... numai Afonschi cela... ducă-se la dracul!

— Acum o noapte nu face nemica !

Lasară luntrea la un prieten grîc, negustor de legume, și apucară singuri catre ceinărie.

Mușterii mai n'avea Afonschi și umbla de colo pâna colo prin amîndoua odaile o-carînd vremea. Iera și treaz; poate asta îl facea să fie supărat și artăgos.

— Două ceaiuri, dar nu ca rîndul trecut: sa fie. mă rog, apa fiertă bine.

— Aud, aud și bună seara, ȕise el vesel nădăjduind că va căpăta vr'un pahar de vin. Nu ospataȕi ce-va? Am ciorbă de crap, moron prăjit, am și pelin bun de Drăgășani...

— Bine, bine, mîncăm, răsponse Spirca, spre a curma vorba.

Afonschi își beu porȕia de vin și mai prinse la curaj.

— Sugă din nou la vin, îi ȕise nevasta din cuhnie: omul ăsta nici o ȕi nu putea fi treaz.

— Lehăește cât îți place, răsponse Afonschi; cer iertare de așa vorbă: nevastă-mea s'a scoborit aȕi din pat cu piciorul stâng.

Și rîdea cu hohot.

— Scoale-te pe tine toȕi draciă, răsponse nevasta, beȕivule!

Batrêna turna ceaiă și părea ca n'ade nici nu vede cele ce se petreceau: se uita din când în când pe fereastră, pe unde se vedea farul și un colȕ al marei.

Vântul se întărea din ce în ce ; valurile se ridicaū acuma ca nişte snopī uriaşi şi isbeaū în far.

— Aşa-ī ca-ī bine că n'am plecat? întreba Spirca pe mă-sa, apoi întorcându-se către ceainariū măi întreba :

— Mulţi de-ai noşti aū plecat spre casă?

— Vre-o patru, cincī luntri; se grăbeaū, ădiceaū ca aū de lucru; īi spusese, nu ştiū cine, că s'a stricat un vapor grecesc lângă malul vostru.

— Ce poznă că n'am ştiut! Plecam drept spre casă, făceam şi eū ce-va parale.

Spirca se mâniase acuma: suduea şi vremea şi pe Afonschi şi vaporul cel în-necat.

— Ce păcat, ce păcat! lumea să câştige banī şi eū, aicea!

— Ea măi pune-ţi pofta în cui, ădisă bătrâna; parcă te las eū să te ducī la descărcat: destul aū descărcat tată-tu şi fraţiī tēī, vreī să te înecī şi tu?

Spirca se potoli: începu să bea ceaī şi gândea la cele petrecute acum cincī anī.

Se făcuse întuneric : băiatul aprinse lămpile. Puțin câte puțin ceainăria se umplu de lume. D'întâiu bea ceai, pe urmă mănca, apoi se apuca de rachiu și de vin.

Spirca eși : afară vântul urla de sfărâma tot. Lângă cafeneaua piloților, ce dădea cu ușele spre mare, era omîșcare neobișnuită vorbeau de mai multe înecări de vapoare ori corăbii, ce trebuia să se întâmple în noaptea aceia. De o dată se auzi o detunătură, pe urmă alta, peste vre-o trei minute a treia.

— Cere ajutor, spuneau în mulțime.

— Bine-ași duce-o să fiu pe mare, gândea Spirca.

Fară veste în fața cafenelei se arătă un grup de oameni udi, cu capetele góle : doi duceau de subțiori un ins ce nu da semne de viață ; al patrulea abia își târa picioarele. Grupul se îndreptă spre oraș, trecând pe lângă Spirca. La lumina felinarului, lângă care stătea, Spirca zărind fața unuia, strigă :

— Isai, Isai, tu ești?

Isai era un pescar din Caterlez care, după spusele lui Afonschi, plecase la descărcatul vaporului grecesc trântit pe coastele Caterlezului.

Spirca se apropie și porni cu dânși spre ceainărie.

— Am avut mare noroc, mamă, că n'am pornit a-dî; sigur că ne înecam... Din patru luntri cu vre-o 16 oameni, numai, una a scăpat cu 4 inși din cari numai două teferi.

Bêtrâna nu răspunse nimic și dădu numai din cap.

Lângă rănit stetea nevasta lui Afonschi : era, dragă dómne, și doftoriță : îi uda capul cu spirt și-i punea comprese. Rănitul, venindu-și câte puțin în fire, oftă căci îl ardea spirtul.

Trei luntri, după spusele pescarilor, apucate de valuri și răsturnate, nu se mai vedură, a patra izbită de una din pietrele, cu cari portul Sulinei e destul de înzes-trat, se opri locului, căci vârful pietrei intrase într'ênsa ca un piron. Oamenii apu-

cați și ei de valuri și aruncați de colo în colo izbutiră să se agațe de pietre și astfel scăpară doi cu capetele sparte și doi teferi.

Lumea tăcea : nici răs nici glumă nu se audea ; toți erau serioși și gânditori ; par'că nici umbră de beție și veselie nu fusese. Înaintea morței, fie-care se întreba :

— Când mi-o veni rândul și mie ?

Afonschi se întristase :

— Ce dracul ? Par'că sunteți niște curci ploate ! Ce vă gândiți la mörte ? Cugeți ori nu cugeți, când îți vine césul, te duci fără multă vorbă... Petrece până ești viū și sănētos, că dacă nu... nu mai ai când petrece ! Așa e ori ba ?

Afonschi își cunoștea mușterii : după un sfert de ceas se întinse așa beție că Afonschi își freca mâinile de bucurie. Spirca ceru o cămăruță și se duse să se culce.

Vēntul incetase, dar marea nu putea să-și astâmpere furia : valurile se ridicaū până aprópe de mijlocul farului.

Pe la césurile cincī Spirca se sculă și,

nevrînd să-și treacă mama, se îmbracă pe întuneric.

— De ce n'aprindî lumînarea ? ȕise de o-dată măsă care de mult nu dormea.

— Ce mamă, nu dormi?...

— Nu pot dormi ca tine, băete ; mai că n'am închis ochi... Se vede că tare am îmbătrînit : mă tot gîndeam că, de plecai erî, acum eram pe cea-l-altă lume.

— Nu știu de am fi fost saũ nu pe cea-l-altă lume, dar în fundul mării stăteam tare frumușel, răspunse Spirca, dînd chibritul de perete și aprindînd un capet de lumînare.

— Mă duc să vîd cum îi marea : putem porni orî ba ?

Eși

Trebuia să treacă prin ceainărie. Lămpile ardeaũ : pe bănci și pe podelele murdare dormeaũ la vre o 15 saũ 20 de inși căduți cum i-a găsit beția. Afonschi umblă printre aste leșuri, ocărînd pe cei ce dormeaũ și nu puteaũ să-î audă sudălmile. Mulțime de pahare stricate ȕaceaũ ici și

colo; era aprópe de neînþeles cum de nu se tăieseră beþivii cãdênd pe hãrburile de sticlã.

— Ești vesel, chir Afonschi, ȝise Spirca. Aĩ otrãvit o mulþime de ómenĩ. La ce-s bunĩ eĩ acuma?

— D'apoi cum? Sã-ĩ las sã mẽ batã? Așa aĩ vroi d-ta, Spiridon Corneicĩ? Gãndește-te puþin ȝi la mine: eĩ cer de beut; sã nu le daũ, imĩ trântesc cu sticlele în cap ȝi mi le stricã; sã le daũ, poftim: aud vorbe rele.

— De ce ȝiĩ rachiũ ȝi vin? Inainte nu ȝineaĩ. Dacã-ĩ ceainãrie sã fie numai ceaiũ.

— Se înþelege, ce-ȝi pasã d-tale dacã daũ eũ faliment? Par'cã Rusuluĩ iĩ ajunge numai ceaiũ? Mie imĩ spuĩ? N'am avut eũ fel de fel de treburi cu dênșii: toȝi încep cu ceaiul ȝi sfîrșesc cu *vodka*. Ȭicĩ sã nu-ĩ otrãvesc? D'apoi mai tare de cãt li-ĩ otrãvita viaȝã nu-ĩ mai poȝi otrãvi! Ba mie încã mi s'ar cuveni cinste de la toȝi ómenii cinstiȝi, cãci îndulcesc viaȝã omenéscã. Dacã bea un pãhãrel de rachiũ pregãtit de

nevestă mea, uită necađurile, fómea, se încăldeşte, se simte sătul, sórele îi đimbeşte şi viaţa îi pare uşórá, şi după tóte fericirile dobândite dintr'un pahar de rachiu, d-ta đici să nu bea ; iar eú să vënd numai ceaiú ? Eşti ténér, eşti ténér... dar lasă, ți-o veni şi d-tale timpul şi-i bea, îi bea. Chiar nu poţi altmintrelea : dacă nu bei ínebuneşti.

Spirca era departe : lăsase pe birtaş să-şi lămuréscă teoriile beţiei şi se duse la mare. Marea era încă turburată, dar cu tóte astea Spirca se hotări să plece. Peste o jumătate de ceas bėtrâna se aşedă la cãrmă şi Spirea đicea vesel :

— Cată mamă, bagă de sémă, dacă nu vroeşti să ajungem hrană vre unui peşte.

— Bine, bine, mucosule, ce tot dai cu peştele ? Haí, porneşte !

*
* * *

O đi frumósă de primă-vară.

Stufăriile din mlaştinele Dunărei se îmbracă în frunđe ; ici colea tot se mai vënd pleşuri neacoperite cu verdeaţă. Apa-i mai

caldă pe acolo și o mulțime de rațe sëlba-tece se scaldă și prind pește.

Aprópe de mal pe un pisc de deal, se arată vre o treí bordee sãpate în pãmênt și acoperite cu stuf și țerãná; parí bãtuți de a lungul malului întind fringhií cu cãrlige ascuțite ce atãrna în jos; mirosul tare de pește arată cã pe aici e aședat un *zavod*.

Oamenii de la *zavod* nu se vëd; numai un moșneag bêtrân, dar țeapãn și vioiũ, tae crengi de salcie și le grãmãdește supt niște parí bãtuți în pãmênt și de carí a-tãrnã un cađan mare pe jumëtate plin cu apã.

Moșnégul e cuharul (bucãtarul) *zavodului* lui Milanos, la care Spirca, vrênd nevrênd, intrase ca ataman. Luntrile plecaserã sã cerceteđe fringhiile și cãrligele, în carí se prinde peștele de mare ca morunul, nise-trul, cega, etc. când trece pe dedesupt.

Departe, pe mare abia se vëd niște puncte negre : sunt parií de cari-s legate fringhiile cu cãrlige; lângã dênșií se vëd alte puncte

mai mari: astea-s luntrile cu pescarii sub cârmuirea lui Spirca.

— Otcealivai! se aude de pe o luntre mai depărtată glasul atamanului.

Trei luntri purced în dreapta, trei în stânga. La fața mării între pari apa începe să facă vârtejuri, ese bulbuci, spume.

— Este, răcnește ajutorul atamanului.

Luntrile din amândouă părțile se silesc să se apropie cât mai curând de locul unde se aninase peștele.

— Trebuie să fie mare, spune unul din luntrea lui Spirca.

Spirca îi aruncă o privire desprețuitoare; cei-l'alți râd: pescarul e încă tînăr, n'a prins, se vede, pește cu cârlige; caci altmintrelea n'ar fi vorbit așa.

Două luntri ajunseră mai într'un timp la pari, între cari se zbatea peștele. Prin prejur apa e roșie; de ce mai tare se învârtea peștele și se frământa, de ce mai multe cârlige se înfig în carnea lui.

Tînărul pescar cu gura căscată privește dihania; fringhia câte o dată se întinde

în cât gândești că plesnește, pariî abia se clatină. O palmă dată pescarului celui tînăr de unul bătrîn, ca sta s'apuce capătul fringhieî de la par, îl aduce în simțire.

— Ce nu tragi cu lopata, mișelule ! Nu veđi ? Cât p'aci să scăpăm prada ! Nimeni nu hotărăște soiul peștelui ; tăcere adîncă. luntrile staû locului din amîndouă părțile ; douî pescari pun mîna pe fringhie, și așteaptă numai porunca atamanului ca să tragă.

Spirca în picióre, cu ochiî țintiți asupra cercurilor, ce se fac pe apă, așteaptă ; acuma se vede meșteșugul și dibăcia unui ataman : c'o clipă de grăbește orî întârđie porunca, prada e perdută.

— Somn ! se auđi glasul atamanului și un cărd de înjurături începu din partea pescarilor.

— Trage !

Din amîndouă părțile, douî ómenî prinseră să tragă de fringhiî cât puteau ; cei-l'alți pescari începură a lucra la lopeți, ata-

manul cu ajutorul la cârmă, fie-care în câte o luntre.

Abia începuseră luntrile să se apropie și zbuciumările somnului ajunseră îngroșitoare: sărea din apă, bătea cu códa, se scufunda în adânc și iară-și se iveau la fața apei; amândouă luntrile umblau ca niște frunze.

Intr'un rînd, fără să fi prins de veste atamanul, peștele se apropie de luntre, cu o lovitură de códă rupse o bucată din margine, aruncă lopata din mâinele pescarului și o asvârli de cea-l'altă parte.

-- Măgarule! dobitocule! răcni Spirca la ajutor. Cine te-a mai făcut și pe tine ajutor de ataman? Nu puteai să cârmești la o parte?

Somnul apropiindu-se de luntrea lui Spirca se ridica în sus cu gând să lovască.

— Apasă!

Lopețile se împlântă în apă și într'o clipă luntrea-i dată la o parte. S'aude o plesnitură ca de 20 de puști: somnul lo-vise în apă.

— Urra ! strigă toți pescarii.

Luntricele din nou se apropie, peștele perduse o mulțime de sânge în cât apa era roșie ; din când în când somnul ridică afară capul, căsca, se vede că branșile îi lucraă prost, și că simțea lipsă de aer.

— Trage !

Puterile părăsesc cu desăvârșire dihania. Trage încă ! Incă !

Lopețile nu mai umblă și toți marinarii trag la funie ; somnul abia, abia se mișcă.

E mort, ȳice t  nerul pescar.

— Nu te mai face de ris, observă Spirca ; mai bine tac   !

Fringhia e fórte   tins  , la fa  a apei se ivesc d'  nt  iu aripile spin  rei, pe urmă creștetul somnului. Luntricele aproape se ating, între d  nsele e trupul peștelui. Celelalte luntre se apropie de ele.

Omul ce ținea funia sări din luntrea lui Spirca în altă luntre și începu încet să tragă fringhia, cei-al  i îl ajuta   cu niște c  ngi și cu lopețile.

Trupul somnului e sus ; capul lui atinge

marginea luntrei ; încă o opinteală din partea ómenilor și pește e trântit în luntre. Acum începe din nou a se zbate, dar Spirca îi tae zgârcii și vinele de la códă și îi dă o lovitură în cap.

— Acum e mort, ȕise el...

— Am pierdut o mulțime de vreme ; a-furisitul de somn... La ce ne e bun.

În vremea asta se vede că între alți două pari funia când se întinde, când se lasă.

— Băeți ! întrebă Spirca. Hai, cine póte spune ce soiur de pește s'a prins ?

Toți tac : nimeni nu vrea să rămăe de rușine.

— La ce au ajuns pescarii, ȕice atamanul trist ; nici să nu pótă cunóște soiul peștelui !... E morun, și încă morun bė-trân.

Cu acest pește se făcu tot acea lucrare și cum spusese Spirca, era un morun mare și gras d'abia putea încăpea în luntre,

Maí așteptară ómenii vre o trei sferturi de ceas.

Sórele se ridicase de tot sus. Era cald

și bine. Marea liniștită abia se clătina.

— Acasă, porunci Spirca.

Și peste un sfert de ceas luntrile se atingeaă de mal.

*
* * *

De trei luni Spirca e ataman la grec.

Cu trei luni în urmă, când avea noroc, era plin de nădejde : socotea c'o putea face un *zavod* cu mijlócele sale ; dar la Tulcea nu putu duce de cât două luntri cu pește, căci peștele nu venea, așa că, orî câte economii făcu, tot nu putu aduna destui bani ca să cumpere ce-î trebuia pentru *zavod*.

În vremea asta Milanos îl îndemnă din nou să intre la el : îi făgăduia a treia parte din fie-care pescuit, preț ne mai pomenit pentru un ataman, fie el cât de bun.

— Se teme de tine, răspuse măsa ; de aceea caută să te cumpere. Cât vei sta la dînsul ca ataman, vrea să pue mîna pe tóte zavodurile ce aă mai rămas.

— Așa trebuie să fie, dar, de altă parte, ce facem noi ? Pește nu se mai prinde ;

câte părăluțe mai avem, le vom mânca și rămânem din nou calici. Să intru la dânsul până la toamnă și atunci vom vedea.

— Ce-or să ȋică băeții? întrebă, după o tăcere destul de lungă, bătrâna.

— Am vorbit cu dânsii, răspunse Spirca scărpinându-se în cap, și le-am spus ce gândesc: ei nu aũ nimica, eu mai nimica, și ce pot face opt calici? Abia avem două luntri, a mea și a lui Spiridon și cârlige ca vr'o sută de oca. Ei, le-am ȋis eu, putem noi să ne măsurăm cu Milanos, care are ȋece zavoduri și căruia aprópe tot Caterlezu l ȋi e dator? Dacă ar vrea Milanos ar putea vinde chiar tótă averea Caterlezenilor și nu face așa, nu doar de milă de pescari, dar ca să-ȋ aibă robȋ pe tótă viața.

— Și ce aũ răspuns băeții?

— Ce să răspundă? Aũ tăcut.

— Ce aũ de gând să facă?

— Intră și ei la Milanos, dar pe la alte zavoduri, nu cu mine.

— Atunci e bine, răspunse bătrâna.

Astea se petrecuseră cu două săptămâni înainte de a intra la grec.

So înțelesese el cu vr'o 8 pescari din Carterlez să lucrede împreună împărțind câștigul de o potrivă, dar nici Spirca nici ei n'aveau destui bani ca să înceapă treaba și așa s'au hotărît să aștepte până ce vor căpăta mijloce de ajuns. Când să intre cu toții la grec, Spirca le dise :

— Cătați, băeți, să nu luați bani înainte de la grec ; pe urmă nu luați nimic pe datorie din prăvălia lui. Pe noi, creditul domniei-sale ne omórá. Dacă îți dá ceva, plătești pe urmă întreit, că n'ai încotro... Cu ce se încurcă toți pescarii, și cei buni și cei răi ? Mai întâi că nu se pot lăsa de beție și iaú bani înainte, socotind că-í vor putea plăti prin lucru ; iar șiretul îți dá cât vrei până îți légă și mâinile și picíóarele și pe urmă, ia fá ceva de poți... Incă un lucru, băeți ; de vă va datori ceva, nu lăsați bani la dânsul,

— Spiridon Corneici are dreptate, vorbeau în urmă tovarășií.

— Adevăr, sfânt adevăr, spunea unul după ce Spirca plecase; dar cum să nu bei un gât de rachiū, când te ia dracul de frig și după ce muncești ca la ocnă?

— Nu-î vorbă să nu bei de loc, răspunse unul, anume Mitrofan, dar să bei cu socoteală, să nu te îmbeți. Și pe urmă să bei atunci când ai parale, să nu bei pe datorie.

— Ian audiți pe Mitrofan! Se face popă! Să nu bem pe datorie! D'apoi de unde, măi prostule, să luăm bani? Nu veți? Toți stăpânii par'că s'aū sfătuit să nu ne dea nici un ban în mână!

— Așa-î, ce-î dreptul; dar, trebuie să fii mai tare de cerbicie... să te înfrânezî și celelalte... Le știu eu, dar nu pot; sunt slab, *svah* cum dice neamțul, însă ar trebui... așa cu toții... în de obște...

Mitrofan n'a mai lungit vorba și a dat numai din mână ca un om care a spus tot.

Ciudată ființă mai era și Mitrofan. Fugise din Rusia cu vr'o șese ani în urmă și fugise din pricină că, după spusele lui, nu găsea

pe acolo nici un om de treabă; de multe ori în mijlocul pescarilor dicea :

— În Rusia toți is tâlhari și hoți. Am cătat peste tot locul să găsesc un om, dar de geaba. Am sfârșit seminarul duhovnicesc ca să mă fac popă, dar am pierdut credința... n'am putut. M'am făcut soldat, voluntar ; am fost în Sârbia ; am vădut că noi ne batem și murim, iar cei mari scot din spuză castane cu mâinile noastre... afară de prădăciune și mișelie n'am vădut nimic. M'am făcut profesor de sat... da, nu radeți ; pe atunci eram nu Mitrofan, ci Mitrofan Ivanovici, dar n'avuî noroc ; mutra mea nu plăcu revizorului școlar și m'a dat afară, dicând că nu pot fi profesor bun cu așa mutră. Am vădut pe urmă că toate celea pe lume sunt fleacuri. Era să mă spânzur... nu radeți, tocmai în ajunul Paștelor, dar am dat peste un prieten ; și de bucurie, că ne-am întâlnit, ne-am îmbătat... ne-am bătut și ne-am trezit la comisie... Atunci am vădut că nici să mor nu știu... Am luat și m'am dus unde vedeam cu ochii și

unde mă duceau picióarele, dar tot n'am găsit ceva bun : lumea e așa de parșivă, că-mi este greață... Cât eram beat, puteam să mă sufer pe mine... și de atunci...Adio Mitrofan Ivanovici!... m'am făcut mai simplu, mai *democrat*, cu un cuvânt, Mitrofan!

Toți pescarii râdeaă ascultându-l; dar îl iubeaă: era om nespus de bun; atâta numai că ajunsese un bețiv fără leac. Venise în Dobrogea și se făcuse pescar, altfel murea de fóme.

Ploaia nu mai stetea și pescarii mureaă de urât. Noroc de o întâmplare : un cățel și o cioară, cari trăiaă la un loc cu pescarii, se luară la bătae.

— Nu te da, Acmetca, nu te da, asmuțau ei pe câine, rupe-î dracului códa.

Câinele se repede mai cu furie, dar capătă drept în nas o lovitură cu ciocul și fuge chelălăind.

— Dar viteaz ne-ai mai fost, mări prostule ! Fugi ?

Câinele n'ascultă și se ascunde supt șopron.

Ploaia tot cade, ploae de primă-vară, mărunțică și rece.

— Hei, atamane, strigă un pescar de pe mal; se vede o luntre, trebuie să fie grecul.

Din colibă ese unul, pe urmă altul și pun mâinile la ochi ca să vadă mai bine.

— Da, e grecul, țise alt pescar de lângă colibă; vine să vadă ce mai facem, ce mai dregem.

— Cum mai trăim, urmădea altul; dacă avem toate de ajuns... ne aduce rachiū.

— Culcă-te pe urechea ceia, țice al treilea.

— Orî și cum, dar ne e stăpân... hai să-î eșim înainte.

— Ducă-se cine vrea; eu știu că nu mă duc pe ploaie, țice Spirca. Pe mine nu mă întâmpină nimeni, când mă duc la dînsul; doar câinele lui care umblă să mă rupă. Și acu de ce să-î es înainte? 'Mî e stăpân? Ađi are banî, mâine pôte să-î piardă ađi e el bogat, mâine pot fi și eu.

Maî toți au rămas la colibă; numai vr'o trei oblojiți de ai grecului îi eșiră înainte.

— Sănătate, băeți !

— Sănătate, răspunseră uniî pescari.

— Cum mai merge treaba ?

— Merge bine, răspunse Spirca, eșind și el din colibă.

— Trebuie cui-va bani ?

— Nu ! Venim Lunî după bani la *contuar*.

Grecul se mira : de când ținea el pescari, așa lucru nu i se întâmplase : pescarii să n'aibă nevoie de bani ! Pe urmă, încă un lucru bătător la ochi : nimeni nu era beat.

— Ți ca ađi, gândea grecul, și toți să fie treji ! Ce însemnă óre asta ? Cine îmi face șotia ? Să fie Spirca ?

Și se uită la toți, apoi își aruncă privirea asupra atamanului. Spirca ȓimbi, grecul înțelese că se petrece la zavod ceva.

— Rămâneți sănătoși, ȓise el plecând spre mal. Dacă aveți nevoie de ceva, să trimeteți la contuar. Aű plecat luntrile ?

— Cum nu, de ađi diminătă ! Nu le-aí întâlnit ?

— Nu, doar vin de la *Cosa*. Câți ómeni
aũ plecat ?

— Dece, răspunse Spirca.

În acest timp el aruncă ochii împrejur :
un pescar grec trimes de cur nd de Mila-
nos lipsea.

— Atunci r m ne i s n to i !

— Drum bun, răspunseră cu to ii.

Grecul purcese spre luntre, pescarii îl
urma . Spirca rămase îndărăpt  i  opti
ceva cuharului.

— Î teleg, răspunse acesta.

Spirca ajunsese pe cei-l' l i  i se îndreptă
către Milanos :

— Chir Iani, să fi  Domnia-v ostr  Lună
la contuar, că nu ne putem   telege cu
contabilul : el nu  tie ruse te, noi abia pri-
cepem grece te... nici naiba nu ne p te
lămuri.

— Bine, bine, atamane, numa  nu striga
a a că aud, mă asur e ti !

Se a e   grecu în luntre, v sla ii dădură
din lope i.

— Drum bun, răcni încă o dată Spirca, râdându-î în faţă.

Zavodul s'a perdut din vedere: se dăreşte numai stâlpul de fum de la focul din colibă; luntrea merge încet de tot şi face o curbă apropiindu-se de o dumbrava de sălcii ce umbreşte malul în mânăstângă de la завод. Vâslaşii abia, abia mai mişcă din lopeţi. Un trunchiū de salcie gros şi încovoiat se întinde pe de-asupra apei tăind drumul luntrei. Aci se opreşte Milanos, aşteaptă o clipă şi îndată se iveşte pe trunchiū unul din pescarii lui Spirca.

— Ce e nou, Cristofore? întreabă greul.

— Rău, chir Iani: atamanul sfătueşte pe pescari să bage de seamă la socoteli, le spune că d-ta ai obiceiū să înşeli lumea, că le dai de băut ca să încarci socotelele, că eşti un grecoteiū parşiv, că eşti un ti...

— Destul, tacă-ţi gura, nu ţi-am ȑis să spuī tóte porcăriile ce rosteşte porcul de Hahol. Cu un cuvânt, atamanul îmi răs-vrăteşte ómenii?

— Da, chirie.

— Bănueam eu ceva. Poți să te duci...

— Bine !

Luntrea porni, spionul se coborî încet de pe trunchiul și apucă de-a-dreptul spre zavod...

— Cuhare, ce e cu mâncarea ? s'aude glasul tînărului pescar Sofron, care era mare mîncăcios și mai leneș dintre toți.

— Ehe ! burtoșule, ai flămîndit ? răspunde bătrînul. Mai așteptă, doar n'a mas o cireadă de boi în pîntecele tău.

— Dar, fără șagă, ce e cu masa ? De mult a asfințit sórele, dișe atamanul, apropiindu-se de focul pe care abia începea să fiarbă un ciauun cu ciorhă de pește.

— Taman, cum bănuiam noi, dișe cuharul încet lui Spirca așa e : Cristofor e spion. Am urmărit luntrea cu grecul până la salcia plecată, acolo s'a oprit, și Cristofor a eșit din papură : am auzit tot ce a spus.

— Bine, trebuie să facem noi ceva !

După o jumătate de ceas s'au aședat la masă.

Spiridon vorbise cu cei-l'alți pescari, afară de greci, despre descoperirea făcută de bucătar : toți fuseseră de părere să-i dea o învățătură s'o pomenască totă viața.

— Dar ce s'a făcut Cristofor ? întrebă Spirca la masă. Ce, nu-i e fâme ? Cătați poate dorme unde-va.

Adevărat că pe grec l'aū găsit într'un bordeiū, unde se făcea că dorme. L'aū sculat să mérgă la masă.

— Nu-mi e bine, răspundea el, n'am poftă de mâncare.

— Se întâmplă câte o dată că nu-ți e fâme, dise bucătarul, mai ales când ești obosit.

— Ce e dreptul am obosit dormind, răspunse spionul.

Ploaia stătuse. Era bine, numai roiurile de țînțări începură să bîzîie pe la urechile pescarilor.

— Cui e rëndul după lemne ? întrebă Spirca după masă.

— Grecilor, răspunse cuharul.

— Duceți-vă, voi doi... pe Cristofor lăsați-l, să nu-l apuce frigurile.

Doi pescari Greci, tot oblojiți de ai lui Milanos, plecară așa că spionul fără grije rămase numai cu Haholiș.

— Acu băeți, pe lucru, porunci atamanul. Iute!

Vre-o trei pescari apucară pe grec de mână și de picioare, într'o clipă 'l desbrăcară pân' la piele; alții aduseră un butoiăș de păcură, doi țineau un sac plin cu puf de găscă.

Spionul înțelesese că-l descoperit și pricepu de ce Spirca trimisese pe cei-l'alți doi greci după lemne.

— De acu adio, chir Cristofore, gândea el; mă omoră hoțomanii.

Nu cerca să fugă, știa doar cu cine avea a face.

După ce se strânseră toți în jurul lui, Spirca vorbi:

— Ar trebui să te omorîm ca pe un câne turbat și tu știi bine că ți se cade; dar nici tovarășii mei nici eu, nu vroim

să ne mânjim mânele în sîngele unui dobitoc așa de parșiv ca tine. Drept e băeților?

— Așa, tocmai, drept; răspunseră toți de o dată.

— Dar îngăduie și nu råde; nu gânde că nu facem asta de frica lui Milanos. Ai venit de curînd; nu știi, se vede plavnea noastră. Te putem ucide ca pe un pui de găină, dar, cum zic, ne-î scârbă. Avem să-ți facem alt ce-va, să pomenesci și copiilor tăi s'o spuî.

Doi pescari cu niște fringhii gróse cât degetul, împletite în două și udate bine cu apă, se apropiară și prinseră a-l îmblăti din răsputeri pe spete și pe tot trupul. Grecul d'intîiî numai scrășnea din dinți, dar după vre-o două-șeci de lovituri începu a sbiera de răsuna mlaștina.

— Destul, porunci Spirca. Acu să mî-î faceți frumușel și drăguț.

Se apropiară cei cu păcura și nnul cu un petec mare, în câte-va minute îl mânji pe grec de semăna cu ucigă-l tóca.

— Puțintică albélă acu, porunci Spirca din noă.

Veniră și cei cu puful pe care 'l luaă cu pumnul și-'l presăraă pe trupul nefericitului spion.

— Dațiî drumul, zise Atamanul.

Lăsat slobod, grecul sări și într'o clipă ajunse în stof.

— Las' că m'oî pomeni tu, Spirca, strigă el de departe.

S'auădea cum foșnăe și trosnește stoful sub picióarele lui.

— Drum bun, răspunse Spirca; mai poftim pe la noi!

Séra aceia o petrecură pescariî fórte veselî: se prăpădeaă de rîs și numai cei doi greci nu pricepeaă de ce rîd Haholiî.

*
* * *

— Fraților, ăise Spirca, peste câte-va ădile după cele întemplate cu spionul, preătiți luntrile de plecare: ne ducem la Carterlez; nu trebuie să lăsăm să ne fie grecul dator: ađi... trebuie să ne aștepte.

Au prins să caute de luntri, să le spele; pescarii se mai împodobiră; cei cari aveau haine mai curățele le îmbrăcară, cine nu avea, își legă la gât o basma roșie.

Sórele nu răsărise bine și patru luntri pluteau pe apă; rămăsese la zăvod numai cuharul, cânele Acmetca și dușmana lui cióra.

Pescarii erau veseli. Rîsete și felurite glume se audea din luntrile cari mergeau aproape una de alta. Mult făcea și diminéța: o diminéță ca, de Maiu, senină cu aerul curat și răcoros.

Și rîdea și spunea acești pescari veseli din firea lor, veseli și buni la inimă.

Căci sunt buni la inimă și simțitori la durerea altuia, acești ómenî cari sufăr așa de mult durerea. Pescarul nici o dată nu gîndește câți bani are în pungă: îndată ce vede nevoia altuia, vîră mîna în posunar și scóte pentru a'l ajuta; mulțime de bătrîne și calici așteptă sosirea pescarilor de la pescuit. Mare parte nu-'s însurați orî și-au lăsat femeile și copii cine știe unde,

însă când zăresc copii, se opresc locului și un pescar nu poate trece fără să le ridă sau să-i desmerde. Une ori poți vedea cete de pescari ședând cu capetele plecate și cu gândul dus cine știe prin ce locuri: ochii li-s rătăciți, fețele palide, însă ca ori-ce om sêlbatec, ei nu pot rămânea multă vreme sub înrâurirea amintirilor adesea neplăcute le trebuie o schimbare, o neliniște care să-i miște să-i sgu due și să le ștergă din minte supărăciosul trecut: se duc la cârciume. Aici toate le uită; beaș tot, și cămașa de pe dênșii; sufletul și l'ar bea de l'ar primi cârciumarul: căci le trebuie o picătură de uitare a suferințelor.

Ajungând la Caterlez trecură pe lângă locuința lui Spirca. Din hogeag se vedea un nor de fum, semn că bătrâna își aștepta fiul.

Spirca sări pe mal spuind celor-l'alți să se ducă la contuar, că vine și el numai de cât, dar vrea mai ântêi să-și vadă mama.

Pescarii plecară și Spirca intră în casă.

Bêtrâna statea lângă vatră și mânca. La scârțâitul ușei scăpă lingura din mână.

— Iată-mă și eu ! ȕise Spirca sărutând mâna mame-sei.

— Ștregarule, te-am așteptat Dumineca trecuta... pe-aici s'aude că ați ucis un om, că l'ați fript, chinuit... tu și pescarii tăi : autoritățile vor să plece.

Spirca ridea.

— Da, l'am chinuit : i-am dat numai vre-o 30 de lovituri de frânghie, ca să prindă la minte ; l'am mânjit cu dohot și l'am presurat cu pene ca să știe totă lumea ce ticălos este grecul. Alt nimic nu i-am făcut... A scapat eftin. Dacă vor, poftescă și autoritățile : pôte aũ nevoe de băi să-rate.

Spirca se mâniase acuma :

— Mișelul, ȕicea el, sa'ndrăznescă să se plângă stăpânului... Mama, mâncăm ? ca ma duc ? mă aștepta pescarii și chir Iani.

După masă plecă. Mulțime de pescari așteptau eșirea lui Milanos.

*
* * *

Toamna sosea.

Spirca împreună cu cei opt tovarăși își puseseră în gând să începă să păscuască în tovărășie; câștigul să-l împarta peste un an. Nime n'avea voie să iasă din tovarășie mai curând; fie-care să lucreze după puterile sale. Spirca și cu unul Nazar erau aleși atamanî, dar nu se bucurau de-o parte mai mare din câștig, după cum se face de obicei. Bani adunați făceau o sumă destul de bunișoră; așa că avéu acu mijlóce să înființeze un zavod. Luntri avéu două, le mai trebuiaŭ patru cari le-aŭ și poruncit la Tulcea. Mare parte din cârlige le-aŭ plătit, pentru altă parte precum și pentru frînghierul trebuincios aŭ rămas sa plătescă în rate. Aŭ mai găsit încă 8 flăcăi, pescari foarte dibaci, cari cu draga inimă și bucurie aŭ părăsit robiea și aŭ intrat ca tovarăși. Parale ei n'aŭ adus cu dînșii; din potrivă aprópe toți erau datori pe la stăpâni, așa că noua tovărășie a trebuit să cheltuiască vre-o patru sute de lei ca să-î scótă din robie.

Tovarașii lui Spirca nu prea înțelegeau cum să primescă la parte de o potrivă pe niște ómenî, cari nu aduc nici un ban, ci numai brațele.

— Măi băieți, zicea Spirca, apoi cum nu puteți voi înțelege că numai dacă 'î-om primi la parte de o potrivă cu noi, numai așa vor lucra din tóte puterile și nu se vor simți ca niște năimiți, niște argați.

— Bine, înțelegem că trebuie primiți în parte, însă cu ce drept să fie tot aceea-și parte? N'am muncit noi mai mult de cit dênșii până ce-am adunat banii trebuincioși? N'am suferit și frig și fóme? Dumne-de-ú știe cum am pus para lângă para pân'am strâns ce-va.

— Aici n'aveți dreptate, răspundea Spirca aú muncit și ei din răputeri; știți bine că de nu muncești, stăpânul te dă afară așa că nu'î vorba de muncă mai mare sau mai mică. Nu'î așa moș Spiridon? se îndreptă el către cunoscutul fugit din Rusia, Spiridon cel ce fusese seminarist, militar

și multe altele și care cutreerase toată Rusia pentru a găsi dreptate pe lume.

— Așa-î, dragul moșului, răspuse acesta; nici dreptatea n'ar vorbi mai bine. Spune-le înainte.

— Așa în cât, urmă Spirca, nu's ei de vină că n'aũ putut aduna ce-va bani. Noi am fost mai norociți, iacă pricina.

— Apoi și eu, nu v'aduc bani, întrerupse Spiridon; de ce mă primiți la parte de-o potrivă? Ba încă știți: cu mine sunteți în primejdie să vă treziți într'o dimineață fără luntre saũ alt ce-va, căci când sunt beat, nu țin socoteală de nemic.

La vorbele bătrânului începură toți să râdă.

— Pe dumnea-ta, noi te știm, dar pe cei-l'altți opt....

Și așa mult s'aũ ciondănit până s'aũ putut înțelege.

Intr'o di Spirca scos din răbdare le-a spus o vorbă care a curmat neînțelegerea.

— D'apoi bine, măi băeți, dacă-î așa treaba, atunci ar trebui să cer eu cea mai

mare parte, căci capitalul ce pun eă, face de două ori cât al dumnea-voastră. Aşa e sau ba ?

— Aşa ! Aă răspuns toţi.

— Atunci la ce mai vorbiţi ?

Trebuia să spue grecului că părăseşte locul de ataman : Mai aveaă de luat, el şi tovarăşii săi, vr'o 200—300 de franci. Grecul simţise ce-va despre noua tovarăşie : de ce se temea el ca de fec, de aceea n'a scăpat :

— Afurisitul de Hahol îmi stă în drum şi pace bună, gândea el. O diavolos, diavolos ! Dar lasă că 'ţi voiă veni eă de hac, aşteaptă tu !

Intr'o dimineaţă pe la sfârşitul lui August, când grecul venise ca să caute zavadul unde era Spirca.

— Chirie, vreaă să te părăsesc.... cată-ţi ataman în loc.

— Ce lucru ? De ce mă părăseşti ? Nu ţi-i bine la mine ? Nu ţi-am plătit ? Ori se prinde răă peştele şi-'ţi peră timpul stând la mine ?

— Ba nu, dar mă fac și eu singur stăpân: am găsit câțiva ca mine și vom prinde singuri pește; ne facem zavodul nostru.

Grecul nu răspunse nemica. Se gândea cât rău îi poate face zavodul lui Spirca.

— Știe locurile, afurisitul! Mi-a smomit toți oamenii de seamă, pe urmă răscoală și pe cei ce rămân. Are să scadă prețul ticrelor și al peștelui sărat... Și poate să facă asta, căci de sigur că va prinde mai bine de cât mine.

Se mai gândea la vremea când venise din Grecia ca matelot pe un vas grecesc; i s'a strecurat prin minte grecului ce-a suferit până s'a făcut om bogat și comerciant cunoscut. Piața de la Brăila și Galați știa bine pe chir Iani Milanos.

— Și așa, vrea să țină, plecî de la mine?

— Plec.

— Bine, cum vrei.

— Am ce-va bani de luat, chirie; așî vrea să ne achităm.

— Acu n'am bani, pe urmă...

— Pe când ?

— Când voi avea !

— Cu asta nu 'mă-ai spus nemica.

— Tocmai așa vrea.

— Va să dică, nu'mi plătești nici odată.

— Nu zic asta : când voi avea.

— Atunci să'mi dai înscris că'mi ești dator.

— N'am obicei să dau înscris.

— Zi mai bine că nu vrei să plătești.

— Rămâi ataman și plătesc tot.

— Rămân până la sf. Dumitru ; mai mult nu pot.

— Dacă-î așa, poți pleca chiar acu ; n'am nevoie de tine.

— Foarte bine, dar banii ce-mi datorești...

— Sfârșește o dată : am dis, când voi avea.

Rămâi sănătos, chir Iani ; munca și sudoarea mea, la care te bucuri, să'ți aducă noroc și fericire.

Cu aceste cuvinte Spirca a încheiat vorba

cu stăpânul seǔ, care, pe lângă că'l furase toată vremea, când căutărea pește, când prețuia, chiar și la plecare i-a oprit vre-o 80 franci,

Tot așa aǔ pățit și tovarășii lui Spirca. Le-a oprit ca la 300 franci.

Se gândiseră flăcăii că are să'î fure grecul, dar la așa prădăciune mârșavă nu se așteptaseră.

— Acu înțelegem noi, ȑiseră ei, cum își a făcut grecul averea.

Să'î mai facă proces nici s'aǔ gândit bieții oameni: aveau destule pilde că sǎracul n'are dreptate și aǔ înțeles că grecul cu baniî lui îi poate găsi tot pe dênșii vinovați.

*
* * *

Toamna era călduroasă și părea că are să ție mult.

— Semn bun, ȑiceau tovarășii lui Spirca dacă e toamna lungă, nu ne trebuie nici haine, nici încălțăminte degrabă; doar vom putea și noi prinde ce-va să scăpăm din acele datorii.

Imprumutaseră de la un negustor din Sulina bani ca să aibă cu ce cumpăra cele trebuincioase. Fiind-că grecul nu vroise să le plătească, ei începură pescuitul înainte de sf. Dumitru.

Pe la sfârșitui lui Octombrie, când cei-l'alți pescari se pregăteau să părăsească lucrul din pricină că noaptea începuse a fi rece și apa de lângă maluri prindea coajă de ghiață, pescarii noștri nici gândeau să se dea la odihnă :

— Vom prinde, ziceau ei, până ce 'o fi de tot frig ; lasă cei-l'alți să se ducă !

Inceputul era foarte norocos, dar și așa numitul noroc venea mai adesea din știința ce Spirca avea despre toate locurile pe unde obicinuia peștele să vie.

Și erau cu toții mulțumiți și cu voe bună.

O dată numai s'a întâmplat o nenorocire care a mâhnit pe întreaga tovărășie și a adus o mare schimbare în viața lui Spirca,

Era o dimineată senină și frumoasă.

Noaptea păruse că are să plouă sau să ningă : cerul era acoperit cu nori mari,

groși, cu o față plumbuită și frământată de un vânt aspru și rece care bătea din partea Rusiei. Târziu sosiți de pe mare și obosiți pescarii grăeauă să nu mai plece a doua zi dimineață la pescuit; dar când vedură cerul senin și curat, răsăritul rumân și înpânzit de razele roșiatice ale soarelui ce se pregateau să iasă de după deal, își schimbară hotărîrea.

— Ce ziceți, băeți? Plecăm? întrebă Spirca.

— Cum nu, cum nu! răspunseră cu toții într'un glas și într'o clipă se așezară în luntri și porniră către pari carii abea se zăreau.

Prinseră un morun mare, așa de mare în cât abea încăpea în luntrea atamanului. Veseli și plini de bucurie, doar prinseră un pește de cel puțin 300 franci, pescarii rîdea și glumeau.

Pescarul cel tînăr, odată slugă la grec, iar acum tovarăș cu Spirca și poate unul dintre cei mai harnici și vrednici pescari, se pregătea să lovească, dar de o dată peș-

tele se mișcă și cu o lovitură îngrozitoare isbi pe nenorocitul pescar, lovindu-l cam peste mijloc. Nazar scăpă top rul, căzu în apă și se cufundă. Așa de iute, așa de pe neașteptate se petrecuseră toate în cât nimeni nu putuse măcar crâcni ceva. Numai bătrânul Spiridon, puținel cam beat, căci tovărășia îi da porția lui obișnuită de rachiu, zărise locul unde căzuse Nazar. Se ridică într-o clipă și se aruncă în apă; când cei-l'alți se dezmeticiră, văzură pe Spiridon suflând ca o focă, ducând trupul celui căzut și apropiindu-se de luntre. Tânerul nu da semne de viață și din gură îi curgeau bale roșiatice. Intinseră cu toții lopețile de cară bătrânul se apucă.

Tocmai atunci peștele făcu altă săritură și isbi așa de tare pe Spirca în cât acesta căzu lovindu-se de toporul scăpat de Nazar. Morunul se sbătea și sărea. De o dată Spirca se ridică, pași înainte și îi dădu cu toporul în cap. Lovitura fu așa de tare că singur Spîrca 'și pierdu cumpătul și cădu de-asupra peștelui care și murise.

Pe Nazar îl puseră pe o rogojină și'l acoperiră cu o manta.

Luntricele o luară iute către casă.

Intins lângă foc și desbrăcat, Nazar nici acu nu făcea nici o mișcare: abia, abia își trăgea sufletul; coastele trebuie să fi fost frânte, căci când îl pipăeau, unde fusese lovit, gema și pe față-i se zugrăvea o durere adâncă.

Spirca îi ștergea buzele cari hojma se colorau cu o spumă roșiatică; Spiridon cu oțet și spirt îl freca pe trup; alți doi încălzeau la foc saci de îl înveleau, doar doar 'i-or da văpaia vieții. Nazar gema acu încet dar tot era cu ochii închiși; resufla și mai din greu.

— S'a mântuit, zise Spiridon încet, nu e nici un chip!

— Nu fii cioară, zise altul, nu coboară rău.

— Mi s'a întâmplat mie să ved în viața mea lovitură date de pești, dar așa groaznică lovitură de când sunt n'am văzut, urmă încet bătrânul, par'că vorbea cu sine. Bie-

tul Nazar... bun suflet de om... cam limbut, dar bun băiat!

Spirca tăcea, tăcea, adâncit în gânduri.

— Iată viața omului, urma încet bătrânul, ca floarea câmpului: ađi ești, mâine te duci... și apoi încă să nu bei! Ba să bei până te-or lua dracii.

Și Spiridon se ridică de lângă Nazar.

Acesta făcu o mișcare și holbă ochii, niște ochi tulburi și rătăciți, în cari se citea nedumerirea omului care se simte pe pragul morții, care nu înțelege ce se petrece cu dânsul și care știe numai că îl doare și'l doare.

De o dată începu să resufle repede, mai repede, mai din adânc; căscă gura și un șiroi de sânge negru mestecat cu spumă isvori dintr'însul. Și încă de vre-o câte-va ori mai căscă gura și încă de câte-va ori mai sorbi aier și mai varsă sânge; apoi rămase nemișcat, părea că fața i se lungise că ochii se'neca în noapte, că viața-i se'neca în haos.

Când Spirca-î puse mâna pe frunte, înțelese că Nazar era mort.

Și nimeni nu plângea, dar par'că toți erau perduți : sburase atât de iute și atât de aproape moartea !

Aproape de mal săpară o groapă adincă, învălră pe Nazar în mantaua lui, o manta nouă de postav soldățesc făcută de curând îi puseră'n cap cușma, mai așezară de-asupra lui vre-o doi saci, ca să nu-î cadă țărâna pe față și-l îngropară. Când aruncau pământ de-asupra, Spiridon dicea «Tatăl nostru». Atâta rugăciune mai ținea și el minte, ear cei-l'alți pesceri cu capetele goale, tăceau și făceau cruce.

Restul dilei îl petrecură ședând lângă foc, la bordei, aducându-și aminte de sermanul Nazar. Avea o soră fată mare și doi frați mai mici de cât dânsul.

A doua zi ploua.

Spirea pornise la Caterlez ca să vestească familiei lui Nazar nenorocirea și să vadă ce putea face pentru cei ce rămăseseră.

Acasă era numai sora lui Nazar și un frate de a-î lui, un băiețel ca de vre-o cinci ani. Mama lor și a lui Nazar îi lepădase pe tustrei și cu un prunc de țată, plecase, nu știea nime 'ncotro. Nazar ținea vieața fraților și a surorii.

Spirca se apropie de casă, o casă micuță, numai cu o odaie: de afară dădea în casă de-a dreptul. Când intră el, fata ședea pe o laiță și cosea iar băiețelul cu o bucată de pâine 'n mână se juca necăjind un purcel care umbla să apuce pânea.

— Bună ziua.

— Mulțămim, răspunse fata, luându-și ochii de pe lucru și uitându-se la Spirca.

Știea doar cine-î dar n'avea cunoștință cu dânsul: Spirca trecea în tinerețea din Caterlez drept om sêlbatec. El sta lângă ușă și 'mvârtea căciula 'n mână.

Ședeți, îl pofti fata, ștergând cu șorțul o laviță de lêngă fereastră.

Spirca se așeză. Amândoi tăcea. Băiatul lăsase jocul cu purcelul și holbă ochii la noul sosit.

— Am venit, începuse acesta, ca să-ți spui... ce-va.

Și se scărpină în cap.

— Unde-î frate-tău cel-lalt? întrebă el.

— Care? Nazar sau Alexandru? că am doi.

— Alexandru, răspuse Spirca gândind că de ar fi un bărbat de față mai ușor i-ar fi venit să spuie.

Iar fata se gândea ce vrea Spirca să spuie de se 'ncurcă 'n vorbă.

Intr'un sfârșit Spirca 'și luă înima 'n dinți și se hotărî să spue: se uită la fată cam într'o parte și începu.

— Se 'nțelege e foarte greu... dar, de, ce vreî! O întâmplare ne mai pomenită... ne așteptată.

Tăcu și se uită țintă în ochii fetei care aștepta.

— Zic, cu totul ne așteptată întâmplare...

Și scoase din buzunariul minteanului o basma ca să se șteargă pe obraz: a-sudase.

— Ce mă muncești ? Spune ce s'a 'n-tâmplat, zise Varvara ce-va lui Nazar ? !

Se făcuse galbenă ca de ceara : de pe față se vedea că așteaptă o nenorocire.

— Da, e așa, tocmai așa cum spusei ; Nazar a murit, l'am îngropat erî, l'a lovit moronul cu coada în cât i-a rupt coastele toate și i-a sfărâmat pieptul . . . mai bine c'a murit, nu putea fi teafăr cât hăul, de mai trăea.

Spirca vorbea incet, rar, cu glas moale, aproape jalnic ; fata nu făcu nici un semn de mirare și prinse a plânge incet, inna-dușit, acoperindu-și fața cu mânele.

— Sërmanul Nazar, ce m'oarte ! ucis de un pește... și așa de tinăr.., Ce am să fac de-acuma eă, seraca'n de minè ? Pe mine cui m'ai lăsat ? Mama ne-a lepădat, acu și tu ne-ai părăsit ! Doamne, doamne, milostivule, cum n'ai milă de noi păcătoșii !

Spirca nu cerca s'o mingâie : ce era să-î dică la așa durere ?

Câtă-va vreme trecu : Spirca ședea tot

lângă fereastră și Varvara tot se bocea. Băiețelul stătea lângă dânsa și o tot apuca de fustă!

— Ce plîngi, Varvaro? ți-î foame? nu plînge: na pâne?

El plîngea numai de foame.

Spirca se ridică.

— Rămâi sănătoasă, rosti el; să trimeți pe frate-tău la mine: sunt niște lucruri de ale lui Nazar.

— Mergi sănătos, răspunse Varvara sculându-se și ea, bogdaproste că ai fost bun de ai venit pîn' la noi.

Spirca eși.

Afară amurgise; ploua ca prin sită; dar era cald ca'ntr'o ȝi de vară.

— Biata fată, cum mai plîngea se gîndea pescarul, cu frate-său i s'aũ dus toate: ce are să facă ea fără Nazar?

A casă mă-sa 'l aștepta.

— Ce mai veste, Spirco?

— Știi despre Nazar?

— Mi-aũ spus băeții tăi. Ai fost pe la Varvara?

— Am fost ; a plâns sërmana !

— Ce-î şi viaţa omului !

Când steteaŭ la masă veni şi Alexandru, fratele Varvarei să eie lucrurile.

— Bună masa.

— Poftim la dînsa.

— Mulţămim c'am stat.

— Iea şezî ici atunci.

Şi Alexandru se aşeză lângă masă.

— Cum mai merge lucrul, Alexandre ?
întrebă mama lui Spirca.

— A mers bine pân'acu... Stăpânu-meŭ a murit, lucrul a rămas pe mânele celui tînăr şi merge anapoda de tot. Toată diu-lica bombăneşte, bate băeţii, nimenî nu-î poate intra în voe : ba că-î lucrăm rău, ba că-î puţin ; trebue să găsească tot-dea-una. ceva. Gîndesc să-l părăsesc. Cine dracul să mai steie cu dînsul ?

Alexandru se făcuse roş, mare, 'nalt, cu nişte spete largi şi mâni groase de părea mult mai bătrîn de cum era. De patru ani intrase ucenic la un luntraş grec şi anul acesta i se'mplinea învoeala.

Spirca se gândi atunci că n'ar fi rău să-l primească în locul lui Nazar.

— Iea să-ți spun ceva, zise el către Alexandru ; dacă vrei măcar că nu știi bine, intră 'n tovărășia noastră.

— Mulțamim răspuse băiatul, primesc din toată inima ; asta-mi place și mie ; mă fac pescar și când se strică vre-o luntre, o cârlesc îndată, că doar n'am lucrat de geaba patru ani.

— Atunci vino mâne dimineață să mergem la *zavod*.

— Bine.

După masă mai stătu Alexandru cât-va timp apoi eși luând lucrurile rămase de la Nazar.

Intr'un târziu Spirca zise mume-sei :

— Mamă, tot ești bătrână și slabă ; n'ar fi bine să vă înțelegeți cu Varvara să șadă câtă vreme eu n'oiu fi acasă ?

Mă-sa nu răspuse.

— Faci și un bine Varvarei, urmă Spirca, și dumitale'ți aduci ușurare. Când nu-s eu acasă nici n'ai cu cine te lua.

Bătrîna mai gîndi ce mai gîndi, apoi rîspunse :

— Bine, Spirco, bine ; mîne, după ce-î pleca tu, mă duc şi-î spun numai să vrie că şi eă îs bucuroasă de tovarăş.

Nu se făcuse bine diuă cînd bocăni cine-va la uşa casei lui Spirca. Era Alexandru.

— Ti, da harnic mai eşti, zise bătrîna , nici găinele nu s'aă sculat.

— Apoi Varvara m'a sculat, rîspunse flăcăul.

— Bine, bine, zise Spirca ; mai bine mai de vreme de căt prea târziă.

— Ei, mâncaţi şi plecaţi : luntrea aşteaptă.

Peste o jumătate de ceas, obicinuita zamă de peşte (uha) umplea întreaga odă de aburi.

— Rămăi sănătoasă, mamă, diise Spirca după ce mîncă, apoi eşi împreună cu Alexandru.

Până la *zavodul tovarăşiei* era cam depărţişor şi mai bătea şi un vînt din faţă,

aşa că Spirca la cârmă şi alţi patru la vâsle abea puteau merge înaintea. Pe la amiază ajunseră.

— V'am adus alt tovarăş în locul lui Nazar, dise Spirca sărind pe mal ; iacătăl îi fratele lui : Alexandru.

— Apoi bine, răspunseră uni.

Iar alţii :

— E cam tânăr, dar va creşte.

*
* * *

Încă de cu seară Spirca se sfătuisese cu Alexandru să plece la Caterlez. Plavniea îngheţase bocnă aşa că tinerii puteau să meargă de-a dreptul acasă. Des de dimineaţă amândoi plecară şi spre amiază fură în sat.

Tare se bătea lui Spirca inima ; par'că nu-i ajungea aerul de răsuflat.

Iera Duminecă. Caterlezenii îmbrăcaţi mai curat umblau pe uliţă ducându-se cari acasă, cari la cârciumă. Pescarii noştri treceau repede şi dădea bună ziua prietenilor ce 'ntâlneau.

Alexandru, vesel că era să-și vadă sora și fratele, râdea și șuguia ; Spirca tăcea mulcum și de mult nu mai răspundea nimic tovarășului său.

— Dar ce te-a mușcat, Spiridon Corneici ? Ai ris tot drumul și acu nați-o bună, nici un cuvânt... mai de hai de cât un pește... Ce să fie mă rog ? Nu ești bucurous că vii acasă ?

Spirca nu răspunse nici de astă dată și numai îndesi pașii.

— Apoi eă mă duc spre casă, ăise Alexandru ; mergi sănătos... vin și eă mai pe urmă.

— Hai pe la noi întâiu, răspunse acu Spirca, și pe urmă te 'i duce acasă, de-a mai fi nevoie.

— Cum adecătelea : «de-a mai fi nevoie ?»

Las' îi vedea.

— Tronc Maric'o, te-am înțeles, n'am ce ăice.

Dar cu tot neînțelesul tot mergea după Spirca.

Din hog eag eșea fum ; d'innaintea casei omățul măturat și strâns la o parte arăta că o mână mai voinică de cât a babei purtase lopata.

Spirca vădu, înțelese și de o dată se 'n-senină.

— Auđi, mă rog, mama Catrina ; mai de ha! de cât un voinic a mănuit lopata ! Spunea Alexandru rîdînd.

Intrară în casă. Focul ardea vesel în cuptor ; lîngă vatră bătrîna aduna niște aluat și Varvara întindea plăcinte pe masă.

— Nu ți-am spus, mamă Catrino, că ađi trebue să ne pice oaspeți, ăise Varvara veselă ; nu de geaba 'și spăla mîța botul.

Rîdea și ea, ridea și bătrîna, rîdea și Alexandru ; numai Spirca nu putea rîde.

Bătrîna făcu semn din ochi Varvarei să se uite la dînsul : se vedea că amîndouă se 'mprieteniseră.

— Dar ce ai puiule, de ești așa botos ? întrebă rîdînd bătrîna. Ești tare supărat ?

— Nicî de loc, mamă, ce ți-a venit să grăești așa ?

Se roșise și nu știea ce să facă și unde să pue căciula. Alexandru luase pe fratele-său în brațe și-l dezmerda : nu întrebă nimic fiind-că pricepuse ce-va.

— Pune jos cușma, băiete, și stăi !... Zău dacă nu'mi vine a crede că 'n stufăriile celea te-ai sîlbătăcit cu totul.

Bătrîna luă cușma din mâinile lui Spirca și-l înpinse de umăr să șadă pe o laviță. Spirca începu să rîdă :

— Ce tot dai cu sîlbatecul, mamă, dîse el ; eu am înghețat și tu...

— Se vede, se vede, răspunse bătrîna dînd iarăși cu ochii la Varvara care se făcu rumenă.

Cu încetul Spirca se dete la brazdă, așa că în căsuță era acum o bucurie nespasă, toți vorbeau și șuguiău.

La masă bătrîna povesti lui Alexandru cum se făcea de Varvara și fratele ei erau acolo : după ce Spirca plecase, bătrîna stătu cît-va pe gânduri, dacă să facă sau ba voia

fiului său; pe urmă se duse la Varvara, care primi cu dragă inimă; numai un lucru era greu acum: dacă Spirca și Alexandru ar vrea când-va să rămâie acasă, ce s'ar face, căci loc n'aveau?

— Dar ați adus toate lucrurile, Varvaro? întrebă Spirca.

— Nu toate, am mai lăsat acolo lavițele, un ciubăr și mai niște lucruri pe cari nu avem unde să le punem aici.

— Atunci lasă: dormim noi acolo... când va fi nevoie și apoi până la iarnă vom mai vedea.

Vorbele de pe urmă le spuse cam încet și cu jumătate de inimă, uitându-se pe furiș la Varvara.

Seare pe lună două bărbați cu pași grăbiți înaintau spre «Ostrovchi» (așa se chema locul unde avea tovărășia *zavodul*); erau Spirca și Alexandru.

De aici încolo în fie-care Duminică saună de sărbătoare nu știu ce tot zorea pe Spirca să vie la Caterlez și'l făcea să se so-

cotească cel mai nefericit om de nu putea vedea pe Varvara.

Ađi așa, mâine așa, bătrâna înțelese că nora nu e departe, dar fiind-că Spirca nu'î spunea nimic, într'o Duminică ăise ea cam în șagă:

— Ce ți-ar părea Varvaro, la iarnă să rămâi tot aici?

Varvara nu răspunse, dar se făcu roșie, Spirca înlemni înroșindu-se de asemenea.

Și drept a grăit bătrâna: Varvara nu s'a mai dus acasă pentru că înainte de a da omătul a luat'o Spirca.

Mama Catrina, îmbrăcată în rochie nouă și cu un tulpă mare în cap, veselă ca nici odată, umbla de la musafir la musafir; toți erau tovarăși de ai lui Spirca.

Alexandru cu harmonica în mână cânta un cazacioc ne mai pomenit pe la Caterlez.

— Dar de unde dracul l'a mai învățat el? audea prin flăcăi.

Alexandru rîdea, scoțându'si dinții afara și făcea niște întorsături cu bietul instrument care, mai nu se rupea.

După nuntă bătrâna cu Alexandru și băețelul se mutară în casa lui Nazar; și numai din când în când mama soacră dormea la fecioru-său.

* * *

După nuntă au mai pescuit vre-o câte-va zile, până ce într'o zi spre seara s'a ridicat un vânt din spre partea Rusiei de te arunca la pământ.

— Mare lucru să fie de n'o îngheța la noapte! dise bătrânul Spiridon.

Și, ce e dreptul, s'a lăsat un pui de ger de crăpau pietrele, iar marea se sleise pe lângă mal.

Pescariș scoaseră chiar în ziua aceia cârligele din apă și trăsaseră luntrile la o parte la mal: de lucru nu mai era până ce nu s'ar fi muiat gerul. Toată marfa strânsă în vremea pescuitului o vânduseră tovarășii pe loc la niște negustori din Galați și o vânduseră foarte bine așa că nu mai aveau grijă; pe când la alți pescari și mai cu de-

osebire la Milanos, era aproape tot peștele în hambare.

— Nu diceam eu că Haholiî dracului o să'mi stea în cale, spunea într'o ȕi chir Iani contabilului său: trebuie să scad și eu din prețul icrelor; dar lasă, că eu 's Milanos: le-oiu veni eu de hac.

Pescariî noștri rîdeaû din toată inima când auȕdeaû de înjurăturile grecului.

— Lasă, Chir Iani, ȕicea Spirca între ai săi, că multă vreme n'ai să ne suduî-așa.

Cu paralele strînse de pe icre și pește putură să plătească datoriile, ba să capete încă și o parte din cârlige; pentru ceea-l'altă parte rămaseră din nou datori.

— Numai să se desghețe, punem încă un *zavod*; lasă să moară Grecoteiul de ciudă, spunea bătrînul Spiridon pe la cafenele, iar grecul se svîrcolea de ciudă; dar n'avea ce face.

Și într'o ȕi câȕi-va pescari, între cari eră și bătrînul Spiridon și Spirca, se duseră chiar la cafeneaua lui Chir Iani care ședea singur, bîndu-și cafeaua, ca după masă.

— Bună ziua, chirie, ȕiseră pescariî.

— Vă mulțămesc; dar ce, Spiridon Corneci, ai fost bolnav, ori nu merge bine treaba? par'că ești mai slab!

— Cu rugăciunile tale, chirie, ne merge bine lucrul: mai punem încă un zavod, luăm tot Caterlezul în tovărășie; dacă vrei poflim și domnia-tă, însă trebue să depuizeze miî de lei în capăt; alt-fel nu te primim.

Bătrînul Spiridon își bătea joc de Grec.

De bună seamă că tovărășia avea destui bani ca să 'nceapa încă un zavod, și nu atâția bani cât credit: vre-o doi comercianți din Tulcea le dădeaî toate cele trebuincioase, iar tovărășia plătea puțin câte puțin.

De pe la zavodurile lui Milanos pescariî începuseră să fugă; cei ce rămâneaî cereaî bani și nu mai vroeaî să iee mărci, cum era până acum. Dacă Grecul se împotriva ceva, ceva, îi spuneaî verde 'n ochi:

— Te lăsăm, te lăsăm, că doar Spirca nu-î peste nouă mări și nouă țări!

Numele lui Spirca se pomenea așa de des printre pescari că nu era copil care să nu fi audīt de dēnsul; pe grec îl apuca damblaua, când audea numele lui Spirca.

O, diavolos, scrișnea Chir Iani, afurisitul de Rus... cum mi-a stat în cale! Până la dēnsul, îmi mergeau toate bine; acum nici pește nu se prinde, cum se prindea odată.

Dar când auđi încă de un zavod!

— Nu mai pot, nu mai pot, ȑicea Milanos către contabil, rupēdu-șī gulerul cămășei; mă 'nnec... ai audīt? Haholiī pun încă un zavod... și-or să-l puie! De ce nu? Toți pescarii cei mai buni se strīng la dēnsiī, cu cine prindem noi pește? Ce-ī de făcut, ce-ī de făcut?

A pus capul pe masă strīngēdu-șī pumnii la ceafă și se gādea.

Rēmase ast-fel mai bine de un ceas.

Când se ridică, fața îi era veselă: părea că apucase pe Dumnezeu de-un picior.

La primăvară, când începură pescuitul, tovarăşia aşază, taman cum spusese bătrânul Spiridon, al treilea zavod.

Tustrele erau aproape unul de altul. Locurile alese de Spirca erau cele mai bune de pe acolo.

— Ce dracul faceţi voi, că vă vine peştele puzderie? Par'că-î vrăjit! ziceau pescarii lui Chir Iani către tovarăşii lui Spirca.

— Nu numai peştele, dar şi noi suntem vrăjiţi, răspundea aceştia; unde ne ducem noi, vine şi norocul; poate că 'n spre toamnă punem al patrulea zavod.

— Adevărat că vă merge de minune: în aşa timp scurt, trei zavoduri şi din ce? Aproape din nimica!

— Cum din nimica? Iaca vorbă! O gloată de oameni n'au muncit de s'au rupt în coş? Par'că voi, când vă plăteşte grecul cu mărci, lucraţi aşa cum lucrăm noi, zi şi noapte, în căldură şi 'n ger... noi muncim, bre, pentru noi, de aceea ne trage inima la lucru... Noroc, noroc, dar pe lângă noroc mai este şi alt-ceva, care la voi nu-î.

— Faceți al patrulea zavod ca venim și noi cu toții să intrăm în tovărășie.

— Pofțiți, vă primim, numai să ne meargă bine vara asta.

Tovărășia prindea în trei zăvoduri atâta pește cât chir Iani în șapte. Ca să-l facă pe grec să păgubească, aș scăzut prețul la pește, cleiș și icre; aș deprins pe negustori să vie la dênșii, să nu se mai ducă ei pe la Galați ori Brăila să piardă vremea; vindeaș pe loc și puneash fără multă vorbă paralele 'n buzunar, pe când grecul, după obicei, trimețea și acum marfa; dar în loc să câștige, pierdea neputând lua prețul cel vechiș făcut de dênșul înainte de tovărășie.

— Are să se spânzure, spurcatul de gree de ciudă, grăia Spirca pescarilor; să mai punem două trei zăvoduri și se duce dracului; nu mai găsește oameni la lucru.

— Poate că aduce greci!

— De unde? Greciș nu pot lucra aici! are să se daeă dracului și numai atunci vor scăpa Caterlezeniș din robie.

Tovarășii se bucurash și lucraș cât șapte

Marfa era așa de multă în cât fu nevoie să facă o magazie unde s'o strângă până la venirea negustorilor.

* *
* *

Intr'o Duminecă noaptea către ziua tinerii dormeau duși. A doua zi în zori Spirca trebuia să plece la zavoduri și bătrâna venise de cu seară ca să se înțeleagă ce'i de făcut cu băețelul și, fiind-că întârziase, rămăsese să doarmă acolo.

Pe la cântatul d'întâi al cocoșilor bătut cine-va la ușă.

— Cine-î acolo? întrebă Spirca.

— Eū chirie Spirca, eū Anton cafegiul.

— Ce'ți trebuie?

— Am treabă: te poștește un prieten al d-tale să vii până la cafenea; ȑice că are să'ți spue ceva; mai ȑice că ar veni el la d-ta dar nu se cade așa de târȑiū și pe urmă tot noaptea asta pleacă.

— Cine să fie? întrebă Spirca tare. Cūm e la față, Antoane?

— Cam smolit.

— Nu'l cunoști ?

— Nu.

— Poate-î vre-un negustor.

De multe ori, în zilele de pe urmă, se întâmpla de veneau negustori chiar noaptea, dar așa de târziu nu venisera până acum.

— Varvaro, ia dă'mi pălăria, disese Spirca înbrăcându-se.

— Nu te mai duce Spirco; ăeă nu te duce... dacă are nevoie nu poate să aștepte ori să vie la noi ?

— Lasă omul să se ducă, grai bătrâna; poate e vre-un câștig. Du-te, du-te Spirco, numai să nu stai la cafele.

— Ași, la cafele ? neaptea ? răspunse Spirca.

Luă pălăria din mâinele Varvarei și purcesse după Anton.

Cafeneaua nu era departe de casa lui Spirca: într'un minut ajunseră. O lampă ardea și un om cu pălăria pe ochi ședea la o masă și sorbea din cafea.

— Iacă prietenul d-tale, disese cafegiul arătând spre masă.

Spirca se apropie de oaspe.

— Mă cunoști, Spirco? întrebă el.

Spirca se uită la dânsul.

— Cum nu, vechiū prieten, răspunse el rîdînd; ne-am despărțit cam supărați, dar socot că s'a uitat.

Spirca își netezea mustățile. Vechiul prieten era grecul spionu, bătut și gonit de pescari.

— Adevărat că s'a uitat, dar chirie Spirache, mă găsesc într'o nevoie nespusă: la chir Iani m'am rugat să mă ajute, dar n'a vrut. De când... știu... cu întîmplarea ceia, n'am putut căpăta nici un loc; mai n'am murit de foame. Acu vreaū să mă duc înapoi în Grecia și am venit la d-ta să mă ajuți, căci cu drept cuvînt de la d-ta îmi vin toate nenorocirile.

— Bucuros, răspunse Spirca, bucuros, cu mare plăcere, macar că nu'i adevărat că de la mine îți vin toate nenorocirile; de te-ai fi purtat cum se cade și acu ai fi cu noi, cum sunt și alții... Dar în sfîrșit, cine mai ține minte de istoriile vechi!

Spirca viri mâna în sân, unde avea obicei de ținea punga, pe care o scoase și o deslegă.

Grecul scoase mâna dreaptă din sân și din toată puterea lovi pe Spirca drept în gât cu un cuțit.

Fără nici o vorbă Spirca făcu un pas înainte și căzu la pământ.

Grecul repede viri cuțitul în tureatca ciubotei și deschidând ușa, o luă la goană spre imășul satului, unde pășteau niște cai.

— Ajutor ! Săriți oameni buni, strigă Anton cafegiul. Omor ! S'a făcut un omor !

Și răcnea cât îl ținea gura.

Oamenii cari nu dormeau și cei de prin cafenele, de prin cârciume săriră și 'ntr'o clipă alergară la Anton.

— Ce-î ? ce-î ? întrebă lumea speriată.

— Foc ? unde-î foc ? Cine arde ?

— S'aude de un omor !

— Omor ? unde ?

— La cafeneaua lui Anton !

Intr'o clipă o mulțime de bărbați, femei,

copii înconjuraă cafeneaua, nimeni nu 'n-drăznea să intre, toți erau cuprinși de frică.

Jos la pământ Spirca sufla încă: un lac mare de sînge era împrejurul lui.

— Primarul ; faceți loc primarului!

Primarul intră somnoros și abia îmbrăcat.

— Spirca, dragă Spirca, răcni de o-dată el; iată unde ți-a fost moartea.

Și se aruncă înainte, îl ridică, îl luă în brațe și-l puse pe o laviță.

Primarul Miron era unul din cei mai buni prieteni ai lui Spirca. Spirca 'l scăpase din ghiarele grecului.

— Antoane, răcni el la cafegiü; cine l'a lovit?

— Nu știu cum îl chîamă, dar era omul cela, pe care l'ai văzut și dumnea-ta Joia trecută bînd singur la o masă.

— Il cunosc ! fostul pescar, bătut și dat afară că era spion.

După mine, băeți, trebuie să fie la cai: alt-fel nu poate scăpa.

Vre-o două-zeci de oameni cu felinarele

aprinse, se luară la goană spre cai; fugeau cu capetele goale și alergau așa, că mulți din ei cădeau pe jos neputând merge mai departe, la urmă rămăsese numai primarul cu vre-o patru oameni.

Caii speriați de oameni o croiră la fugă, numai unul se smuncea zadarnic fiindcă 'l ținea cine-va; calul era în fiare și ucigașul care-l apucase din întâmplare, se silea să-î strice lacătul cu o piatră.

— Ce faci? întrebă primarul.

— Nimic.

— Se dice că ai rănit pe Spirca; de ce vrei să fugi? trebuie să facem cercetare; știu că nu-l puteai suferi, dar în sfârșit...

— Spirca-î rănit?

— Numai rănit! dice să nu-ți facem nimic.

Ucigașul își pierdu cumpătul; atunci primarul se aruncă pe dânsul și-î apucă amândouă mâinile; cei-lalți patru 'l apucară de la spate și-l trântiră jos.

— I-am arătat eu încăltea pacura și puf,

dicea Grecul către primar, nu mă tem de pușcărie: are cine mă scoate și din iad.

Cine era acela Caterlezeniî nu știu nici astă-dî.

Spirca mai trăi încă vre-o două ceasuri și dus acasă muri pe mânele Varvarei și ale bătrânei.

SANTINELA

— «Cine-î?... Cine?...

Santinela, un om micuț, întrebând, întoarce capul spre apă și ascultă.

Se făcea, se petrecea în jurul lui ceva, dar cine ar fi fost în stare să pătrundă prin ceața, care ca un țol gros învălea Dunărea.

— «Cum să-î veđi? gândea el, e întunec ca în iad! «Bagă de seamă, mă Vrană, «îmi ȑicea sergentul, holbează bine ochiȑ, «p'aci trec contrabandiștii; ești responsabil; «articolul al V-lea ȑice lămurit:» dacă santinela...

Vântul îi bătea în față, clătina stufăria mlaștinei și foșnea în frunziș acoperind sgomotele de pe apă.

— «Afurisitul de vânt!»...

O lovitură ca și cum ai lovi cu ceva în apă... «poate mi s'a părut?»

Simția căciula ridicându-i-se în vârful capului; stă locului, o îndeasă pe urechi și ascultă. Tăcere adâncă, numai pe cel-alt mal un câne de la vr'un *chirhan* *) urlă a pustiū.

Din nou începe Vrană a măsura 20 de pași înainte și 20 de pași îndărăt, gândindu-se mereu la articolul al V-lea și la vorbele sergentului: aci să-mi stai, Vrană, mă, și dacă audți ceva întreabă, și dacă nu răspunde... foc! m'ai înțeles?

Departe, poate de pe cel-alt mal, sau poate și de pe apă s'aude o fluerătură.

— «Fu.. fu.. fu! dă cine-va răspuns de pe malul cest-l'alt.

— «Drace... flueră, bre!... Spunea doar sergentul...

— «Cine vine, cine? Glasul santinelei tremură dar se pare mai gros.

*) Chirhan. — bordeiū unde se tae și sară pește.

Vrană se teme dar își face curaj.

— «Cine?... Nicî un răspuns. Numai vântul foșnește printre stuf.

Ceața de pe apă par'că se mai rărise, puteai deosebi apa neagră de un sloi mai albicios care o îmbrăca.

— «Unu, două, trei» numără soldatul, «să fac dece și să staă să mai ascult».

Stă, ea pușca de pe umăr, o șterge cu mînica mantalei, face vr'o câte-va mișcări ca să se mai încălzească puțin și din noă purcede, numărînd în gînd: «unul, două, trei»... și gîndind la vorbele sergentului: «dincolo dîșii nu pot trage la mal... aci să-mî umbli... și caută holbează ochii! sunt vicleni diavoli, tu ești tînăr... pădeștete de *pecat*!

Adîncit în gînduri ca să-și lămurească: «ce a voit sergentul să înțeleagă sub vorba de *pecat*, santinela ajunge la cruce.

— «Ho!... ce să fie?

De nu făcea Vrană un pas îndărăt ca-dea peste ceva mare, negru, rostogolit dinaintea lui.

— «Să dau alarma sau să nu dau? să nu mă fac de ris...

Santinela era soldat numai de 6 luni, cam prost de felul lui, cu mici defecte, însă nu fără calități: era cinstit, nu și-ar fi vândut sufletul pentru bani, dar înaintea unei prăjinii îmbrăcată în fuste se făcea mai moale de cât ceara înaintea focului.

Putea deveni erou ziua, la lumina soarelui; întunecul nopții însă îl apăsa, îl făcea să tremure și de un șoarece. Ca toți fricoșii ascundea patima sa, temându-se să nu fie luat în ris de camaradi.

Întâiași-dată îi venise și lui rindul să facă santinelă pe malul Dunărei la marginea mlaștinei.

Il pusese sergentul dinadins aici, căci pe toți cei-l'alți soldați îi cumpărau contrabandiști. Contrabanda se făcea într'un mod ne mai pomenit. Tutunul și spirtul muscălesc trecea din Rusia în Dobrogea. Se luase toate măsurile, se dăduseră ordine severe, dar răul nu se curma.

— «Ce să fie?» santinela tremură ca de

friguri, uitase toate ordinele, toate povețile sergentului.

«Tatăl nostru carele ești în cer, sfințească numele tău... fie împărăția ta, fie... fie... Vrană era fiul dascălului din Huși și știa bine rugăciunile.

— «Necuratul mă încearcă, îi trece lui prin minte. Și un fior rece îi cuprinde spinarea; știa o rugăciune anume pentru a alunga pe satana dar de frică o uitase, și spunea ceia ce îi venea în gând.

Cu toată frica însă, face un pas spre matahala trântită la pământ, întinse pușca și încet, încet cu baioneta atinse obiectul.

— «Doamne, doamne, s'aude, ajutor că mor...

Lui Vrană i se pare glasul subțirel și plângător.

— «Par'că e glas de muere?!... Oare așa să fie să poată satana în chip de femeie să se încearcă a mă iscusi?!... Santinela înconjură obiectul din nou și îl atinge cu stratul puștei.

— Dacă ești om bun, dacă crești în Dumnezeu... ajută-mă...

Intre altele Vrană era și evlavios; acum prinsese ceva curaj, căci se încredințase că matahala, cel puțin nu e „*ucigă-l crucea*”: vorbea de dumnezeu.

— «Cine ești, mă?... ce cauți aici, ha?...

— «Să’ți erte Dumnezeu păcatele, sunt o nenorocită... ridică-mă puțin...

— «Mai pune’ți pofta în cui, spune cine ești, că ău trag în tine... după ordin.

Vrana se îmbărbătează cu desevârșire, se încredințase că e o femeie.

Ceața de pe apă se ridicase în depărtare, nelămurit se desemnau grupele de sălcii de pe mal; pe cer bolovanii de nori negri se zăreau pe ici pe colea. O gaița din papura țipa ascuțit, anunțând apropierea dimineții sau poate speriată de cine-va. Acuma Vrana putea recunoaște în obiectul de jos o femeie; din nou un fior îi trecu prin tot corpul, dar astă dată nu de frică.

— «Cine ești, fă, spune! N’am când sta cu tine de vorbă, și n’am nici porunca...

grabește-te că vine rondul... Glasul santinелеi nu mai era aspru ca odinioară. Frica îi trecuse cu totul, însă tot mai sta la îndoială să-i dea ajutor său sa facă alarmă.

— «Nu vrei să spui cine ești?

— «De ce nu?... Spun, sunt fata lui Tudose din mahalaua Mocăneasca, mergeam să duc demâncare la tata... dar m'aș prins... of, nu mai pot... puțină apă... Nu vorbea bine românește și era îmbrăcată ca lipovencele, dar lui Vrană îi plăcea și ru-soaicele.

Vrană uită chiar că e santinelă și ca e la post; destul că era o femeie cu trup și suflet, tânăra după voce, nenorocită după spusa ei. Lui nici prin cap nu îi trece că poate să fie vr'o cursă. Uită și vorbele sergentului; «holbeaza ochii bine, Vrana și păzește-te de păcat!»

— «Puțină apă, om bun, numai o țără.

Vrană iute scoboară din pisc spre Dunăre și în căciulă aduce apă fetei.

— «Udă-mi capul... așa... bine! Incă... mai udă... mai udă... mai uda... puțină apă;

apa mă răcorește... am durere de cap... erau să mă omoare... m'aŭ lovit în cap... acum destul nu măi turna, m'am ușurat... of!

Vrană în genunchi plecat dându-i përul la o parte îi pipăia capul ca să vadă dacă nu e vr'o răănă.

— «Cauți rană? nu e, numai m'aŭ ametit. Incepea a se lumina; stoluri de rațe sëlbatice se ridicaŭ din papură, sburaŭ pe deasupra apeî, atingeau vârfurile stufului, și dând de grupul de pe mal de odată se ridică în sus speriate.

În apropiere se măi aude o plesnitură, santinela iute se scoală în picioare și ascultă.

— «Nu e nimica, s'a aruncat vr'un pește. Crapul se aruncă în tocmai așa... te rog dacă ești bun desnoadă-mi tulpanul de la grumazi.... mă strânge.

Vrană din nou se aplecă și începe a pipăi gâtul fetei, căutând nodul.

— «Cum te chiamă?

— «Marinca.

— «Cum ai ajuns aici, la Crucea de piatră, e departe de oraș.

— «Duceam mâncare, cum îți spuneam și m'aș prins, se vede că contrabandiști— am reușit însă să fug și când fugeam m'am poticnit de un buturug și cădui cu capul.. dar m'aș stălcit și ei... fără de tine mă lua dracul. Ai desfăcut nodul?... Dar reci mâini mai ai...

— «Reci! Dacă e toamnă și ceața asta afurisită!..

Fata se ridică într'un cot și se apropie cu capul de fața soldatului.

Acum numai, vede Vrană că e tânăra cu niște obraji albi.

— «Și ții că duceai demâncare la tată-tău?...

Măinele soldatului tot nu pot desnoda Țulpanul.

— «Astâmpără-te, ce faci?

— «Ce să fac... nu fac nimic.

— «Da ce ai în sacul ăsta?

— «Ți-am mai spus că duceam mâncare

și puțin rachiū... și tutun... la baltă nu găsești nimica... tata tae la stuf acolo.

— «Tae la stuf? bravo lui...

— «Mâncare, băutură, tutun și fată... ce noroc!» gândește Vrană; articolul al 5-lea din regulament, par'că nici nu'l privește.

— «Ce ești?... rusoaică, Marinco? Da știi că e frig bine».

— «Cum nu'i frig, vrei poate să te mai încăldești, ia un gât de rachiū!

Și-ar vârî sufletul în raiū, dar păcatele nu'l lasă: «nu e permis santinelei nici să bea, nici să manânce, nici să fumeze», avem ordine severe, aci Vrana fără voie își aduce aminte de art. al 5-lea care spunea chiar că nu avea voie nici să vorbească cu nimeni, el se scarpină la ceafă.

— „Da cine te vede aici în pustia asta? «Bea un gât..., nu fii prost.

— «Doară numai un gât pentru tine să nu ȳic ba, în schimb însă să mă săruți?...

— A!... mai puneți pofta în cui, eu te cinstesc și să te mai sărut... ești prea... de odata ca porcu la sac!

— «Bea și așa... să vedem pe urmă...

Vrana ridică sticla și o lipește de gură.

— «Ho, că'mi bei tot rachiul!»

Aproape de tot, la zece, cinci-spre-zece pași se aude o pârâitură, parcă cine-va călcă greș pe o scândura.

Soldatul mai nu scăpa sticla, ridicându-se iute și luând pușca.

— «Ai auzit, Marinco? Cine vine? întrebă el tare.

Nici un răspuns. Vântul urmează a clătina stuful.

— «Nu e nimica, ți-am spus; vino să mai ședem puțin, până ce s'o mai lumina ca să ved drumul și să mă duc.»

Soldatul fără nici o vorbă se aședă jos.

— «Ai auzit pârâitura?

— «N'am auzit nimica, ți s'a părut... mai bei, că astup sticla?...

— «Ha! să mai bea, dar făgăduiala ta?

Din nou sticla se apropie de gura santinelei. O căldură i se răspîndește pe tot corpul, o caldura și moliciune.

— «Vino mai aproape... nu'ți fie frică...»

«vrei o țigară? fă-ți, tutun bun de contrabandă... ți-aș înghețat mâinele?... ia să-ți fac eă.»

Fata scoase repede dintr'un săculeț tutun, foiță și face soldatului o țigară.

— «Fumea-ză, na... și ți-ne minte de Marinca. Poate ți-e foame? Mai bea un gât... beaă și eă... hai pune sticla la gură... Nu vrei?... de ce?... să beaă eă, pe urmă tu... nu mi-ai spus cum te chiamă... Gligore, nu?... Nică Vasile? Poate Nicolae? Nică Nicolae? Atunci Ion, negreșit că Ion, voi moldovenii, toți așa vă numiți.

— «Iacă că n'ai ghicit... să mai trag un gât, că e al dracului frig...

— «Ți-e frig? nu ești deprins cu balta, o să capeți friguri, mai trage un gât, dar imbucă ceva că te înbeți.

Vrană se înmuiase cu totul, băutura pe nemâncate i s'a urcat în cap, și fata i se părea de o frumusețe nespusă.

— «Ce tot ții pușca asta... las'o la dracul la o parte... nu e nimica aici... dă-o încoace... așa... acum ședă lângă mine.

Fata cu o mână îl strânge la piept. Vrană pierde capul, un nor negru i se pune înaintea ochilor.

— «Dă-mi mâinile încoace, sunt tare reci... apropie-le... așa deget la deget...

— Ce faci Marinco, de ce îmi înođi degetele ?

— Ca să le încălđesc mai bine, prostuțule, nu înțelegi parcă ; unde ți-e gura ?... să-ți plătesc datoria...

Ca prin somn simțeste Vrană, cum degetele cele mari ale mânilor se lipsesc unul de altul se încearcă să le depărteze și nu isbutea.

— Ce faci Marinco, de ce aprindă chibritu, tu nu fumezi...

— «Așa trebuie, drăguță... vei înțelege numai decât».

Vântul gonise ceața și acum în doră de dioă, se dărea în depărtare cum o luntre greu încărcată, cu patru oameni la lopeți iute se apropiea de mal în locul unde se găsea. Pârâitul lopeților îl fac să întoarcă capul spre apă ; dar încremenește.

— «Contrabandiști, răcnește dînsul speriat, silindu-se să se scoale, al doilea țipăt nu mai poate să dea, căci fata îi astupă gura.

— «Încă odată mai rage, măgarule, și te arunc în apă.

Cu mânele legate cum era isbutește să o împingă la o parte.

— Tu nu vezi, că se apropie contrabandiști... desnoadă-mi mânele, ce glumă e asta ?

— «Ba nici o glumă... e chiar cu tot dinadinsul.

— «Cum ?

— «Ești un guguman, nu vezi că ai plătit scump rachiul... teamă legat binișor, și acum ești al meu... fac cu tine ce vreau.

Se luminase, rondul cât p'aci trebuia să sosească să-l schimbe. Țiua Vrană nu era fricos, să fi fost și mai mulți contrabandiști dar cu mânele legate și încă de o femeie și într'un chip așa de rușinos, deget la deget ce putea să facă ? se încercă să rupă sfoara.

— «Degiaba, baete, n'o rupi cât papura!
Ce cređi?... numai pe tine te-am legat ?

«He, he, atâta noroc sa aibi tu câți oameni am încurcat eu !

De rușine Vrană lasă capul în jos.

— «Afurisit'o !»

— «Frumos îți șade ! Acum afurisit'o !
după ce mi-ai bătut rachiul. Parcă diceai
ca mă iubești ? Rugai să-ți spuî gazda
mea să mă dai ochi cu mine, și acum întorci ?...

«Așa sunteți voi bărbații ve faceți placerea și pe urma dați cu piciorul în noi !»

Și... asculta, șagă, șaga, dar ți-o spuî nu striga ca te împușc».

Acuma numai, după ce luntrea s'a apropiat și fata da ajutor la oamenii dintr'-ênșă, Vrană înțelege cum a fost de groaznic înșelat. Tot fumul din cap i se duce dar era târziu să măi facă ceva. — «Ce rușine, gândea el, ce se spuî sergentului ; singur, singurel m'am dat în mâinele lor, și drăcoaica, cât de bine s'a prefacut !»

Până ce aceste triste gânduri îi trec prin creeri, contrabandiștii eșiseră pe mal.

— «Marincă, fiico ai legat bine pe d-nul *cap de boû ?*»

— «Ba încă cum !»

— «Bravo ție».

— «N'a făcut nici o prostie ?»

— «E blând ca un miel».

— «Mai bine pentru dânsul». Nu 'ți-a spus când vine schimbul ?»

— «Da de nu !» am scos tot dintr'ên-sul, peste o jumătate de ceas».

— «Bravo fată !»

Vorbeaŭ rusește, (dar Vrana înțelegea), trei tineri și un bătrân, îmbrăcați în că-măși lipovenești, desculți și cu capetele goale. Aŭ descărcat trei butoiașe cu spirt și patru lădi cu tutun ; marfa aŭ dus'o în stuf.

— «Să-l leg la ochi ? întrebă Marinka.

— «Nu trebue.

Domnule soldat, dice bătrânul către Vrană, te rog întoarce-te cu spatele spre noi și cu fața spre apă, fă-te că nu veđi nimic,

dacă te va întreba comandirul, spune 'î : nu știu, n'am vădut, n'am auzit ! . . . mai bine pentru tine. Santinela privește cum curge apa și se adânci în gânduri.

— «Să 'î spuî sergentului, saū să nu 'î spuî ? Rău și așa, rău și așa, cum dai, rămăi tot vinovat».

Să spue că o fată 'l-a legat îi era rușine, pe urmă nici nu era de cređut ; să spue că patru oameni s'aū aruncat asupră'î și l-aū legat, îi mai convenea, dar totuși nu era frumos.

— «Fie ce-o fi, nu 'mă mai stric capul. Și altul în locul meu o pătea, ba poate și mai dehaî de cât mine ! «Ce sunt eū de vină ?»

Cu asemenea cugetări se încearcă să 'și alineze neliniștea ce îl tulbură.

— «D-le soldat, acum poți să te întorci, aude el glasul bătrânului, stai aci, așa bine . . . vei lua pușca dumitale după ce vom fi departe, jură pe cruce că nu vei face alarmă și te desleg... rușine mare

pentru un soldat să fie legat la post... și încă de cine !»

De asta se temea și Vrană mai tare de cât de toate.

— «Jur pe Christos, că voi sta mut ca un pește, tae numai afurisita de sfoară !» Bătrânul îi ea pușca și i-o pune pe o salcie departe și apoi îi tăie sfoara de la degete. — «Acum ești liber : n'ai vădut, n'ai auzit, ginere, nimica, nu este așa ? Soldatul pleacă capul în jos.

Luntrea ajunsese la mijlocul Dunărei, și abia se dărea, când santinela 'și-a venit în toată firea. El luă pușca o puse pe umăr și trist ca după mort, începu a măsura de-alungul malului. Peste câte-va minute sosi și rondul să 'l schimbe.

— Să trăiți domn sergent, toate 's în bună regulă nu s'a întâmplat nimic.

— Bine, bine, cred . . . dar asta ce să fie ? sergentul ridică de jos un șirag de mărgеле răsipite în locul unde fusese culcată Marinca.

El privi în față santinela.

— «Nu știu, n'am vădut, n'am audit !

— «Spuî drept ?»

— «Să trăiți domn sergent, nu știu, n'am vădut...

— «Caută, Vrană, mă, ești băiat cins-tit . . .

— «Nu știu, n'am vădut, bolborosește Vrană, făcându-se când roșu, când alb.

— «Vino încoa... Suflă-mi în obraz... A !.. puțin a basamac. Cine ți-a adus aici rachiu ? spune !»

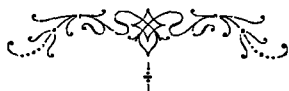
Vrană se întinde parcă a înghițit un baston.

— «Trăiți, dom sergent, nu știu, n'am vădut !»

— Dar mărgелеle ?

Vrană rămâne de astă dată mut.

— «Intră în rând, lasă că vorbim noi la cazarmă. Umărul drept, înainte, rond, marș !

BĂTRÂNII

Și acum puteți găsi în orașul meu natal casa lui moș Zaharia. Întrebați pe strada Bucureștilor aproape de bariera gărei.

Casă vestită în tot târgul atât prin vechimea ei, (primăria era s'o dărime de vre-o două orî) cât și prin soția proprietarului, mama Tinca.

Cine nu știe de mama Tinca, vestita vrăjitoare ? Cucoanele și poporul mahalalei Sf. Sava de câte orî n'au dat ochii cu dânsa ! Vestea și numele ei de ghicitoare se răspândise în tot târgul. Chiar cucoanele cari șed în spre bariera Bucovului vin la dânsa să le dea 'n cărți. Bêtrêna cărturăreasă și moș Zaharia, soțul ei, trăesc destul de bine.

Maî ântêiû moş Zaharia dă cu chirie casele de pe strada Bucureştilor ; al doilea ţine în tovărăşie cu altul o bucata de pământ la Bucov şi maî e pe lingă asta şi meşter, tîmplar şi dogar.

Moş Zaharia e om foarte bun când nu-î cu chef, ceea ce se 'ntîmplă cam rar : Sâmbăta, ȕice că e ȕiua morţilor şi bea ca să le ierte D-ȕeû păcatele ; Lunea, Mercuria şi Vinerea posteşte şi toata lumea ştie că mîncările de post trebuesc bine stropite. La un loc îi maî rămân trei ȕile pe săptămână în cari ar putea fi treaz ; dar păcatele lui ! par' că dracu 'î vrajeşte, caci tocma 'n ȕilele cele i se întîmplă în de obşte să se întâlnească cu vre-un prieten cu care nu se vȕduse de vre-o mie de ani ; s'ar putea să nu se cinstească ?

Mama Tinca vede cât de colo când moş Zaharia a închinat cu cine-va peste drum, la neica Fidel. Căci atunci moş Zaharia calcă ȕanţoş, capul şi mînile nu-î maî tremură, intră repede în casă, apucă uneltele şi se pun pe lucru. Or fi trei ani de când

a început un dulap ; lucrul e pe jumătate gata, dar de-acî încolo par'c'a fost vrajit, ba ađi una, ba mîne alta și dulapul stă pe loc. Dar, cum se chefuia îi venea și chef de lucru.

Și cum îl dărea mama Tinca, nici una nici două, o dată sărea la el cu o falcă în cer și cu alta în pămînt :

— Ești beat, răcnea ea la urechile moșneagului, căci moș Zaharia era cam surd, trăsните-ar D-đeu să te trăsnească ! Iar ai început a ciopli la sicriul ăla băga-te-ai în el să te bagi, și nu te-ași mai vedea !

Auđind'o, đicînd că dulapul lui e *sicriu* moș Zaharia înălța capul, punea mâinele cruce, căta țintă la babă vrînd s'o nemi-cească, s'o străpungă cu privirea. Văđîndu-l ast-fel, mama Tinca se aprindea mai tare, se apropia de dînsul, punea mâinele în șolduri și întreba scăpărînd din ochi :

— Ce te uiți la mine ? Nu mai m'ai văđut ? Bețivule !

— Eű, beat, nu veđi că lucrez. De-ași fi beat cum ași lucra ? Trebuie să aibî cap

de muere ca să vorbești, să spui așa fleacuri.

Mama Tinca tăcea, cătând țintă în ochii lui și mocnea.

— Nu-î asta dragă, ved eu bine unde-ți bat gândurile! Ți-e rușine că soțul d-tale e meșter bun! Ai vrea să mă las de breasla mea și să te faci jupâneasă! Asta-î ținta d-tale. Ai vrea, nesocotit'o, să las meșteșugul cel mai sfânt! Uiți, uiți că însu-și prea curatul și prea cinstitul Iosif, părintele lui Hristos, a fost tâmplar, Hm! așa-î că taci acum?

Mama Tinca nu-și mai putea ține ciuda.

— Ce ȱici, gură spurcată, ochi nerușinat! Prea cinstitul Iosif, tâmplar? Unde s'a pomenit una ca asta? Iți bați joc și de sfinți!!!

Mama Tinca îl scui pă între ochi, întorcea spetele și dârză intră în casă. Moș Zaharia își ștergea încet fața, căta cu dispreț în urma soției sale și rostea plin de evlavie și ridicând ochii la cer: «Sufăr pentru

dreptate și adevăr». Ofta și se apuca de cioplit și dăltuit dulapul.

Treaba însă nu sporea căci vecinic trebuia să se întâmple ceva și moș Zaharia n'avea în cotro, trebuia să-și lase lucru.

*
* *
*

Casa lui moș Zaharia îi despărțită în două printr'o tindă lungă, căreia mama Tinca îi dădea sală. Ușele tindei dau una în strada Bucureștilor, alta în curte. Casa are cinci odăi joase, cu ferestruie chioare, cu tavanul cotit și ne podite. Toate sunt închiriate.

Mama Tinca și moș Zaharia șed în curte într'o cocioabă, în «casa bătrânească», cum îi dic, vrând să o deosibească de casele cele mari zidite de moș Zaharia.

*
* *

E toamna și ziua e posomorâta, din cer pică un fel de păsat în două cu ploae și se preface în polei.

Mama Tinca se porăește cu niște mănunchese, niște legături de buruiene, coborâte

din pod, între care cată buruiana care le-
cuește de dragoste.

Moș Zaharia, cu ochelarii pe vârful nasului, citește o carte bisericească, el o ține departe de ochi și citește cuvânt cu cuvânt viața lui Tihon Zadonschi. Această carte îi a fost dăruită de popa Tache, preotul de la sf. Sava, în poporul căruia locuește moș Zaharia.

— Ce cioarele de nu dau peste păcatele de buruene! ȃice mama Tinca m nioas .

A i e jo ,  i bună de tras c r ile  i făcut leacuri, de desc ntat  i de aceea baba se preg te te.

Moș Zaharia nu e beat, încă n'a fost pe la cinstitul Fidel, e plin de evlavie. Cum e treaz, cum cite te din vie ele sfin ilor:

— « i... purcese... pre... precin... precins... titul Tiho... o.. o.. n spre cetatea.... cea mare.  i mergea pe ma...lu...lu...l ri ... lui Don;  i v  u pe...ne...cu...ra...tul».

Mama Tinca au ind de necuratul   i făcu cruce.

Moș Zaharia ostenit de at ta cetire, puse

cartea pe fereastră, scoase din buzunarul pantalonului o pungă de bășică de boă, o deschise, scoase din ea tutun și o lulea. Incepu a-și umple luleaua și a se preumbla prin casă; nu știa ce pricină să scornească ca să poată da ochii cu Fidel cârciumarul.

Afară ninsoarea o ținea una, acoperea pământul c'un lăiceriu de buburuzi.

— Nevast'o, nu te repești să ești ce-va carne.... întrebă moș Zaharia. Vroea s'o vadă eșită din ograda ca s'o croiească peste drum.

— Ba plec, răspunse mama Tinca, bine c'am găsit buruienele; dar Mnea-ta stăi acasă, ea seama de foc.

— Aș! cum să mă duc? Cată și vină de grabă să pui ciorbă la fiert.

Mama Tinca își aruncă scurteica pe umere, puse o broboadă pe cap și plecă.

— Tot e bine, cînd e bine! disese vesel moș Zaharia și luându-și căciula porni la neica Fidel.

— Amice, jumate de chiloman de țuica,

dar repede, mă grăbesc, nu 'mi-e baba acasă.

Fidel, care suferea de cincî-spre-dece ani de-o tuse și se curarisea după sfatul mamei Tinchei cu țuică fieartă cu zahăr și ardei, băuse doctoriea stînd la tejghea roș și cu ochii zgâiți.

— Mai pe 'ncetul, moș Zaharie'o, că doar nu dau Turcii, cu încetul se face oțetul ; ea mai ședî să bem câte-o țuculiță, tocmai ađi i-am dat cep. Zău de n'o 'n-trece și p'a Brătianului !

— Ba nu, dău nu pot, nu 'mî e baba acasă și Mnea-ta știî că de mă prinde, se face foc.

— Ce tot îi dai : foc, foc ; ea 'n ședî omule !

Peste vre-un sfert de ceas moș Zaharia se întorcea dîrz și cu nasul jeratec.

Tîrdiu încă nu era, popa Tache nu poruncise să tragă clopotele.

— Tiî ! gîngii moș Zaharia apropiindu-se de casă, mare bețiv și popa Iancu, mă

rog soarele 'i sus și el nici nu toacă, i-a fi tras vre-un chef erî seară. Ce-i drept, e drept, îi cam place.

Ușa tindei era crăpată și în untru se audea gîgîit de giște.

— Se vede c'am lăsat ușa deschisă, gindi moș Zahariea, și aû dat giștele de grăunțele scroafei. Or fi a țatei Iancăi ; dar lasă . . . îmi păpă Mnea-ei dăună-dî claponul... Dumnedeû sê mē erte ;... știe el ce face.

Moș Zahariea intră încet în casă și închise ușa bine. Tinda era largă, cuprindea mai jumătatea casei ; printr'o ferestrue de-o palmă intră o rađă de lumină ; prin unghere se 'ngheđueaû fel de fel de putini putinele și doniți aduse de lume pentru dres. Giștele, auđind zgomotul ușei, se dădură la o parte într'un colț. Eraû douē, grase și frumoase.

— Pare-mi-se că nu-s ale țatei Iancăi. Or fi ale lui Pandle... Ce mai hoț și nea Pandle ! Se face că nu știe că anul tre-

cut m'a înşelat cu două-zeci de verde ;
parcă 'l vëd :

— Nu, *imposibil*, moş Zahariea, te 'i fi greşit, îi fi bëut ce-va mai mult...

— ...Ce imposibil ? Ce tot îi dai ? Zi că m'ai înşelat şi pace bună ! Auđi, eă să beaă mai mult ?!...

— Ce lighioi şi Sirbii ăştia, te înşală vëdënd cu ochii ! Şi-apoi neica Pandele ăice că-i Român... Măi Român !!! dar lasă 'l imi veni varăa 'ndăret !...

Tot vorbind cu sine, moş Zahariea, móie nişte miez de pâine în ăuică şi 'l aruncă la găşte. Mâncaă bieteale găşte şi se ameţeaă. Când moş Zahariea goli clondirul şi găşteale se culcaă întindënd găturile, buimace, bete de ăuică.

— Le place şi la păsări !.. ăise moş Zahariea înşfăcând o găscă de aripă, apoi scoase cuăitul din brăă şi iute îi tae capul Tot ast-fel păăi şi a doua.

— Na-ăi-o, neică Pandele, c'ai păăit'o ! şi zvărli gişteale într'o putină. Răzëlui sín-

gele de pe jos, își șterse cuțitul și intra în odaie.

*
* * *

Nu mult după aceea sosi și mama Tinca.

— Ce miroase a țuică, Zaharie'o ! Pare că s'a spart un butoi. Ai fost la Fidel... Te cunoști de pe nas... Puți... Fugi d'aci, bețivule !.. S'o aprinde el odata spiritul 'n tine !

În tinda mării cu seamă miroasea cumplit și bătrâna nu putea suferi țuica, îi venea rău. De lăut ea nu bea de cât rom, se deprinsese de la Muscali în vremea războiului, când lăsase și fumatul și 'ncepuse a trage pe nas ; se 'nvățase de la un caprariu rus cu care se 'nprietenise.

Moș Zahariea nici că putea să erte babei aste deprinderi așa de nepatriotice.

— Ce fel, zicea el lui Fidel să bea rom, când slavă domnului avem țuică 'n țară ! Să traga pe nas, când poți fuma... și cu cine să faci prietășug ? Cu porcul cel de

rus ! Parcă'n țara românească nu se mai găsesc oameni !..

— Așa e năravul muereii, răspundea Fidel, pân'ce nu se pingărește nu poate.

Nici Fidel nu putea suferi pe Ruși, căci și nevasta sa fugise cu'un pahonț și 'i venise înapoi ca vai de dinsa, în ce stare ! Să nu fie nici pe Turci !

— Da, puțin ; ai fost la Fidel ! Lua-l'ar dracul o dată cu tine, că mi-ați mâncat viața !

Mama Tinca, aședă ciorba la foc, dar gura nu-i tăcea cât ai clipi.

Vedând însă că moș Zaharia n'are gust de sfadă și stă gânditor pe laiță, schimbă vorba :

— Da ce 'ți-e taică ? Nu cum-va ești bolnav ? Îți spuî eû că de țuică ai să mori !

— Ce ți e mâne ! întrebă moș Zaharia.

— Vineri.

— Și poimâine ?

— Sermane, ai uitat și zilele : sâmbătă !

— Tinc'o, gândit'ai tu că poimâni e sâmbăta morților, că avem răposați, că suntem păcătoși și că mâni poimâni vom muri și că n'are cine să ne dea pomană... Ha ? Gândit'ai tu la toate astea ?

Mama Tinca îi căută țintă 'n ochi.

— Te întreb : gânditu-te-ai vre-o dată că ești plină de păcate... că mâine poimăine ai să mori ?

Mama Tinca tăcea.

— Așa e că tacî ? Dar eă m'am gândit și mă gândesc... în tot-dea-una... și pururea mă gândesc... nu ca tine ;... sâmbătă vor fi trei-zeci de ani de când a încetat din viață părintele meu ! L'am visat noaptea trecută ; cere sufletul pomană și trebuie să-î dăm. Sîmbăta viitoare, o să facem masă. Auđi, babă, să știi !

— Ingrijește de cumpărături și pace !

— Bine, mă voi îngriji, de o cam dată ai două giște...

— Giște ?

— Da, giște.

Mama Tinca se uită lung la bărbatu-său.

— Zaharie'o, du-te și te culcă, ți se urca țuica la cap, ți-am zis sa-ți schimbi băutura și tu nu m'ascuți.

— Și după giște, urmă moș Zahariea. nebagînd-o 'n sama, mai cumpărăm vre-o trei cca de carne, vre-o două de faina... vin și țuică luăm de la Fidel, chemăm pe parintele Iancu... treaba 'i gata și sufletul răposăților în pace.

Moș Zahariea se sculă, intră în tinda, scoase giștele și le trînti jos înaintea mamei Tinchei.

Ea n'a ȑis nimica, pricepu și se apuca de smuls pasărele.

*
* * *

Veni sâmbăta, facură masă, poftiră vecinii și chirigi, băură și mîncară de su-

fletul morților. Pandele lăuda ciorba de găscă, popa Tache friptura, Fidel lăuda tot și toate și se chirchiliră ca mai bine ; ear părintele mai dihai de cât toți.

ANTEIA NUVELA

Dimineata e de vară, frumoasă și caldă.
Intr'o odaie prost mobilată, sërăcăcioasă,
se află un om.

Costache Ciuntu e înca tânăr; așa de
tênăr în cât, în cercul intim de prietenî,
uită că-î om însurat și se apucă să declame
niște poezii (căci e poet) așa de fantastice,
în cât cu mare greutate îl pot prietenii lui
coborî din ceruri pe pămînt.

Acum stă a casă, în odaia de lucru; stă
la o masă, înconjurat de cărți și manu-
scripte; stă măhnit și gânditor. Pe fața sa
nu se vîd nici jocurile fantasiei, nici ochii
aprinși ai poetului. D'inainte are o coală
de hîrtie și niște călimări. O rază de sora

străbate geamul și se așăda dunga alba, luminoasă, pe hârtie.

Adâncit în niște gânduri posomorâte, de graba îi este silința de a se rădica de pe pământ și a sbura cu gândul departe, departe spre cer, spre nori; gândirea lui nu poate lua nici un sbor.

— Afurisită poziție, șoptește cu mânie Costache, radicându-se de pe scaunul pe care ședea. Nimic! Cu desavârșire nimic nu 'mă vine în gând! Altă data într'o jumătate de ceas umpleam trei patru coloane și acu, poftim; tocmai când trebuie, par'că 'i făcut: nici o idee, nici un tablou! Cu cleștele nu'mă aș putea scoate ceva din cap! În loc de închipuiri frumoase, imi vine în gând proprietarul casei; în loc de tablouri frumoase imi vin în minte scenele avute cu casapul și cu brutarul... Și cu toate astea, trebuie să scriu, trebuie să...

— Marița, Marița, ea 'n vină 'ncoa . . . Un 'ți-a fost ochii? La dracul?

Se-aude 'n odaia de alături glasul ascuțit al cucoanei Sița, nevasta poetului.

— Privește : unt e ăsta ? ha ? pe tine te 'ntreb unt îi ăsta ?

— Cum nu, cuconiță, vai de mine, dar ce să fie ? Unt proaspăt ! prima !

La tine toate-s prima, mătahală dobitoacă și proastă ce ești ! Aduce, mă rog, seǔ de oaeși pe urmă 'mă bate capul că-î unt prima !... Iar miroși a țuică, iar ai ciupit din bani !

— Sa mă bată Hristos, cuconiță de-am văǔut măcar o picatură de țuică, zēǔ, că doară nu-s...

— Să vă ieie dracul pe-amēndouē, ǔise supărat Costachi plimbāndu-se repede prin odae. Scrie acu, dacă poți.

— Un păcat cu slugile astea, țipă cucoana Sița intrānd în odaea bărbatului și căǔēnd greǔ pe-un scaun.

— Mai cu jumētare de gură, că te-aud oamenii din uliță, o sfătuește poetul c'un glas domol.

— Te rog ! Fără observații, ǔice cucoana supērată. Eǔ vorbesc ca toți oamenii și dacă trecătorii Dumitale n'aǔ de lucru

și ascultă pe sub ferestrele oamenilor, puțin îmi pasă mie !

— Așa-î, dar prea ești inzestrata de natura cu mijloace vocifere, drăguța sperii vrabiile, răspunse și Costache răstit scoțând pe nas un nor de fum.

— Cine ? Ieă sperii vrabiile ? Te rog, nu fii mojiu. Lasă-mă să judec singura cu ce fel de voce m'a inzestrat natura ; te-ai gândi mai bine ca mâne ne dau afară din casă, că pălăria nevestei Dumitale a devenit imposibilă și mi-î mai mare rușinea s'o pui în cap, că water-pruful meu a ajuns ciur.

— Stiū, știū, bolborosi repede și 'na-dușit Costachi.

— Cam prea multe ști Dumnea-ta ! Cu științele d-tale voi umbla 'n curând și desculț. De geaba mai porți numele de bărbat ; nu ești bărbat, ești un bursuc, un aluat moale, nu-ți pasă de nime, ești mai de haî de cât o babă, m'auđi ?

— Ar fi cam greū să nu te-aud ; socot că și un surd te-ar auzi.

— Atunci de ce nu 'mă răspunzi? Ți s'a uscat limba? Ce nu te-apuci de lucru? Te-ai aședa mai bine să mîzgălești hîrtiea; poate că din mîzgălitura ceia vor eși câțiva franci.

— Da, da, adevărat, răspunse repede Costachi, agățându-se de sfatul nevastei, chiar mă pregătisem să scriu, dar...

— Mie să 'mă spuî? Toată ȕiulica te tot pregătești și cînd colo ese o nemică toată.

— Par'că eû is de vină? Astă dimineață nu mi-a venit nimic în cap, par'ca era făcut, răspunse cu jumătate de gură poetul; pe urmă veniși tu...

— Și ȕi-am turburat gîndirile?

— Nu ȕic că mi-ai turburat gîndirile, dar orî și cum ideile aû dispărut...

— Poftim, mă rog, aû dispărut ideile! Nu spuneaî singur Dumnea-ta mai deunăzî că persoena mea te inspiră, că 'ȕi insuflă idei frumoase, imagini superbe? Adu-ȕi aminte.

— Da, am ȃis. O dată... îmi inspirăi ideî mari.... vorbi printre dinţi Costachi.

— Dar acu ?

Tăcere adêncă. S'aud muştele în odaie cum zbîrnie şi cum se lovesc de geamuri. Poetul priveşte-o pată neagră pe păretele de-alături, fumează şi scoate nori de fum.

— Bursuc, bursuc nespălat !... Poftim, mă rog, am încetat să-l mai inspir ! Nu, domnule, nu-î asta : te-ai prostit dumnea-ta.

— Cam greu să nu mă protestesc în societatea dumi-tale, răspunse Costache pierdând răbdarea.

— Aa, aşa vorbeşti ? Bine, să ȃii minte asta, ȃise cucoana răcnind, sculându-se repede şi păşind spre uşă. Ptiu ! Să-ȃi fie ruşine, adăugă ea scuipând, nici nu mă catadicsesc să vorbesc cu o persoană ca Dumnea-ta.

— Imi pare bine.

Cucoana mă scuipă odată şi eşi din odaie.

— Of, ce păcate am avut, ȃise oftând

Costachi și lăsându-și capul pe mână, se adânci în gânduri.

Peste un sfert de ceas luă coala de hârtie și cu litere mari, tremurând scrise: „*Iluzii zdrobite*“ și de desupt „*Nuvelă*“.

Incet i se clătină mâna, a lene se zugrăvea cele d'ânteiu cinci, șase linii; pe urmă condeiul își pierdu greutatea și repede, repede începu a fugi pe hârtie; ochii poetului se aprinseră de o ilacără vîoale, fața i se invăpăia și nările, când i se dilatau, când i se strîngeau: găsise subiectul.

*
* * *

Au trecut trei săptămâni.

Cocoana Sița împopoțonată, așteptînd pe bărbatul său la masă, răsfoia a lene numărul cel din urmă al jurnalului la care scria Costachi. Dând peste nuvela „*Iluzii zdrobite*“, prinse a o ceti; fața i se aprindea tot mai tare, ochii ei aruncau niște căutături rele, pieptul i se ridica mai sus și mai sus: în nuvelă era descrisă cu o pană ar-

tistică o femeie în care se cunoștea ea ca într'o oglindă.

— Foarte bine murmură ea iritată, foarte bine, bărbățelule, asta nu 'ți-a trece așa lesne! Așteaptă tu.

— Și aruncă jurnalul.

Costachi se întoarce acasă vesel: nuvela îi fusese lăudată de mai multe jurnale.

— Ce mai faci, dragă? Ți se el vesel intrând pe ușă. Dar ce ești așa de posomorâtă? Sănătoasă?

— Sănătoasă, mersi, răspunse ea politicos și cam oficial.

— Poate tot ești supărata pe mine de atunci... știi? Ei, lasă și tu: am fost cam iute, îmi cer scuze; tot tu mă inspiri și acum, îți repet încă o dată ca mă inspiri tot tu.

— Și zîmbi puțin.

— Îți mulțumesc de complimente, răspunse printre dinți cocoana, abia stapânindu-și mânia.

— N'ai pentru ce: îți dau ce ți se cuvine... Acu îți poți înnoi pălăria și drege

water-pruful, ține, iata 40 de franci, ia banii, de bună seamă sunt ai tăi, ți se el privind-și nevasta cu coada ochiului.

— Numai asta mi-a lipsit, ți pă cucoana Sița ascuțit, cum știea să ți pe ea la slujnica.

Se sculă repede și ți inti ochii asupra bărbatului :

— Iudo, Antihristule, mângăitor de hârtie ce ești ! Ai obraznicie sa'mi mai dai și bani ? Iata locul lor !

Zmulse cele două hârtii și le arunca în colț, lângă „Iluzii zdrobite“.

— Aaa, înțeleg, răspunse Costache scarpinându-și ceafa și apropiindu-se de ușa.

— Da, da, nerușinatule, ți-ai vândut nevasta pentru 40 de franci ! Să-și vîndă cineva nevasta pentru o sumă așa de mizerabilă, s'a mai vîdut încă una ca asta ? Doamne sfinte, Dumnezeu !

— Patru-deci de franci nu-î o suma mizerabilă, răspunse Costachi, nu mă așteptam nici la atîta...

— Așa ?? !!

Cucoana Sița înmărmuri, neaștepându-se ca „bursucul“ să-i facă una ca asta.

În vremea aceasta bucătăreasa intră cu ciorba și vedând pe cucoana cu ochii zgâiți, cu mâinele întinse și cu gura căscată, creșu că vrea să-i dea o palmă; de teamă închise ochii și scăpă castronul cu supa.

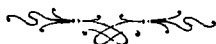
Costachi, folosindu-se de zăpăceala celorlalte, sări peste lacul de supă și se făcu nevădut.

*
* *
*

Epilog.

Cucoana Sița își veni în fire; bucătăreasa, lucru și mai însemnat, nu mănă nă o palmă.

Acuma trecătorii nu se mai opresc sub ferestrele lui Costachi Ciuntu și, după vorba acestuia, cucoana Sița s'a domolit.

VIRTUȚILE ȘI VIȚIURILE *)

Incă de la începutul lumii, din veacurile de demult, virtuțile și vițiturile erau certyate rău între ele și pururea în vrăjmășie.

Vițiturile hălăduiau tot în bine și veselie, dar trăiau cu dibăcie, făcându-și trebușoarele pe sub mână: iară virtuțile ca vai de ele, prost de tot și tot în neajunsuri; dar pe de altă parte erau cinstite de lumea întreagă și nu era abecedar. nu se afla cres-tomatie, în care să nu fi fost vorba de dênsele.

Cu toate laudele ce primeau, virtuțile în lăuntrul lor nu erau mulțumite și își dî-ceau întruna: „Dracul s'o iea cinste, că

*) Prelucrată după o scriere rusească publicată în ziarul «Общє Delo».

„nu-ți aduce nici un folos. Bine ar fi dacă
„am putea face și noi câte un chef, câte
„o trebușoară, bună-oară ca vițiurile... Ei!
„ei! alta ar fi de noi!... Și fără îndoială
ca și ele făceaă din când în când câte ceva
câte vre-o boată... dar o faceaă tot pe furiș,
când le venea mai la îndemână, de nu se
răsufila nimic.

*
* *
*

E greu de deslușit pricina din care s'a
pornit cearta între virtuți și vițiuni, dar să
povestește că tot virtuțile s'aū apurat de
sfadă, și așa trebuie să fie, căci vițiul e vi-
clean de nu-l încapă pământul și dibaciū
de nu s'a mai pomenit.

Pe vremea aceia vițiurile născociseră,
naiba știe cum, fel de fel de suarele, baluri,
vizite și multe alte drăcovenii și doar înca
prinseseră a se imbrăca tot în catifele și
în mătăsuri, a se împodobi tot cu scule și
juvaere, și bine le mai prindeaă, batele-ar
pustia să le bată. Iar virtuțile când le ve-
deaă, se dădeaă în vânt de ciudă, nu mai

puteau de necaz, le curgeau balele de poftă, căci de, lor nu le venea, nici nu le dădea mâna să facă ca ele și cu fierea pe buze ast-fel grăia :

— „Bine, bine ! împodobiți-vă mișelelor, „cu mătăsuri și scule, împodobiți-vă hăt și „bine ! Dar geaba vouă, căci ca noi în veci „nu veți fi. Noi suntem cinstite și prețuite „de toți, chiar de am fi numai cârpe și „sdrențe“.

— „Să vă fie de bine, răspundea vi-
țurile !“ și atâta tot.

Virtuțile să piară, să moară, nu-și mai încăpeau în piele de ciudă, vroiau să umi-
leasca pe vițuri în ruptul capului, cu ori
ce preț. De ciudă își eșau din minți și se
năpustea pe la respintiile drumurilor,
oprea trecătorii și ast-fel le cuvânta :
„Domnilor, nu-i așa că noi suntem plăcute
chiar în sdrențe ? — Nu-i așa !“

Dar trecătorii, pe semne că erau tot de
cei răi și înărăviți, ferea în lături ori le
înbrâncea dîcându-le în gura mare :

— „La naiba, dar de unde ați mai eșit „atâtea? Hai treceți, duceți-vă încolo!“

Cercat-au apoi virtuțile să facă vițiilor șicanuri prin poliție și ast-fel chemaă pe sergenți: „Bine, sergenților, ce treabă aveți „voi? Nu vedeți că publicul s'a desfrânat „din cale afară, nu vedeți că e copleșit de „vițiuni?!...“ Dar sergenții de oraș se făceaă că n'aud și se închinaă cu umilință înaintea vițiurilor... Așa că nici în chipul ăsta nu au putut să facă vre-un rău protivnicelor lor. Năduvul și amaru! le înnebunea.

Desnădăjduiți de toți și de toate ajunseseră la amenințări, cum le întâlneau prindeaă a se răsti la ele ȑicându-le cu pismă: —«Lasă, lasă! n'au să ție cât lumea mișeliile astea, nu vă veți bate voi mult mendrele! N'aveți grijă, după faptă și plată! «Aă să vă toarne la dubă! la ocnă!.., la «munca silnică pe viață!»

Dar puțin le pasă vițurilor de amenințările pismașilor lor: «Așa!?... V'ați găsit «pe cine să sperieți, n'avem ce ȑice! Ne

«ingroziți cu munca silnică! Speriați lupul
«cu pielea oaei! Ș'apoî ia ascultați; noi
«vom fi orî nu osândite, dar voi din ziua
«nașterei voastre purtați lanțuri de ocnaș.“

Și așa din vorbă în vorbă protivnicele
se infuriau din ce în ce și nu mai cătau
să pue capăt astor certe, cari în multe
rënduri ajungeau la bătae, dar bătae nu
șagă : se înhățau de păr, se sgâlăiau și se
pumneau de te îngrozeaî.

Dar și în bătăi norocul se întorcea cu
spatele la virtuți, căci vecinic rămăneau
doborâte.

Ađi așa, mâine așa, când iacă într'o ăi
când cearta ajunsese iar la păruială, dă
domnul și trece pe acolo moș Stan din
satul *Nemâncațiî*, care auđind larma luptei
se opri și cercă să fie de ajutor amându-
ror părților și ast-fel le grăi :

«Proastelor, proastelor! de ce vă smul-
«geți părul? Nu vă mai faceți de rîsul
«lumei! Nu vedeți voi că de la începutul
«veacurilor fie-care ați avut *meritele*, bu-
«nurile voastre. Ah, netoatelor! v'ați po-

«trivit oamenilor și v'ați despărțit în două
«tabere, în virtuți și vițiuni. Dar dobitoa-
«celor! Cercetați lucrurile de-a mărunțelul
«de la izvorul urei și pismeii ce vă roade
«și poate că veți găsi chip de învoire». —
După aceasta mintosul moș Stan purcese
spre percepție, să-și plătească birul ca ori-
care om cuprins.

Nu se știe dacă sfaturile lui moș Stan
sau oboseala ce le coprinsese a curmat
cearta, dar învrăjmășitele încetară lupta și
apucară fie-care întru ale lor.

Intr'un târziu cum mergeau virtuțile gră-
madă, grăi ast-fel Umilița: «Lui moș Stan
«îi e ușor de vorbit de meritele noastre,
«par'că noi singure nu știm ce bunuri și
«ce merite avem... Dar vedeți că unele se
«îmbracă tot în catifele, mănâncă tot în
«bliduri de argint și de aur și altele abia
«așa două, trei sdrențe pe trup și cu dinții
«la stele postesc mereu postul sfintei Marii».

— «Și de unde a mai scos și meritele
«dise cuviința. Să nu fie oare aicea vr'un
«tertip? De când lumea-î lume știam ca

«sunt virtuți și acuma poftim e vorba de-
«spre merite. Asta nu se poate!... Cum?...
«coloane întregi s'aũ scris prin ȋiare, s'aũ
«tipărit volumuri... vedre de cerneală s'aũ
«întrebuințat vorbindu-se despre virtuți și
«vițiuri.... și acuma ni tam ni sam să nu
«mai fie vorba de el, ci numai de *meritele*
«fiște-căreia!... Vorbă să fie! asta nu se
«poate! De miș de ani virtuțile sunt vir-
«tuți și vițiurile, vițiuri!... Și acuma luân-
«du-ne după mintea proastă a lui moș Stan
«să ȋicem ca nu sunt de cât merite....
«Prost lucru!... Să dăm dracului meritele
«astea și să născocim mai bine vr'un fel
«de învoială, vr'o învoială care pe de o
«parte să ne facă pe noi virtuțile să spe-
«răm, iar pe de altă parte să vie la în-
«demână și vițiurilor, căroră li se întem-
«plă dese ori mări neajunsuri și rușini.
«Bună-oară : Acum câtă-va vreme cetii într'o
«gazetă că Voluptatea a fost prinsă în bae
«de un comisar care a făcut proces-verbal,
«și tot în noaptea aceia Précurvia numai
«in cămașă, a fost îmbrâncită de sus, din

«vêrful unei scări, de era să se nenorocească pênă jos... Asemenea știți cu toții «că Libera-cugetare care înflorea de-ți era «mai mare dragul, acuma vor să o stăpânească din rădăcină... Decî fără îndoială «că și vițiurilor le va părea bine să pice «la îuvoială cu noi, și lor le va prinde «bine!»

— Doamnelor, doamnelor, rosti un glas din mulțimea virtuților, mai are cine-va de făcut vr'o propunere?

La aceste cuvinte ieși din rîndurile virtuților o babă gârbovită, slabă, uscată și zbircită, fără dinți în gură, bălăbănind din bărbie de hîrcă ce erea, asta îera Experiența, și iată ce grăi ea cu glasu-î subțire și dămol :

«Să găsim printre noi o *rărită* prețuită, «să fie cinstită de amîndouă părțile și de «vom găsi așa ce-va s'o trimetem în solie «la protivnicii noștri, și de nu ne va scăpa «ea de bucluc, apoi pace bună, putem să «ne luăm nădejdea !»

Ast-fel grăi cloanța și ele toate prinseră

a căta și a cerceta de-a mărunțelul. Intr'un târziu iacă dădură peste două fete bătrâne Cumpătarea și Preciziunea, păcălite cari vindeau cu oca mică.

Dar rău le-a priit alegerea acestor fete bătrâne, una că nu erau de loc chipoase la îmfașoare și apoi ereau prea nehotărîte și deprinse tot cu târguitul. Cum s'au înfașat ele înaintea vițurilor au început a coti, a se codi, a umbla tot cu: „Știți ar, fi mai bine.... mai cu încetișorul.... știți, câte puțin... e mai sigur....“ Dar de loc protivnicele lor începură a sbiera în gura mare. „Ha! cărațivă, pene cât vă mai țin, picioarele și nu vă mai pierdeți vorbele, în zadar.“

Și pentru a arăta virtuților că le au ghicit gândul și că nu sunt tocmai așa de proaste cum cred ele și că nu le poate trage pe sfoară orî-cine, toate vițurile petrecură noaptea întreagă benchetuind d'intr'untăi prin cafenele și apoi după miezul nopții la bal mascat, invoindu-și cele mai mari desfrânări.—Bucuria lor fu mare când

spre diuă prinseră Cumpătarea și Pudoarea bete clei. Și unde mi le-aū luat ele la ghermete și mi le-aū tras o răfuială de râdea lumea de pe lume. Batjocura era așa de mare că însă-și chelnării diceaū cu desgust : — „*!ucoane mari și uitete ce fac!*“

*
* *
*

Atuncia numai aū vădūt virtuȚile cum stăteaū lucrurile de rău, aū înȚeles că dacă vroiești să ajungi la bun sfârșit trebuie să te pui pe lucru nu șagă, iar nu se umbli numai cu șoalda și cu înșelăciuni.

Pe vremea aceea se ivise între dênsele o vietate foarte ciudată ; nici pește, nici rac ; nici găină, nici rață ; nici cucoana, nici cavaler ; într'un cuvânt era Fațărnicia. Totul era ne-înȚeles și ascuns în ea, până și nașterea ei nu se cunoștea hotărât.

Asupra nașterei ei umblaū niște vorbe, cum că o dată Umilința s'ar fi întâlnit cu desfrâul la feredee și că din scurta lor prietenie s'a născut această *poamă*. Acuma

știu eu, lumea-î rea, poate să fie și minciună !

Poama aceasta era dragă tuturor virtuților, ele au mănăcit'o, au crescut'o și mai apoi au dat-o în pension la madame *Comme il faut*. Acolo fățarnicia a învățat toate artele : a învățat cum să se gudure, cum să lingusească, cum să se furișeze în sufletul și dragostea oamenilor, într'un cuvânt tot ce poate asigura o viață liniștită un trai îndestulat.

Și această făptura cu capul plecat, cu căutătura plină de umilință fu aceea pe care virtuțile o aleseră să fie trimisă în solie la vițuri, pentru a statornici cu ele un *modus vivendi*, care să fie bine primit de amândouă părțile.

— «Dar putea-vei tu să le astupî ochii mizerabilelor de vițuri prin înfașoșarea ta?» întrebare cite-va virtuți.

— «Eu ?» zise cu mirare Fățarnicia. «Priviți !» Și într'o clipa și-a schimbat fața, ochii ei plecați ținteau pământul, obrajii dogoriți ca de arșița rușinei făceau

să juri că-î o nevinovată elevă din azilul Elena Doamna.

— «Bravo ! Frumos !... Dar în chipul și felul lor poți să te prefaci ?»

Fățărnicia, oare cum jignită de puținul temeiu ce puneau virtuțile în iscusința sa, nici nu catadicsi să mai răspundă prin vorbe și făcu o porcărie așa de scârboasă în cât Pătrunderea, cucoană mare și în vrâstă, întoarse capul și scui pă cu desgust.

După acest mic examen, cu toate într'un glas, virtuțile au hotărît să deie împuternicire Fațărniciei pentru a regula toate daraverile.

Plecă Fațărnicia să întâlnească vițuri și de rușine părea că abia-și ținea cum-petul. — «Pretutindenea pecinginea asta s'a lătit, scâncea ea în gura mare ;» dar în gândul ei își zicea : «Ce bine mai trăesc blestematele de vițuri». Și adevărat bine trăiau blestematele ! Tot în belșug, în ve-

selie și scutite de griji și nevoi, huzureaă nu se 'ncurcaă.

Cum aă zărit pe Fățărnice, toate vițurile aă încremenit de mirare. Și ce-î drept par'că era o copilă nevinovată.

Insă-și mama Minciună, când a dat cu ochii de dēsa a rămas cu gura căscată : — «Ce sunt eă pe lângă dēsa?... un copil «și alt nimica! — Și cumplit s'a măhnit «bētrēna veterană.—«Iată adevērata otravă! «Ce sunt eă? Imi trec timpul cu te mīrī «ce și mai nimica, cu câte o minciună, cu «câte o înșelăciune și atâta tot și de câte «orī nu-mi rup coastele pentru o biată minciună. Dar Mnea-ei cīnd s'a lipi de cine-«va, nu-l lasă până nu l'a suge și nu l'a «uscat de tot!»

Dar cu toate ȓisele, cu toată slava ce-o întâmpină pe Fățărnice, treaba nu a mers așa de ușor pe cât s'ar putea crede.

Vițurile cele bētrāne, veteraniī rēului, aboriginiī stricăciunei : Sofisma, Fudulia, Pizma, Vrăjmășia.... nu numai că nu i-aă eșit întru întâmpinare, dar chiar popreaă

și pe cele-lalte vițiuni dicându-le: Adevăratul vițiu nu are nevoie de a învăța cum să se ascundă, căci lui nu-i este rușine de nime și de nemic !... Ce lucru nou neștiut și nefăptuit de noi poate să ne învețe Fățărnicea, Nici unul nemic !... Nu poate să ne învețe de cât a șovăi, lucru care ne-ar face mai mult rău de cât bine, căci urmașii noștri vedându-ne șovăind, apucând pe căi cotite, ar putea crede că am cădut în copilărie, că nu mai avem puterea de altă dată !»

Așa grăiaă Catoniă vițurilor, cari născute în gunoi, vroiaă mai de grabă să se înădușe în guncă de cât să primească vr'o schimbare.

Afară de aceste cădături se mai găsea încă o parte de vițiuni care nu prea arătară mare bucurie vedând pe Fățărnice. Și nu doară pentru că nu le plăcea, dar numai de ciudă că cele-lalte vițiuni intrasere în intime relații cu vițurile fără știrea și ajutorul lor. Acestea erau Tră-

darea, Perfidiea, Viclenia, Mișeliea, Calomniea. Vădând solul intrând în mijlocul lor, ele nu au prins a bate 'n palme ca cele-lalte, dar numai îi făceau cu coada ochiului. Ceea-ce arată că ele nu vor fi contra împăcăciunei...

În sfârșit succesul Fățărniceii fu deplin când o grupă de vițuiri mai tinere : Lăcomia, Beția, Desfrânarea întâmpinară solul cu niște ovații așa de mari în cât însă-și Sofisma găsi de cuviință a înceta cu bodogănitul în potrive Fățărniceii.

— «Voi gârboviților ! Secăturilor ! faceți «numai gâlceava și bucluc, ȳcea tineretul «vițuurilor către vițuurile aborigene. Noi «vroim să trăim în pace și liniște și voi «cu bolboroseala voastra numai ne încur-«cați ițele. Noi vroim să fim cinstite de «lumea întreagă ; vroim să fim tipărite în «abecedare ; vroim să strălucim în saloane ; «vroim să fim dragostite de cucoanele cele «bêtrâne !...» Intr'un cuvânt lucrurile se loviră și Fățărnicia întorcându-se înapoi și

dând seamă de cele petrecute, toate virtuțile găsiră că nu mai este nici o neînțelegere între dânselle și vițiuri și că orî-ce pricină de gâlceavă e înlăturată pentru veci...!

Dar cu toate acestea, numirea și împărțea cea veche nu a fost părăsită, căci de, cine știe poate va veni vremea, când aceea deosebire va fi trebuincioasă... Inșă într'o întrunire generală aū hotărît cu toate ca numirea să fie ast-fel întrebuițată în cât tuturora să le fie ușor a vedea că este numai de formă.

Și din vremea aceea a purces mare prieteșug între vițiuri și virtuți.

De atuncea dacă vroește de pildă, Desfrênarea să tragă în gazdă la Cumpătare, dânsa ia încetișor de mână pe Fătărnicie și ȑiua în amiada mare intră și se duce fără leac de grijă. Tot asemenea și în cazul contrar...!

Și de atuncea oamenii au pierdut chiar pofta de a fi vițioși!

Totul s'a amestecat și nimeni nu mai pricepe, numai vede nimica.

BİETUL LUP

Din toate animalele aflătoare în țările stâmpărate și mai spre miază-noapte, lupul este aproape unicul căruia nu-î este cunoscută mărinimia. Dar nu-î el de vină că e așa de crud la inimă. Mâncând carne nu poate să se hrănească cu alt-ceva afară de carne. Pentru a-și agonisi hrana e silit să ucidă alte ființe vii, adică să ia viața altora. Cu un cuvânt să se facă hoț și călcător de drepturi. Și nu-și dobândește ușor bietul lup hrana. Nimănuî nu-î este moartea dulce și el numai cu moarte se arată fiecăruia. Cine e mai voinic, singur se apără; cine nu, este apărat de alții. Cam adesea umblă lupul cu mâțele deșerte și cu coastele cam stâlcite. Atunci oprindu-se și ri-

dicând botul în sus, urlă cu glas așa de pătrunzător, că de frică, orî-cărei ființe îi încetează inima de a mai bate și tot curajul îi cade în călcăe. Lupoaica atunci urlă încă și mai jalnic, și are dreptate, avînd o clae de puî, cărora n'are ce să le dea de bîut și de mîncat. Nu e nici un dobitoc pe lume care să nu disprețuiască pe lup. Pădurea și câmpiile gem de strigăte și de răcnete cînd se arată el; a-furisitul de lup, ucigașule. Și fuge el tot înainte și în urma lui tună: hoțule, nătărăule, blestematule.... Ici a furat un cârlan dincolo a rupt un mînz, la cutare un porc. Rău, rău de tot și pentru toți. Eî bine, dar ce să facă și el, dacă cu iarbă nu se poate hrăni și îi trebuie carne, carne și iar carne !

Il uciđi, de pildă, dar puțin folos ese dintr'un lup. Carnea nu se mînîncă, pelea îi vîrtoasă, grea și blana nu te încăldește destul de bine. Atîta folos ai că poți să-ți bați joc de dînsul, tîrîindu'l de coadă prin noroi, atîta tot.

Toată vina lui și tot păcatul lui este că nu poate trăi pe lumea asta fără să facă rău la toți. Dar ce-î pasă lupului de asemenea fleacuri! Dacă toate ființele îl numesc pe lup blestemat, ucigaș și nătărău și el din partea lui le răspunde la dușmani tot cu așa fel de dragoste. Toate dobitoacele trăesc pentru ceva: vacile dau lapte, caii trag greutate; dar lupul, ce folos aduce? Numai rău face și trăește pentru dânsul însuși.

Dar cu toate vorbele tot s'a găsit și între lupi unul care tot ucigând, rupând și jefuind s'a pomenit de o dată bătrân, și a început a înțelege că în viața lui a fost o greșală a firei. Nu că ar fi fost cnm-va el vinovat de cele petrecute, dar viața lui întreagă l'a tot împins să facă numai rău și să iște dușmănie.

În tinerețele lui lupul de care am pomenit a fost vestit prin hoțiile sale: rupea vaci, boi, cai; fura oi, porci; a rupt o dată un pădurar, altă dată a înhățat d'inaintea tuturor oamenilor din sat un co-

pilaș din brațele mamei lui și l'a sfâșiat bucăți. Așa se purta el de cu omenie cât toate satele de prin prejur îl blestema și îl huiduia; hojma și numai mai rău se făcea și mai fără inimă, cu toate acestea avea noroc și nimeni nu putea să-î facă vre-un rău.

«La asta să mă uit eu, că în fie-care clipeală fac cui-va rău! Că fie-care dihanie despărțindu-se de viață mai sbiară încă? Așa! da sbiere! Ce mă privește pe mine!» Așa gândea lupușorul nostru și fără de milă varsă sânge. Prin prejurul vizuinei lui iarba era roșie, nu era loc care să nu 'î aducă aminte vre-un omor.

Tot așa petrecându-și vieța a ajuns lupul la o vrîstă când botul a început a i se înălbi și dinții a i se face galbeni și a se clătina. Se făcuse cam greoi, dar hoțiile tot nu le părăsise, ba pare-că era și mai fără milă.

O dată, nu știu cum, dar a căzut și el în ghiarele unui urs.

E știut lucru că urșii nu prea iubesc

pe lupi, fiind-că lupii adunându-se mulți, iarnă, îndrăsnesc să se dea și la urși și cam de multe ori cojoacele urșilor se găsesc sfirticate de lupi.

Il ținea ursul pe prietenul nostru în labe și se gândea : «Ce dracul să fac eu cu ticălosul ăsta ? Să-l mănânc, numai stomahul mi-oî strica ; să-l sugrum și să-l lepăd, împutește locul. Ia să cerc poate blestematul de lup are conștiință ; dacă va avea și se va jura pe sufletul lui că nu mai face ticăloșii, îi dau drumul!»

«Măi lupule, îi zise, drept să fie că n'ai de loc conștiință ?

«Mi-î rușine, Măriea-Ta, oare ar putea un dobitoc să trăească fără asemenea lucru măcar un ceas ? îi răspunse lupul.

«Ferește că ar putea, altmintrelea cum trăești tu ? gândește-te ! În fie-care ceas se aude că pe cutare l'ai amorât, pe cutare l'ai spintecat, pare că asemenea fapte seamănă a conștiință !

«Măriea-Ta, îndrăsnesc să vă întreb : trebuie ori ba să mănânc, să beau, să-mi

hrănesc lupoanca și să-mi dau creștere la copii? Ce hotărâre va pune Măriea-Ta în privința aceasta?

S'a gândit ursul, s'a gândit și vedu că o dată ce-î lupul lăsat de la fire, trebuie să trăească și prin urmare are drept să nu moară de foame.

«Trebuie, mări lupule 'i răspunse ursul, trebuie să faci cele ce-ai spus.

«D'apoi eă, Măriea-Ta, dise lupul, afară de carne nici o fărmatură de altă hrană nu iaă în gură. De pildă, Măriea-Ta poți să mănânci și mere pădurețe, câte o dată ai gust de orz, mierea nu-ți face nici un rău, ghindă și poamă de asemenea; dar eă, sormanul de mine și ăi și noapte mă gândesc la carne. Măriea ta mai ai și alt noroc, iarna când te culci în vizuine nu-ți trebuie nimică, afară de labă, pe care o sugi până la primă-vară. Așa-î, ori nu? Și care-î prostul cela Măriea Ta, să-mi dea mie carne, dacă nu voi dobândi-o cu sila. Sunt silit să omor».

Mult s'a gândit ursul la vorbele lupului, dar tot a mai cercat să-î vorbească.

«Nu s'ar putea cum-va, îi dîse el, cum-va ştii, mai uşor de pildă, să nu prea rupi aşa din cale afară.

«Din partea mea, eă încă sunt milostiv, răspunse lupul; vulpea, de pildă, rupe în toată puterea cuv ntului, dar e , ce? C nd apuc, apucat este, o dată de g t, str ng ş i s'a sf r it comedia !»

  i mai tare s'a pus ursul pe g nduri. Vede  el că lupul    spunea numai adevărul gol, dar tot    era frică să-  de  drumul : «A      da  drumul   i m ne iară-   se apucă de n zb ti »,     zice  ursul    sine.

«Poc ie te-te, m  i lupule '  !

«N'am de ce, Măriea Ta. Nime nu-   este du man, tot a a   i e , n'am de ce să mă poc esc.

«Măcar f g due te   i tu !

«Ce să făgăduesc, Măriea-Ta ? nu pot. Vulpea, aceea poate să-   f g dueasc  ce vrei, dar e —nu pot.

«Ce dracul îți de făcut? se gândi ursul și la urma-urmei s'a hotărît și i-a zis:

«Cea mai ticăloasă și mai nenorocită ființă ești tu. Nu pot să te judec eu, măcar că știu că mare păcat e pe sufletul meu, dându-ți drumul. Încă una îți mai spun în locul tău eu nu numai că n'ași ținea la viață, dar de mare norocire ași socoti moartea. La aceste vorbe ale mele te gândește, măi lupule. Du-te în plata Domnului».

Așa îi dîse și-i dîde drumul.

Tot în seara aceia satele de prin prejur clocoteau de gemete, de chiote, de bocete și de vaiete: lupușorul nostru sugrumase o turmă întreagă de oi, rupsese mulțime de vaci. Nu numai atîta, dar și ursului, făcătorul său de bine, i-a făcut răsboi. Norocul ursului că a prins de veste și a rupt degrabă la fugă, numai cu laba i-a făcut semn lupului că l'a cunoscut:

A mai trăit el tot așa o bucată de vreme, purtând groaza cu dînsul; la urma-urmelor i-a venit și lui bătrînețele. Puterea l'a

părăsit, greoiu de tot s'a făcut și din nenorocire un țeran l'a șoldit cu parul. S'a vindecat el nu-î cuvânt, dar tot nu mai era ce fusese! Se alunga după iepuri, dar ce folos, nu mai avea iuțeală! Se repedea să fure din cârd câte o oaie, pe care o chitise de mult; dar în zadar: câini și ciohanul îl alunga și se întorcea sormanul lup cu coada între vine, mai rău de cât un câine.

«Ce dracul, mi se pare că și de javre am început să mă tem! gândea el și posomorât apucă prin buruiene în spre vizuine; acolo se puse pe pânțe și începe a urla și urla așa de jalnic și așa de grozav că bufnițele de prin pădure începură a se văita, lupii de prin tufișe îi răspundea tot urlând în cât pěrul ți se făcea măciucă în cap!...

O dată, nu știu cum, a avut noroc și el să capete un miel; l'a apucat de ceafă și îl târa în pădure. Mielușul însă, încă prost de tot, vedea că-l târa lupul, dar tot

nu înțelegea nimica. Numai una spunea hojma: «Ce-î aceasta, ba ce-î cea-l'altă?

«Ingăduie, ți-oîŭ arêta eŭ ce-î, neghiobule! răspunse lupul înfuriat.

«Moșule! nu vreaŭ să mă plimb prin pădure! Vreaŭ la mama! Iartă-mă, moșule, iartă-mă!»

De odată s'a luminat mieuțuțu și a început a înțelege pentru ce îl ducea moșul în pădure și a început a se ruga și a plânge: «Valeŭ, valeŭ, ciobănașul meu! Valeŭ, valeŭ, câinișorii mei!»

Stătu lupul și-l ascultă. Mulți miei gătuise el în viață, multe oi sugrumase, dar nici una dintr'ênsele nu plângea așa de jalnic ca mieuțuțu acesta. Pe aceia nu apuca lupul a-î strânge bine de gât și închideaŭ ochii, par-că așa se cuvenea, pare că-și făceaŭ o datorie...

«Dar uită-te mă rog, mieuțuțu acesta micuț vrea să trăească; uită-te cum plânge! Ah! pisemne la toți le-î dulce viața aceasta ticăloasă!» Iacă el de pildă, lupul, cu toate că e bătrân, mai chior, dar ar mai vrea

să trăiască măcar vre-o sutușoară de ani!

Și-a adus atunci aminte de cuvintele ursului: «In locul tău, eu nu numai că n'aș mai ține la viață, dar de mare norocire aș socoti moartea.»

De ce așa? De ce pentru alte ființe viața, traiul este o fericire și pentru dânsul, numai blestem, greutate și rușine?

Și neașteptând răspuns, fără de voie lăsă din gură ceafa mielului și cu capul plecat în jos a purces spre locuința sa ca să gândească mai pe larg la cele petrecute. Dar alt-ceva afară de cele ce știa n'a putut afla, adică afară de omor, hoție, ucidere, n'are încotro.

S'a trântit el la pământ, dar de loc nu putea șede liniștit, cugetarea îi spunea una și pântecile alta.

Sau că bētrēnețele, boalele și suferințele îl slăbiseră orî că foamea îl muncea, nu se știe, dar nu mai avea stăpânire pe cugetarea sa. Neîncetat îl detuna în urechi: ucigașule, hoțule, afurisitule, omorătorule! Blestem pe capul tău afurisitule!

Și de și se simțea că nu era de vină el că a fost așa de rău, ci firea lui cea ticăloasă, blestemurile tot nu putea să le înece: «Pisemne că drept a vorbit ursul că numai moartea îmi va fi de folos, n'am de cât să mă omor». Dar și aci păcate: un animal nu se poate ucide pe sine. Nimic nu poate face un animal, nici a muri de bună voe, nici a schimba șirul lumei; trăește ca prin somn și moare ca prin somn. Poate câinii l'or rupe, poate un vânător l'o împușca, nu se știe; dar de unde și cum i-o veni moartea nu se știe. Poate numai foamea să-i vie de hac.

Acuma nici după epurî nu mai putea alerga, numai păsări mai putea prinde din când în când. Căptușa vre-un pui de cioră ori vre-un hulub popesc și își astâmpăra foamea, dar cei-l'alți hulubi strigau și ei acuma în gura mare: „blestematule, afurisitule! afurisitule!”

Și într'adevăr afurisit! Cum, să trăești numai pentru atâta ca să uciđi, ca să omori! Să ăicem că nu e de vină lupul, că

nu face din răutate, că pe nedrept îl blestemă; dar cum să nu'l blesteme! Câte ființe a omorât! Pe câți a nenorocit. Pe câți oameni nu i-a făcut să verse lacrămă, la câți nu le-a stricat viața!

Mulți ani s'a muncit, gândindu-se la cele petrecute. Cuvintele: *afurisitule, hoțule*, îi ardeau urechile și singur de multe ori le repetă: *ucigaș, hoț, adevărat ticălos sunt!*

Dar foamea nu'l lăsa și mergând la vânătoare rupea, ucidea, jefuia.

A început acuma a chema moartea: «Moarte-o, moarte-o! Ce m'ai uitat! Măcar tu fă-ți milă de mine și mă scapă de animale, de oameni și de pasări! Măcar tu scapă-mă de mine însu'mi!» Și noapte urlă el spre ceriul și oamenii auzindu-l urlatul strigau plini de groază: *afurisitule! afurisitule! afurisitule!*

Dar toate au și sfârșit. Moartea s'a îndurat de dânsul. S'au ivit în locurile pe unde trăia el niște vânători, cari ucid lupi chemându-l cu glas ca de lup. Țărani de prin prejur au făcut o goană strașnică.

Lupul şedea culcat în bârlog şi auzi un glas care îl chema. S'a sculat şi s'a dus. Vedea el că tot drumul este împresurat de mătăhăli şi că pe o parte şi pe alta merg gonaşii; dar acuma nu mai încercă să se strecoare, să'si facă loc prin mulţime, ci mergea cu capul plecat înaintea morţii. De o dată l'a lovit ceva drept între ochi.

«Tu eşti, tu eşti, moarte mântuitoare! urlă atunci el.

DOI PRIETENI

Cămaruța e mică, îngustă, și tavanul de scânduri, crăpat, găurit de șoareci; o ferăstrue hăită, cu trei geamuri, lasă să intre o dără de lumină, care îți arată golul, murdăria și urmele de picioare săpate în lutul de pe jos. Un pat, o laviță, o ladă fără capac, un scaun de lemn și atâta tot. Masă nu vedea, iar într'un colț o sobușoară de fer în care pâlpaia un tăciune. Frigul creștea înghețând sângele omului trântit pe pat.

Pe uliță omătul scârțâia sub picioarele rarilor trecători. Inoptase de-a binelea și din depărtare venea sgomotul neîncetat al orașului și al mișcărei. În odaie tăcere. Din când în când omul se scula de pe pat, se

apropia de fereastră, cerca să pătrundă întunerecul. Privea lung, asculta, ofta adânc făcea un pas spre sobă, dă din mâini și iară-și se culcă. Și tot așa din vreme în vreme.

Tăciunile era pe sfârșite și odaia se întunecă. Omul se sculă, bojbăind prin întunec se apropie de lădiță și isbind cu piciorul desprinse vre-o două scânduri. Apoi oftând se apropie de sobă și le aruncă pe foc. În curând lemnul prinse a trosni și focul le încinse. Omul stătea lângă sobă frecându-și mâinile înlemnite de frig. Singurătate și întunerecul îl înfricoșase și ca să-și mai schimbe gândurile prinse a vorbi singur.

— Prost lucru, dise el încet, Costică nu mai vine. Nică odată n'a mai zăbovit așa de mult. Cine mai știe, poate a dat nenorocul peste dânsul!... Mai știți păcatele?

Din afară niște pași repezi se apropiau de ușă.

— Afurisit fie ceasul când m'am hotărât să vin în capitală... Și când mai aud

pe Costică dicând: «Ai să faci parale, capitala e mama artiștilor. Vom prinde noi o dată norocul de coadă, că doar ce dracul!» Da, poftim, l'am prins! De trei zile n'am pus fiertură în gură;... doi covrigi de aži dimineață! Prind la grăsime, n'am ce dice.

Scândurile se mistuiaū în flacări, pocneau trosneaū, asvârleau miū de scānteī în fața omului care se inghesuia în sobă. Focul lumina cămara, lumina omul, deslușa amănunțimile.

Acest om nu era bătrân, dar foamea și neajunsurile erau zugrăvite pe fața-ī galbenă și sbârcită. Imbrăcat într'un surtuc prea lung, își bătea mereū capul cercând se închee singurul bumb ce-ī rămăsese. Cămașa nu se vedea, un tulpān îi înfășura gâtul, iară în picioare avea niște galoși de cauciuc.

Pași s'au oprit lângă fereastră. Cine-va s'apropiă de geam și dise:

— Vasile, deschide ușa.

— Nu e semn bun, glasu-î e mocănos, disese Vasile tot încet și trăgând zăvorul.

— Ce mai închiși ușa? Nu cum-va 'ți e frică de hoți? Rosti cel ce intră.

— Negreșit! Hoțul de proprietar a bătut de patru ori în ușă. M'am făcut că dorm.

— Ai găsit lemne?

— Dar de unde!

— Apoi focul?...

— Lădița!

— Cum, păcătosule, mi-ai ars tot și acum te apuci de „harderop”?

— Așa a venit vremea, ce era să fac? Frigul îmi înghețase și măduva în oase.... M'am încercat să șterg eu ceva din curte... dar par'că poți? Ai de unde? Ia numai niște calici! N'am dat de cât peste un buturug, dar era ud și nu ardea; atunci mi-am adus aminte de capacul lădiței...

— Ce infamie!

— Și cu ajutorul capacului am aprins focul; dar îmi era tot frig, nu veneai, înghețasem și-am pus mâna pe «harderob», cum îi zici tu.

— Să-mi arđi harderobul !

— Aşa-î, acuma-î cald ?... Iean las, nu-ţi mai fie jale de un fleac de lădiţă ! Facem noi alta mai bună.

— Mai bună ? Cu ce ?

Tot vorbind ei trăseseră laiţa lângă sobă şi acuma îşi desghetau picioarele înlemnite de frig.

— Mai pune-o scândură, zise Costică.

— Cum ? din «harderob» întrebă Vasile.

— Iean nu face spirit şi adă-o scândură.

Vasile se scula, pricepând că amicul său Costică Mihalovici nu mâncase nimic ; dar totu-şi îl întrebă :

— Cum ţi-a mers ?

— Mai întrebî ! Imî ghiorăe maţile de foame.

— Vra să zică n'ai găsit pe nimene ?

— Am căutat peste tot locul, prin toate cafenelele. Aş ! parc'aŭ zburat.

— Prost, foarte prost, ăise Vasile... şi nu de alta, dar proprietarul ne dă afară...

Maî alaltă-erî zbiera prin curte, în gura mare : «Lasă, lasă, mizerabililor, că o să vă învăț eu ! De ce închirieți odăi mobilate, dacă n'aveți cu ce plăti?!... Vă mai aștept încă trei zile și atunci parale, ori haiti, pașol !... V'am așteptat o lună, destul !»

— Auđi, afurisitul dracului, zise Costică jignit.

— Da, dragă, tu te duci și n'auđi nimica, vii seara, numai eu știu ce trag, să te ferească Dumnezeu !... Deună-đi era să mă opărească, ăe ! ca pe-un câne... ba încă m'a și batjocorit, mi-a zis : mizerabile, ce umbli prin curte, iar după furat lemne ? Și hîrști cu o tingire după mine... cât pe aci să mă opărească bulgăroiul dracului ! Dar lasă, doar n'oî muri eu ! Las' i-oî face eu bulgăroiului !

— Uf, cum îmi ghiorăe mațele, nu mai pot, ăise Costică, după-o leacă de tăcere... Al dracului lucru și foamea asta ! Cu se-tea tot o mai duci, dar cu foamea ăe, nu.

Vasile se sculă, bojbăi sub căpătâi și scoase doi covrigi mici și subțiri.

— Na, rău cu rău, dar mai rău fără rău. Vasile îi întinse covrigii.

— Dar tu, întrebă Costică ?

— Ieă i-am mâncat pe-aî mei dimineață !... Trăgeam nădejde că-î căpăta și tu ceva.

Vasile ofta, tăcu, iar Costică cronțai covrigii. Scândura se mistuise și odaea zăcea în întuneric. Afară s'auzea vuetul depărtat al orașului, iar la capătul stradei un câne urla jalnic de frig și foame.

— Cum, nici tu n'ăi căpătat nimica ađi, întrebă Costică ?

— Nimica ! Cum urlă afurisitul de câne, par'că'și face de cap, ăise încet Vasile . . . Ce să văpsești iarna !... Uf, cum urlă ! lua-l-ar naiba !... Dar pe mâne am găsit ceva. Cam înjositor pentru mine, văpsitor ; dar ce să faci. De mâni mă duc cu flașneta : un franc și cincă bană, cam prost ; bană puțină, muzica-î grea de dus și afurisitul de ger ;... dar ce să-î faci.

Vasile tăcu și oftă din greu.

— Ce n'ași da acu pe-o bucată de pâne, dise Costică fără voe.

— Da fometos mai ești, dise Vasile, zîmbind.

— Eî, fometos ! cu doi covrigi toată ȕiu-lica și încă pe gerul ăsta !

— Stăi ! dise repede Vasile, să fiu al dracului, dacă nu mi-oî răzbuna ; eî lasă, bulgăroiule, m'ai opărit tu cu apă fieartă ca pe un câne, ȕi-oî face-o eû !

El se sculă, bojbai prin întuneric, mai găsi o bucată de scândură, o puse pe foc și când para flacărei lumină odaiea, își învălătuci picioarele cu niște cârpe, încălȕă cu greu galoșii, își luă pălăriea și eși, lăsând pe Costică în nedumerire, ce era să facă și de ce era să-și răzbune.

Focul ardea și Costică încălȕit începu a moȕăi din cap și adormi. În somn își vȕdu trecutul : casa părintească, o casă de copii ; sărăcia și foamea pe atunci ca și acum, bătăile tatâne-su, lacrămile mamei în ȕiua când tatu-sȕu i-a ȕis : «Haiti acu ești mare,

te-am crescut, te-am învățat, du-te de-ți agonisește pâinea și singur!» Multe, multe mai trecură repede prin cugetarea lui, multe întâmplări despre care chiar treaz nu și-ar fi putut da seamă, căci singur uitase prin câte trecuse și cum ajunsese coțcariu. Mai întâiu copist la un magistrat, apoi la un avocat, slujbaş la poliție, scriitor la un biurou de slugi, vîndător de diare, chelner și în sfârșit cartofor de meserie. El se împrietenise cu Vasile Moțoiu acum cinci ani în urma unei bătăi de la cărți.

Vasile Moțoiu, văpsitorul, sta bine pe atunci și juca des cărțile, dar în urma acelei sfezi se jură să nu mai joace cât o trăi și se împrietenii cu Costică Mihalovici. Prietenia lui crescui atât de tare în cât ajunsese o adevărată slăbiciune. Nedespărțiți trăiseră în provincie, împreună veniseră în București și împreună o duceau de ađi pe mîne ca vai de ei.

Timpul trecea, luna eșise din nori și prin fereastră străbătea în voie calicia odăei,

cătă la soba stinsă și la omul mic, subțire, capul mare, dormind lângă focul stins.

Costică dormea horăind. Prin vis vedea ceva neplăcut, se sbătea ca și când cineva ar fi vrut să-l sugrume, da din mâini și răcnea; visa că-l prinsese cu cărțile măsluite și cerca să scape din mâinile dușmanilor săi. Scânteii săreau din tăciunele mai stins, îi ardea fața și mâinile, dar el nu se simțea nici se mișca.

Intr'un târziu ușa se deschise repede și Vasile alb ca varul, strângând ceva sub subsioară, intră gâfâind.

— Bravosimo, să trăiască bulgăroiul și să tot îndoape curcanii! Ce om bun la suflet! Indoapă paseri pentru noi păcătoșii!... Stăi binișor, puiule, ce te tot bați, ȕise el strângând de gât un coșcogea curcan. Dar ce, dormi? Bre, Costică, ian trezeștete, uite ce ne-a trimis moș Ajun, iea privește ce curcan!

Costică buimac, deschise ochii, cătă împrejur lung și nedumerit.

— Mai aruncă vr'o scândură, nu veđi că se stinge focul și n'avem chibrituri.

— Scânduri? De unde? Nu mai sunt, răspunse Costică somnoros.

— Cum, nenorocitul, mi-ai ars tot „harderobul“?... Na ține pasărea asta, găsesc eu lemne...

— Dar greu e !

— Apoi ce gândești? Firește, doară e pasăre îndopată, așa trebuie să fie...

În vremea asta el întindea vântos din laiță. Și în curând tus-patru picioarele laiței erau pe foc. Focul le cuprindea cu încetul, soba duduia și odaia se încălzea din ce în ce.

— Doamne, bine e, ȑise Costică!

— Mai încape vorbă.

— Dar ce o ȑice proprietarul, când și-o vedea laița stricată?

— Mai avem încă trei ȑile și, dacă n'om da de parale, pe ici ni-e drumul.

— De asta nu mai rămâne vorba:... Dar mult o să mai ȑiū eu pasărea asta?... îi dau drumul... mi-a rupt mâinele.

— Nenorocitul, să nu faci una ca asta ; ar face sgomot, ar afla bulgăroiul și atunci vai de pielea noastră !...

Și vorbind scoase un cuțit din buzunar, luă curcanul de gât și îi tăia capul.

— Dar ce dracul să facem cu dânsul, doar n'o să-l mâncăm crud, ȕise Costică.

— Se vede că nu ești de la țară ! Tii, da prost mai ești ! Da n'avem foc, mări omule ?

Costică rîse cu hohot, apoi tăcu gîndind la ospățul ce se pregătea. Intr'o nimica curcanul fu curățit de pene și tulle, spintecat, tăiat în bucăți și pus pe foc.

— Ți-oiu arăta eă, bulgăroiule, să opărești oamenii ca pe purcei.

Peste o jumătate de ceas prietenii mîncău friptura. C'a fost bună, c'a fost rea, nu e treaba noastră. Lucrul de căpetenie e că Vasilachi își împlini pofta de răsibunare și-și potoli și pofta de mîncare.

Rămășița curcanului, penele, măruntaele și ciolanele fură asvârlite pe stradă, departe ca să nu dea nimeni de ele.

*
* *
*

A doua zi dimineată era sgomot mare, sgomot prin curte; proprietarul, d. Pandele, pierduse un curcan.

— Cum, să mi se fure un curcan și încă al mai gras?... Dar las pe mine, știu cine mi-a făcut șotiea! Mizerabili! cei de la No. 15... Acum n'am ce face, dar lasă nu le-oticni lor curcanul.

Prietenii audea înjurăturile proprietarului, cătau unul la altul și pufneau de ris.

— Hm, cum ne mai înjură, zise Vasile, aud și poșitura de bulgăroi... par'că i-am fi robii... Ce, l'am ruinat? I-am luat bucățica din gură? Îi mor copiii de foame?... Nu spun că e frumos să furi... dar ce, am furat de plăcere? Am furat pentru că îmi era foame!... Mă rog, spune tu Costică pe cinstea ta; simți vre-o remușcare?...

— Ba nici de cum, zise Costică posomorât, e rău să furi, dar nevoia ce ducem de opt luni de zile, de când am venit în indracitul ăsta de București, te scoate din minți. N'am căutat de lucru, n'am vrut să intru unde-va? Am vroit să mă fac și sa-

cagiū. Ei ce folos? Unde mă duceam, audeam: «Nu ne trebuie!» orî «Ai recomandație?»... Ei, ce faceam noi dacă n'aș fi știut meșteșugul cărților, așa e că n'am trăi nici cum trăim. Și de n'ar fi așa mare criză am duce-o chiar bine de tot.

Vasile oftă și câtă afară pe fereastră.

— Atâta e numai că mi-e teamă să nu mă priceapă, de ar ști ei că joc cu cărțile măsluite, vai de pielea mea!

Tot vorbind ei se îmbrăcau și se găteau de ducă.

— Acum, haiti la lucru, dicea Vasile vorbindu'si singur, nu mai merge cu mof-turi, cucoane Vasilache, la muncă! Ți-ai împlinit gândul, ți-ai răsbunat, ai mâncat curcanul lui Pandele, să-ți fie de bine, ești sătul, de acum hait, pașol la flașnetă!... Ti! ce valsuri o să'i mai trag!

Vasile avea slăbiciunea de a vorbi singur, când îi venea toana, puțin îi păsa de era acasă orî pe stradă. El era filosof, nici odată nu se plânsese de soarta lui, nici odată nu'si pierduse cumpetul orî nă-

dejdea. Bolnav, prăpădit de reumatismuri, ca vai de dînsul, o ducea de ađi pe mâine fără să crâcnească, fără să se jeluiască. Cu cât îi mergea mai rău cu atât gura lui îi umbla mai repede, cu atât părea mai dîrz. Pe lângă aceasta mai avea și alte două slăbiciuni: vinul și Costică Mihalovici. Cum căpeta ceva parale, ceia ce i se întempla cam rar de la un timp încoace, se înfunda în vre-o crăsmă și nu eșea pînă ce nu-și bea jumătate din bani. De și părea slăbănog, la beție ținea sdravăn, trebuia să bea multisor ca să se clatine pe picioare. N'ar fi eșit din cârciumă fără să cinstească un pahar cu cârciumarul, stînd țănoș lângă teșghea, ȑicînd cu ifos: «Acu e acu! der-nie cartuș! haiti pașol!» și o ștergea spre casă. Cea-l'altă jumătate de câștig vecinic o ducea acasă și o bea ori o mîncea împreună cu Costică, dar de mîncat o mînceau mai rar, căci Vasilache de avea de b_eut nu știa ce e foamea, putea să nu mînce o săptămână întreagă. Dar toate, slăbiciunile lui erau covărșite de dra-

gostea ce avea pentru Costică. Supărăcios, hartăgos și iute cu alții, nesuferind nici gluma unui străin. Costică putea să facă orî și ce cu dînsul: îl ocăra, îl batjocorea, une-orî chiar îl bătea. Și Vasile răbda, tăcea, înghițea totul. Ar fi dus'o fără mîncare, fără vin, dar de trăit fără Mihalovici n'ar fi putut. Pe uliță prietenii noștri erau vrednici de privit: unul nalt subțire și uscat, gârbov și pleșuv de tot, cu nașul roș, celalt scurt, gros, roșcat și cîrn, cu un stog de pîr, dar lins și pieptănat. Costică vecinic tăcut și morocănos, Vasile tot hodozogind. Fără voe trecătorii se întorceau și cătau în urma lor.

Pe la șapte, prietenii eșiră. Vasile îmbrăcat cu veciniciu-î surtuc de postav, roș și terfelit, cu pantalonii cenușii, numai zdrențe la călcăe, numai în galoși și c'o pălărie de pîslă 'n cap. Costică într'un par-desiū măsliniū, în cap c'un cilindru roș

și unsuros, cu ghetete roșii și crăpate și cu pantalonii negri-verzi.

Ei se opriră în colțul stradei, și Vasile dîse lui Costică :

— Ei cum gîndești ? te-îi pricopsi a-dî cu ce-va ?

— Nu știu dău, n'am de loc chef . . . parcă-mî vine să mă culc.

— Atuncî dute acasă și te culcă ! N'ai teamă, diseară aduc parale.

— Aș, tu sê lucređi și eă să dorm, bravo ție !

Ei își strânseră mîna și se despărțiră.

*
* * *

Inserase de-a binele și pe cerul senin scînteiaă mulțime de stele. Trecătorii gră-beaă care maî de care spre casele lor și fiște care ducea legături și boccele : era a-junul anului noă.

Pe o stradă îngustă și întunecoasă ce ducea spre mahalaua «Dracului», Vasile Moțoi mergea încet și obosit. Stăpînul flaș-netei vroise să-l tocmească și pentru în-

treaga noapte, îi dase trei lei bani, sumă mare pentru un om care n'avea gologan în buzunar ; dar Vasile nu primise :

— Cum, n'am văzut pe Costică ziua 'n-treagă ! Să nu-l ved nici diseară ? Ba se mă erți, musiu muzicant, du-ți și singur muzica. Mâne da, dar la noapte pardon... Auzi vorbă să nu ved pe Costică...

Maî făcea câți-va pași, se maî oprea ; dar gura nu-î tăcea. Acum una, acum alta :

— Ce maî păcate și bătrânețele astea, s'aũ îngreuiat ciolanele, unde-ı vremea d'inainte ? Ea, ca mâne nu-ı maî putea duce nici flașnetă... Ei, m'oı face și eũ paiată la circ, că doar nu-ı rușine pentr'un om cum se cade să-și câștige pânea d'ilnică într'un chip onorabil.

— Vasile avea logica și morala sa deosebită. Nu-i se părea că e rău saũ necinstit să furi curcanii proprietarului, căci își dicea : «Doar nu-l sërăcesc». Dar vecinic se sfădea cu prietenul său Costică de

îndată ce era vorba de coțcărie, ori de cărți măsluite :

— Ei bine nene, ȋdicea el, nu-mȋ vine la socoteală și pace să am un prieten care umblă cu cărți măsluite. După mine unul, mai bine să porȋi flașneta.

Costică 'l privea lung, jalnic și cu milă, apoi într'un târȋiũ răspundea încet și trăgănat :

— Ce să fac, toȋi partizanii mei aũ acela-și gând ; fie-care cearcă să-ȋi scurteze buzunarele ; par'că numai eũ umblu cu șmecherii. Unii cearcă într'un fel, alȋii în altul, unii se prind tovarăși, arată cărȋile, alȋii își fac semne, tușesc, se calcă pe picior... Și par'că eũ joc cărȋile de gustul cărȋilor ? Ea joc și eũ acolo doar oȋ pune mâna pe ceva parale și-om putea să ne apucăm de vr'un comerȋ, să nu mai batem drumurile, să-avem și noi o bucăȋică de pâne... Și în toate cele doar îi tot așa, fie-care cată să înșele. Cine vrea să-ȋi dea banul de bună voe ? N' ai ce face, așa-ȋ lumea !

— Intr'asta-î cam așa, dar orî cum flaș-neta 'mî pare ceva măi cinstit, măi onorabil, măi simpatic.

— Fiind-că ești un măgari dobitoc !

Și cearta lor asupra moralei se sfârșea, căci lui Vasile îi era teamă să nu scoată pe Costică din sărute.

*
* * *

Incet, încet, măi lunecând, măi țin-du-se de uluce, Vasile ajunse acasă dicându-'și :

— Hoțul de Costică trebuie să fie acasă, o fi ars laița toată, în odaie trebuie să fie cald și chiar de n'o fi adus parale nu ne pasă. Am un leu cinci-deci de bani...

Dar la fereastră nu zări lumină și glas-su-î amuți.

— Bre, ce să fie, gândi el, nu s'a întors, n'a venit încă !

Deschise ușa 'ncetișor, scoase din buzunar o lumânare de seû o lipi de marginea ferestrei, aprinse un chibrit, aprinse lumânarea și cătă împrejur : pe pat Miha-

Iovici sta trântit, par'că era beat ; dar lui Vasile îi trecu un cuțit prin inimă, picioarele-i începură a tremura și ochii a înnota în lacrămă :

— Ce-ai pățit Costică ?

Un gemet jalnic și plângător răspunse astei întrebări.

— Ce ai, 'ți-e rău, spune ?

Costică gemu din nou și cercă să se întoarcă.

— Vai de mine, puiule ! spune, ce-ai pățit ; spune că-mă rupi inima !

— Vai de mine, Vasile, când ai ști ?

Ce pumni, ce pumni, maică prea curată ! De când sunt n'am mai vădut așa pumni ! Ce putere ! Lua-l-ar dracul să-l ea ! Nicî Samson n'o fi fost mai tare. Când mă 'nhăța de păr, doamne sfinte, nicî n'atingeam pământul, zburam în văzduh, nicî c'am mai vădut așa putere.

Vasile tăcea, pierduse graiul.

— Maică precistă, ce mai foc pe capul meu, par'că mi-am pus capul chiar într'un

cuptoriu. Mizerabili! să mă stâlcească așa de tare !

— Dar cum s'a întâmplat ? Cine te-a bătut ? Unde ?

— Ședî colea să-'ți spuî tot..... de voi scăpa cu ȑile și din asta, apoi nu mor de grabă !.... Valeu !.... biete!e coaste ! lua-v'ar dracul să vă ia !

— Ei, da spuî aȑi orî ba ?

— Ascultă : După ce ne-am despărțit aȑi dimineaȑă, m'am dus la «Pisica albă,» nimic la «Pisica roșie» nimic ; la «Treî cârnaȑi,» la «Cinci sarmale,» la «România,» dar nimic nimic ; toȑi calici. Par'că măturase dracul baniî cu lopata.... Plesneam de necaz. Când colo ce să veȑi, despre Băneasa într'o cafenea grecească joasă și întunecoasă dau de chilipir. Niște negustori grecî, bulgari, turci, dracu-î mai știe ce, de la Giurgiû, de la Rușciuc, știu eu, în sfârșit oameni chiaburi !... Aoleu ! cum mă dor fâlcile.... ia privește colea.

Costică deschise gura. Numai doi dinȑi îî mai rămăseseră.

— Doamne sfinte, ce-ai pățit, ȃise bietul Vasile îngălbenind și făcȃndu-șȃ cruce.

— Și cum îți spusei, erau cu toȃii la cafenea la o masă și jucau pichet. Unul dintre dȃnșii, un negustor de scȃnduri, înalt, smolit și chior de-un ochiu, îi îndemna să joace ghiordum.... ba că-i ceia, ba că-i ceia, ba că da, ba că nu. Eă de colo fac cu ochiul cafegiului și-l întreb încetinel :—Jupȃn Hristache, vrei tovȃrășie? Vreaă, imi ȃdice.—Atuncȃ dȃ-mi o sută și-i ȃdic : Ascultă, jupȃn Hristache, cȃnd mă vei vedea tușind, de-i socoti că mă ia dracul, d-ta să vii cu cȃrȃile astea, să șȃtii că se începe ceva mai serios !....

Toate s'aă întâmplat cum i le spusei ; înfierbȃntai jucȃtorii, tușii, veni jupȃn Hristache cu cȃrȃile. Eă țineam banca, la început pierdeam..... pȃnă ce am scos pe greci din minte !.... Cȃnd colo jupȃn Hristache se scoală și-'mi ȃdice : «ȃce lei ochiul.» Grecii vȃd că pierd.... iar cȃștig.... pierd din nou... se leagă un joc ! Of mizerabilul, ce pumn, ce pumn !... una, douȃ ;

una, două ; dreapta, stânga ; dreapta, stânga;.. într'un ceas și ceva curățisem buzunarele grecilor..... «Basta, nu mai joc — nu mai aveți bani!» Atunci dintr'un colț se sculă un individ, doar nu așa strașnic, dar ce putere, of; se sculă și-'mă dîse : «Două-deci de lei ! și scoate-o carte !» I-am dat'o. Alta, 'i-am dat'o. Încă una!.... Și gîndeam în gîndul meu că te-oî pune și pe tine în buzunar.... Aveam vr'o trei-sute cincî-zeci de lei... Ce noroc nebun ! dar n'am avut parte. În sfârșit încep a bate cărțile, bat, bat, bat, îi luasem vr'o două sute de lei ; o mai fi avut încă vre-o două-deci, trei-deci de lei mărunțiș, numai ce îi ia și-î pune toți odată, tremura, era galben, verde și cu ochii țintă la mâinile mele !... Ce s'a mai întemplat pe urmă, Vasile dragă, nici vrăjmașilor noștri nu le doresc ; sări Grecul turbat în picioare și începu a răcni : «Te-am prins, mizerabile, cu cărți măs-luite !» Și mă înhăță de păr, îmi făcu o moară, două, trei;... pe urmă dăi, dăi, când în dreapta când în stînga... când în stînga

când în dreapta, mă zăpăcise nu ceva și sângele mă năbușise pe nas, curgea șiroi... «Destul lasă-l ȕiceaŭ grecii cei-l'alȕi, ce vrei să faci moarte de om?» – «Lasă să-l învȕȕă să-ȕi aducă aminte de cȕrȕi măsluite și de *boxul* meŭ...» Box! înȕelegi tu Vasile ce va să ȕică box!..... de sigur că nu înȕelegi! dar eŭ știŭ! box, Vasile... box! priveȕte: unde-s ochii? unde-ȕ gura? unde-s dinȕii? Dumneȕeŭ știe!... Box cine dracul a măi scornit pe afurisitul cel de box? invenȕie englezească! lua-iar dracul cu boxul lor cu tot!.. Când a ȕis grecul, box! și când m'a lovit cu pumnul, m'am treȕit drept mijlocul stradei îngropat supt omăt. M'am sculat ca vaȕ de mine, nici nu măi vedeam înaintea mea; de-abea zăream cu ochiul stȕng..... și așa cum ȕi-am spus, încet încet, haide, haide am venit acasă... Doamne sfinte, ce putere! multe băȕăi am mȕncat eŭ în viaȕa mea, dar așa băȕae, Vasile!..... mă mir că am scăpat cu ȕile!

Costică tăcu și gemu greu. Vasile se sculă buimac, se învȕrȕi de vre-o douȕe ori

prin casă, își luă pălăria și eși, fără să țină o vorbă.

Vasile avea leacurile lui. Cumpără de un franc spirt, jumătate îl dădu lui Costică să-l bea, iar cu cea-l'altă jumătate muia o cârpă și o întinse pe obraz. Îi erau numai o rană ochii, gura, nasul; numai înțelegeai cum de scăpase cu țile. El gemea și se văita într'una.

— Box! box!... Hm! cărți măsluite!... Hm! box!... ținea Vasile plimbându-se prin casă trist și vorbind singur după obiceiul său.

Două săptămâni în capăt, Costică nu s'au urnit din pat. Incetul și cu greu, chipul luă din nou înfățișare omenească.

Vasile umblă ziua cu flașnetă și noaptea îngrija de prietenul său și-î ținea într'una :

— Țe-ai așa, Costică, lasă dracului cărțile acelea! Fire-ar afurisit să fie cel ce le-a născocit... uitete vești ce ai pățit.

Costică tăcea și sta pe gânduri.

Azi așa, mâine așa, până ce Mihalovici

se îndreptă cu totul. Și într'o dimineață când Vasile se gătea să iasă, Costică 'i dise !

— Merg cu tine.

— Unde ?

— Ei, unde ? Doar or mai fi ele flașnete prin București...

Timp de o lună prietenii au lucrat din răsputeri și nu s'au gândit o clipă la rachiu și beție. Ei strângeau toate paralele și când se vedură cu vre-o șase-deci de lei în pungă, diseră destul.

A doua zi dimineață eșiră din București, porniră spre casă.

— Doamne, bine mai făcurăm, frate, dicea Costică râdând în hohot, să mă tae de m'or prinde în București ! Bine, nene, capitala e asta, să-'ți facă obrazul dovie ! M'am bătut și eu în viața mea slavă domnului, dar să ȳic *box* și să trântesc din răsputeri cu pumnul în obraz !... mă rog, spune, ai face una ca asta ?

Vasile` tăcea, cătă lúng și vesel la prietenul său și pășa dârz ca și altă` dată.

Cum aũ mai dus'o Vasile Moțoi și Costică Mihalovici nu vë mai pot spune, atât știũ, că despărțindu-se de mine Costică îmi dicea :

— Luale-ar naiba cărțile alea afurisite și pe cel ce le-a scornit !

SELBATECUL

Era o ȝi frumoasă de vară, soarele trecuse de amiază-ȝi și ascuns acuma în niște nori, nu mai putea coace și frige toată întinderea câmpiei ce se întindea de pe malul Nistrului de lângă Rezina și până în colo în spre vad.

Se ascunseseră prin iarba înalta până la genuchi, toate lighioanele vii afară de ȝințari și de roiuri de musculițe cari, folosindu-se de răcoreala ce se răspândise din pricina vëlului de nori nepătrunși de razele soarelui, sburau încoace și în colo deasupra capului și pe d'inaintea obrazului coconașului *Vasilică Topor*, boer mare și proprietar al sătulețului Rezina și al tuturor câmpiilor și liveșilor până în colo de-

parte, tocmai până la mănăstirea Saharna... Vasilică plecase de dimineață de acasă călare pe un arhamac turcesc și însoțit de doi ogari ca să prindă epuri șoldani, adică puî mari, și apoi ostenit de atâta trudă se rostogolise pe iarbă și se odihnea. Câni obosiți și ei; că de, cine e acel cuminte ca să prindă epuri în mijlocul verei, când vânatul e slab și nu e bun de nemica, și când e căldură de te cocî de viu? Se culcaseră și ogarii la capul stăpânului și-'și lingeau unul altuia botul plin de sângele sërmanilor epuri.

Se odihnea trupul lui Vasilică, dar în suflet nu-'i era nici o odihnă! Privea cerul de asupra capului, privea norii și gândurile îi erau departe de locurile acestea. Iși aducea aminte Vasilică cum cu două luni înainte, văduse pe Marioara fata vornicului din satul Gâsca, vecin cu Rezina, și cum diua în amiada mare, fiind-că-'i plăcuse o sërutase înaintea jocului întreg; ba chiar era față și logodnicul ei Ciopârlă, băiat sdravăn, luntraș de meserie. O pătea coco-

nașul, dar avu noroc că-șî legase calul nu departe; numai de abia scăpă domnia sa din mânele lui Ciopârlă.

— Lasă, cucoane, doar mort să. fiu să nu te chelfănez eu, îi strigă în gura mare logodnicul.

Vasilică însă fugea cât îi luaă picioarele calului, ba încă din fugă făcu un semn în cât toți flăcăii pufniră de răs și luntrașul a scrâșnit din dinți.

— Să fiu măgar, porc și haită de câne dacă nu-î rup eu coastele lui cuconul Topor, se tot fudulea Ion la cârciumă, să se păzească boerul!

Știa Vasilică toate acestea, știa că răzeșii din Gâsca sunt cam ai dracului, mai ales că Ciopârlă era și mazil. Dar cum avea, el Topor sin Vasile, să se teamă de un mazil parșiv?! «El să mă bată pe mine!» vom vedea.

Și avuse dreptate să țină coconășul «vom vodea», căci multe poște împrejur asemenea omuleț ca Vasilică nu aflai! Rămas tinăr de la părinți, dat de niște rude în-

tr'un pension, nu isbutise a-și sfârși cursurile, căci «făcuse amor» cu fata directorului și fusese dat afară, după ce trăsese palme tatălui fetei. Paralele aș stins treaba Abia de 15 ani cu mulțime de avere, neștiind a-și înfrâna poftele intrase în cavalerie și cu mare greutate a stat și acolo cât-va timp, dar a fost apoi dat afară după ce sparse capul unui biet soldat. Poate ar fi fost închis, dar banii își făcură și aicea datoria, iar pe de altă parte colonelul îi era rudă. S'a așezat la oraș, dar începu a face năstrăvăniile peste năstrăvăniile: călcă mai mulți oameni cu calul; prinse un popă îl desbracă până la piele și-i dădu ast-fel drumul pe uliță, etc. Mai ales fii lui Israel se temeau de dânsul ca de dracul, că pe care îl prindea, îl rădea și îl uda cu aghiazmă, le ungea capetele cu smoală și alte multe glume nesărate le făcea. Toate însă aș mers până la o vreme când și-a închipuit că s'ar cuveni să intre călare în biserică. Guvernatorul însu-și l'a poftit să părăsească orașul și însoțit de stanovoii îl

trimese la moșii adică în exil. Ei, acum să fi vădut ce păteaŭ sërmanii țëranî de la asemenea stăpân.

Toată ȕiua fugărea Vasilică epurî 'pe câmp, călca ogoărele, sărea prin grădinî cu turma de slugî călări după dănsul și în curând căpătă porecla de «sëlbatecul» în loc de Topor.

Acum voinicul nostru ședea tolănit pe iarבă și se gândea la cele petrecute... «Cum pe mine să mă bată?! gândea el, să pue mâna pe Vasile Topor. Și cine? un mojiç de țërănoiŭ, un mazil! Te voi frige de viu maziloïule, așteaptă tu!» Apoi ne mai pu-tând de necaz și de furie, a încălecat și ca un turbat a alergat spre Rezina.

În adevër a fost pățit'o răŭ cuconașul. Scump a plătit sărutatul fetei vornicului din Gâsca. Ciopârlă și cu vre-o trei-patrŭ flăcăi l'aŭ prins, l'aŭ desbrăcat până la piele, l'aŭ bătut cu o fringhie udă și i-aŭ tuns jumătate de cap și o mustată, apoi l'aŭ legat călare pe un măgar și i-aŭ dat drumul în voia lui Dumnezeu și în bună-

tatea slugilor cari aũ prins mǎgarul și l'aũ deslegat pe cuconașul Vasilică.

O lună de ȝile a stat Topor pe patul morȝei. Ce nu-ı făcea popa Alexandru? Și aiasmă și sfântul maslu și de geaba toate. Vasilică lungit pe pat cu ochii închiși se gâdea, se gâdea ȝi și noapte ce chiu și tortură să facă lui Ciopârlă și nu numai lui dar chiar satului întreg.

— Să-l ard? se gâdea el. Nimica toată! Să-ı otrăvesc? Tot nimica! Să-ı, să-ı... ce dracul să le fac? Să fie ȝerani proști, dar sunt mazili!

Intr'o vreme însă a aflat, a sărit din pat ca un nebun, a început a rîde și a juca prin casă, îi venise un gând strălucit de rēsbunare.

— Anică dragă, strigă ciocoiul lui Vasilică către slujnica din casă, cuconașul nostru a înebunit!

— Iea tacı, beȝivule! îi rēspunse.

— Vină de veȝi și tu!

Când a intrat bătrîna în odaie, Vasilică

singur, fără nici un ajutor se îmbracă liniștit. Anica a eșit.

— Bețivule și puturosule, i-a mai dis bărbatului și alta nu.

* * *

— Știu, știu, de acuma am aflat ce căutam, dise Vasilică vorbind tare.

Bătu din palme și cum intră sluga în odaie, îi dise să cheme pe Țapu, și apoi mormăi: „Te voi învăța eu, maziloiule.., mă vei pomeni tu pe mine și pe cea-l'altă lume! așteaptă!“

— Țapule, dise el către iubitul-i vânător, tot odată îngrijitor de câni și părtaș la toate dobitociile, Țapule, până mâne să știu când se face logodna lui Ciopârlă, a maziloiului. In ce casă va fi logodna și cine vor fi poftiți. Nu mă îndoesc că vor fi toți mojicii, prietenii de ai lui. Ai înțeles?

— Înțeles răspunse Țapul.

— Calul și ogarii să fie gata. Mă duc să văd ce mai fac șoldanii.

Plecaseră apoi coconășul, chiuea de se ră-

— suna tocmai pe malul cel-l'alt la Saharna, chiuea și țăraniî își făceau cruce pe câmp dicând : Iar a dat dracul în «sêlbatecul» ; dar cu toate că Vasilică voia din suflet să mai uite înjosirea ce-î făcuseră maziliî de la «Gâsca.» nu putea, nu-'și afla loc măcar că tot gândea că-î va veni și lui timpul răzbunărei. Acuma obosit de goană, se tologise pe iarbă, dar odihnă nu avea și cum am spus a plecat în goană la Rezina, ca să afle vești de la Țapul.

Acasă îl și aștepta. Numai ce intrase boierul în ogradă și s'a apropiat de dânsul.

— Știu toate : unde, cum și ce, șopti Țapul.

— Bine, ai cu mine în iatac, zise Topor.

— Ei vorbește ! îi mai zise cum intrară în odaie.

— Peste o săptămână, a-ți ce avem ? Marți ! Marțea viitoare pe seară va fi logodna în casa lui Ciopârlă cel bătrân, vor fi mulți poftiți. Agachi țiganul va cânta și încă trei lăutari, a cumpărat mazâloiul scroafa lui moș Sofron cârnul ca s'o taie,

a plătit 5 ruble, îi ia fata, dar moș Sofron dice că nu face nimica...

— Ce-mi spui tu mie toate acestea, măgarule, dobitocule? răcni la Țapul Vasilică, ce-am eu cu scroafa lui moș Sofron că îi ia fata? Mișelule, cine sunt poftiți, anume cine, neghiobule, știi?

— Mulți, răspuse Țapul încet. Mulți!

— Mulți... îl îngână stăpânul și cu pumnul îi umplu fața de sânge... Pleacă îi mai dise găfăind și să știu cine sunt anume poftiți... Marș....

— Sărut mânilor, răspuse bietul Țap și ieși.

Vasilică furios se frământa prin odaie «Scroafa lui moș Sofron» tot dicea el. Eu îl trimet la treabă și el îmi istorisește de scroafă! Dupe aceasta mă liniștindu-se a cerut cea.

În spre seară se întoarce și Țapul, dar așa de beat că nu se putea ține pe picioare.

— Poftim, dise Vasilică, ce te-ai îmbatat mișelule?

— Nu nu-s beat, crâșma... biata scroafa lui moș Sofron... molfăea Țapul bălălăind capul în toate părțile și sprijinindu-se zdravăn de perete.

— Du-te de te culcă, strigă Vasile Topor și iar se puse pe gânduri.

A doua zi dimineață Țapul aștepta să se scoale stăpânul. Pe la 7 ceasuri s'a audit că bătea din palme, semn că vroia ceva.

— Sărut mâna, domniei-tale, iartă-mă, Țise el, am aflat toate de amănuntul. Are să fie moș Arghir...

— Care moș Arghir? l'a întrebat coco-nașul...

— Moș Arghir de dincolo de râpă, cu fata, care... știî Dumnea-ta... la pârlaz...

— Da, știu, știu, răspunse Vasilică, și?..

— Chir Năstase de lêngă Petre moraru...

— Nu-l știu, Țise cuconașul.

— Cum să nu 'l știî! făcu plin de mirare Țapul. Chir Năstase are un fecior Dinu care e și bărbier... îți aduci aminte.. și care...

— Știu, știu, răspunse repede Vasilică... și mai?...

— Pe urmă Stan al lui Agachi, Purcel Toader, Sofron al mamei Stana, pe urmă Mihăluță Curea, Stejar Iosup...

— Care Iosup, măi? îl întrebă din nou coconașul.

— Stejar are o bunică chioară, dumnea-ta spunea că ai tras o dată cu ploae într'ênsa și n'ai nemerit'o bine și pe urmă ai mai tras o dată.

— Nu știu, dise Vasilică, se vede că ești tot beat încă, mă, cată că te învăț ieū.

— Vașile arnăutul, urmă Țapul.

— Știu, făcu cuconașul,

— Vasile Arnăutul are un văr și vărul are un fecior, anume Iosup Stejar și Stejar are un feciør și feciorul lui Stejar are un măgar și măgarul...

Știu, vită! Ce-mi spuți toate?... Știu... Ei și mai?

— Fetele, a răspuns Țapul încet...

— Bine, du-te, na, să-ți ții leopa de gură

să nu lehăești mult. Cată să ai la îndămână să ai vre-o 4 ori 5 scări... ai înțeles?

— Am înțeles și sărutând mâna boierului eși ascunzând bacșișul.

Acuma Vasilică se preumbla prin odaie și își freca mâinele de bucurie... «A! acumă să vă vedem... toți, toți prietenii mei. Vom vedea, Să puie mâna pe un boer, pe Vasile și Topor! Să mă puie pe un măgar ca pe Christos! Să-mi radă o mustață! Ei maziloiule, așteaptă!»

Toți cei înșirați de Țapu și pe care îi cunoștea bine Vasilică erau acei care împreună cu Ciopârlă prinseseră cu două luni în urmă pe cuconașul Vasilică Topor și-și bătuseră joc de persoana Dumisale. Acuma după știrile culese de credinciosul său, Vasilică căpătase și poftă de mâncare, ba chiar era vesel. Toată ziua ședea cu Țapu în casă și se jucau în «concină» făcând planuri de răzbunare. La vânat nu se putea duce, că începuseră niște ploți grozave și câmpul se făcuse mlaștină, piciorul se înglodă până la copcă. Așa a trecut o

săptămână. Marți de dimineață Vasilică era în picioare, cercetă cu mare băgare de seamă niște scări lungi și sănătoase.

— Bune-s ! dicea el Țapului, câte-s ?

— Patru.

În ziua aceasta nici n'a mâncat. Când se făcu noapte bine bău o oca de vin Țert cu piper că avea par'că friguri...

Se 'noptase bine, luna eșise și iar se ascunsese în norii ce acopereau cerul. Nici o stea nu se mai zărea și nu mai departe în spre vad fulgera și se auzea tunetul, dar așa de încet că se părea că nici nu tună. Se făcuse un întuneric că puteai să-ți scoți ochii și la un pas nu vedeai nimic. Spre miezul nopții începuse a bura și a tuna mai tare. Vasilică cu cioboate mari se plimbă prin casă.

— Cuconășule, toate-s gata, i-a spus Țapul încet, arătându-și capul pe ușă. Hai-deți ! Vasilică a luat harapnicul din cui și a plecat după vetaf.

La porțița cea mică care dădea în grădina cea de pe malul Nistrului așteptau

ca vr'o 10 argați, vânătorî și gonași de ai lui Topor. Aveau cu dînșii cele patru scări lungi și ferăstrae. Fie-care mai avea atârnat la șold câte un biciu gros căzăcesc, nagaică. Sub comanda Țapului, care mergea înaintea, toată droaia trecu fără zgomot prin grădină, sări gardul și eși în câmp chiar pe mal. De acolo luând la dreapta ca să încunjure niște stânci de piatră ce se afla pe malul drept între Rezina și Gâsca, s'aû apropiat de satul din urmă.

— Stați, le ȑice încet Țapul. Așteptați aici, nu vorbiți : eû vin îndată ! nu vorbiți !...

Apoi a părăsit pe tovarăși și s'a acufundat în întuneric. Vasilica tremura ca varga, dar nu de frică ci de așteptare și nerăbdare. Peste vre-un sfert de ceas s'a audît cine-va frămîntînd glodul, era Țapul.

— Bine. Putem să ne ducem, le șopti el.

Chiar la marginea satului era aședată casa bătrînului Ciopârlă. Ca luntraș, el își făcuse casa chiar pe malul râului. Dar din

pricina ploilor malul care e înalt în locurile acelea ca de vre-o patru-zeci de picioare, se ponorâse și casa era în primejdie să rămâe din spre apă fără părete. Dar Ciopârlă nu era așa de prost pe cât se părea. Cu patru grinzi lungi de brad, bătute țăpăn și adânc în partea de jos a malului a propriu nu numai păretele, dar și casa toată ca să nu cadă la vale în apă. Luntrașul râdea zgâlțâind drugii cei zdaveni și dicea : «Acum nu ne mai temem cât hăul că ne vom trezi în apă.

Ceata noastră dusă de Țapul, carele știea locurile minunate, s'a apropiat încet, pe furiș, de casa luntrașului pe la partea cea despre apă.

— Stați, le-a zis atunci Vasilică, voi cu scările așezați-le încet și bine lângă proptele, să nu dați în apă.

Oamenii s'a pus pe lucru. Din casă se auzea tropăitul jocului și cântecul lăutarilor țigani. Pe când șase oameni aședau scările, Țapul pe dinafară lega ușa ca să nu poată nimeni eși. Pe la fie-care fereas-

tră a pus câte un om care stătea cu biciul gata ridicat. După ce toate pregătirile s'au sfârșit în regulă, s'a aușit : « Incepeți ! » Patru, cei cu ferestrele au început a tăia grinzile. Era greu de lucrat. Ploua ca cu cofa și picioarele lunecaū pe scări, cât pe ce era să cadă ba unul ba altul de la așa înălțime. Lucraū și lemnul ud se tăea greu de tot.

A trecut ca o jumătate de ceas. Lăutarii stătuseră de cântat și pe semne cine-va din oaspeți ar fi vrut să iasă afară. A dat la ușă, ușă închisă. Se aușea acuma cum bătea în ușă și o zgâlțâea...

— Grăbiți-vă, nătărăilor, strigă Vasilică, grăbiți-vă, câte o rublă de bot vă daū, numai să nu apuce mașiloii a strica ușa.

— Sfârâeaū ferestreele, curgeaū sudorile tăietorilor și în tindă se aușea mare zgomot. Unul di'ntre oaspeți a vrut să se uite pe fereastră și a vârat capul, dar îndată l'a tras înapoi suduind groaznic. Sluga lui Vasilică îl croise de tocmeală cu nagaica drept peste față. Pe la alte ferești

pațira tot așa. Pe o fereastră a încercat unul să iasă cu picioarele nainte.

— Așa, tu cu picioarele ! stăi, se auți din întunerec, Trifone ian vină încoace, ține-l de picioare...

— Valeu, valeu, răcni nenorocitul și se putea auți cum iușnea biciul în carne.

— Lăsați-mă ! urlă cel ce se vârâse cu picioarele pe fereastră.

— Dute dracului, i-au răspuns.

S'a făcut liniște și se audea iar sfârâ-eala ferestreelor.

Musafirii și logodnicul pricepuseră acuma treaba, auzind cum lucra fierul și se silea din toate puterile să iasă, iar cei opt de afara nu erau de sufletul dracului la pândă, de odată s'a auzit o pârâitură, o proptea era curmată, în curând s'a mai auzit pârâind a doua, apoi a treia și a patra. Au-dea și nenorociții din lăuntru și urlau de groaza, aruncându-se când la o fereastră când la alta fără de folos, ci primind numai grodave lovituri de nagaică.

— Coboriți-vă de pe scări încoace, ve-

niți cu toții, la păretele de dincoace, porunci Vasilică, împingeți! Mai tare, mai tare. Doi-spre-dece din toate puterile împingeaș casa, care și așa de abia se ținea. Acuma ne mai având proptele, aluneca încet spre marginea malului. Oamenii din năuntru făceau vuet grozav și din casă eșau țipete ca din iad.

— Incă o dată, a strigat Vasilică.

Casa ajunsese pe marginea malului, care neputând'o ținea s'a rupt și bieții oameni cu copii, cu femei, cu toată casa au căzut în apă de la o înălțime că ameteai uitându-te în jos.

* * *

Vierul meu care îmi spusese toată întâmplarea aceasta din tinerețe, a tăcut și s'a pus pe gânduri.

— Ei bine, moșule, și nu vă era vouă milă? i-am țin.

— Cum nu, coconașule, milă ne ăra, plângeam; dar împingeam de ne lua naiba!

— Dar cu Vasilică Topor?

— Nu știu ce i-aŭ făcut lui, orî oame-
nilor ce l'aŭ ajutat, că eŭ chiar în noaptea
aceia am trecut Nistrul și am intrat plu-
taș la Cameneț.

— Lumina se stinsese și făcuse un
miros de nesuferit.

— Stinge-o, moșule, de tot și dute de
te culcă că e târziu.

A plecat bătrînul, dar eŭ svêrcolindu-mă
ca un șarpe, toată noaptea n'am putut în-
chide ochii după istoria aceasta.

